

HÄMÄLÄINEN VAI KHYAMYALYAYNEN?

INKERINSUOMALAISTEN PALUUMUUTTAJIEN NIMIEN MUUTOKSISTA

Pirita Korpivaara
Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Kielten laitos
Jyväskylän yliopisto
Kesä 2005

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Korpivaara, Pirita Anna Sofia	
Työn nimi – Title Hämäläinen vai Khyamyalyaynen? Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien nimien muutoksista	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kesä 2005	Sivumäärä – Number of pages 80 sivua liitteineen
Tiivistelmä – Abstract <p>Tarkastelen tutkielmassani inkerinsuomalaisten paluumuuttajien nimien muutoksia. Esittelen suomalaisen nimikäytännön kehittymistä, venäläistä nimikäytäntöä, siirrekirjainnusjärjestelmiä ja inkerinsuomalaisten nimikäytäntöä. Aineistoa keräsin kyselylomakkeella ja keskustelupalstalta Internetistä.</p> <p>Venäläinen nimikäytäntö eroaa suomalaisesta muun muassa siten, että Venäjällä käytetään patronyymiä eli isännimeä, virallisissa yhteyksissä ihmisiä puhutellaan etunimellä ja patronyymillä, naisten sukunimet ovat feminiinimuodossa ja kutsumanimien käyttö on yleisempää. Suomalaiset eivät välttämättä tunne venäläistä nimikäytäntöä ja saattavat siksi kutsua paluumuuttajia eri nimellä, kuin mihin paluumuuttajat ovat tottuneet. Tutkimuksellani pyrin saamaan selville, muuttuvatko paluumuuttajien nimet, mitä erilaisia muotoja nimistä käytetään, kutsutaanko paluumuuttajia Suomessa heille mieleisellä nimimuodolla ja vaikuttavatko nimen eri muodot identiteettiin.</p> <p>Tutkimusaineiston perusteella eri nimimuodot eivät näytä vaikuttavan merkittävästi identiteettiin. Paluumuuttajien nimet muuttuvat, kun ne muutetaan siirrekirjainnuksen avulla kyrillisistä kirjoitusasuista latinalaisiin kirjoitusasuihin. Nimien siirrekirjainnuksessa Venäjän federaation ulkopasseihin on käytetty englantilaista siirrekirjainnusjärjestelmää; näistä nimimuodoista suomalainen ei voi aina päätellä nimen oikeaa ääntämystä. Useimmille tutkimushenkilöille mieluisin kutsumanimi on jokin lempinimi.</p>	
Asiasanat – Keywords Inkerinsuomalainen, paluumuuttaja, henkilönimi, puhuttelunimi, nimenmuutos	
Säilytyspaikka – Depository Fennicum	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen taustaa	1
1.2. Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset	1
1.3. Tutkimusmetodi	3
1.4. Inkerinsuomalaiset	4
1.4.1. Inkeri	4
1.4.2. Inkeri osana Ruotsi-Suomea	5
1.4.3. Inkeri Venäjän osana	6
1.4.4. Evakko aika Suomessa	7
1.4.5. Inkerinsuomalaisten lukumäärästä	8
1.4.6. Paluumuutto	8
2. NIMI	10
2.1. Henkilönnimistä	10
2.2. Mitä nimi on	11
3. ETUNIMI	13
3.1. Yleistä etunimestä	13
3.2. Muinainen nimistö Suomessa	14
3.3. Kristillinen nimistö	16
3.4. Nykynimet	16
3.5. Rakkaalla nimellä on monta muotoa	18
4. SUKUNIMI	19
4.1. Yleistä sukunimestä	19
4.2. Lisänimet	19
4.3. Vanha itäinen ja läntinen nimikäytäntö	20
4.4. Ruotsinkieliset nimet	21
4.5. Sukunimien suomalaistamiset	22
4.5.1. Virtaset	22
4.5.2. Ylioppilaiden nimenmuutto ja Snellmanin päivä 1906	23
4.6. Nykyisten sukunimien määrästä	24
4.7. Sukunimikäytäntö ja sukunimijärjestelmä	24
5. NIMEN MUUTTAMINEN	25
5.1. Nimenvaihto ennen vanhaan	25
5.2. Millaisia nimiä muutetaan nykyisin	25
6. NIMILAKI	26
6.1. Etunimi	26
6.2. Etunimen muuttaminen	28
6.3. Sukunimen muuttaminen	28
7. VENÄLÄISISTÄ NIMISTÄ	31
7.1. Etunimi ja patronyymi	31
7.2. Sukunimi	32
7.3. Kutsumanimi	33

8. SIIRREKIRJAINNUS	35
8.1. Mitä siirrekirjainnus on	35
8.2. Suomen kansallisen järjestelmän historiaa	36
8.3. Standardi SFS 4900	37
8.4. Kansainvälinen järjestelmä	38
8.5. Siirrekirjainnus Venäjän federaation ulkopasseissa	39
9. INKERILÄISISTÄ NIMISTÄ	40
9.1. Inkeriläinen nimiperinne	40
9.2. Ruotsalainen henkikirjoitus	41
9.3. Etunimet Inkerissä	41
9.4. Sukunimet Inkerissä	43
9.5. Inkeriläisten nimien muutokset	44
9.5.1. Nimien muutokset evakkoaikana Suomessa 1943–1944	44
9.5.2. Inkeriläisten sotilaiden nimet	45
9.5.3. Inkerinsuomalaisten sukunimien venäläistäminen	46
9.5.4. Inkerinsuomalaisten etunimien muutoksista	47
9.5.5. Inkerinsuomalaisten nimien muutokset venäjältä suomeksi ja sitten ruotsiksi	48
10. INKERINSUOMALAISTEN IDENTITEETISTÄ	48
10.1. Inkerinsuomalaisten etninen identiteetti	48
10.1.1. Kieli ja uskonto	49
10.1.2. Kärsimyshistoria	51
10.2. Paluumuuttajien etninen identiteetti	53
10.3. Nimi ja identiteetti	54
11. AINEISTON KERUU	55
11.1. Saatekirje ja kyselylomake	55
11.2. Keskustelupalsta	57
12. TULOKSET JA ANALYYSI	57
12.1. Lomakekysely	57
12.1.1. Taustatietoja	58
12.1.2. Virallinen nimi Venäjällä ja Virossa	58
12.1.3. Nimen historia	60
12.1.4. Kutsumanimet Venäjällä ja Virossa	61
12.1.5. Virallinen nimi ja kutsumanimet Suomessa	62
12.1.6. Puolison sukunimi	64
12.1.7. Mielipiteitä	64
12.1.8. Lomakekyselyn vastausten arviointia	65
12.2. Keskustelupalsta	67
13. PÄÄTÄNTÖ	69
LÄHTEET	71
LIITTEET 1-3	75

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen taustaa

Vieraiden maiden kansalaisia on Suomessa tätä nykyä lähes satatuhatta. Maahanmuuttajista monet ovat hakeneet ja saaneet Suomen kansalaisuuden. Vaikka he olisivat kansalaisuudeltaan suomalaisia, heidän nimensä ovat usein vieraskielisiä. Eniten on Venäjää äidinkielenään puhuvia maahanmuuttajia. Paljon on myös ihmisiä, joiden äidinkieli on viro, englanti, somali, arabia, albania, vietnam, kurdi, saksa, kiina, turkki, serbokroaatti, espanja, persia tai thai. Näiden kielten puhujien nimet edustavat suurimmaksi osaksi muuta kuin meille tuttua länsimaista nimikulttuuria. (Mikkonen 2002a: 13.) Monet nimistä on alun perin kirjoitettukin eri kirjoitusjärjestelmän mukaisesti.

Väestötilaston mukaan Suomeen muutti esimerkiksi jo vuonna 1994 kansalaisia yli 80 eri maasta. Eri maiden nimikäytännöt vaihtelevat, eikä ole olemassa yhtä yksiselitteistä ratkaisua vieraan valtion kansalaisen nimien merkitsemiseksi väestötietojärjestelmään. Nimikulttuurien erilaisuudesta aiheutuvat ongelmat ovat kuitenkin vain teknisiä ongelmia. Kaikilla kansallisilla vähemmistöillä on Suomessa oikeus oman perinteensä mukaisiin nimiin. (Kangas 1998: 135,136.) Esimerkiksi espanjankielisissä maissa, kuten Chilessä, käytetään periytyviä sukunimiä kuten meilläkin, mutta nimi peritään sekä isän että äidin suvusta, joten jokaisella on kaksi sukunimeä. Ensimmäisenä on isän, toisena äidin ensimmäinen sukunimi. Jos isä on *Manuel Garcia Sánchez* ja äiti *Dolores Hierro Ruiz*, lapsen nimi olisi *Javier Garcia Hierro*. Espanjankielinen voi halutessaan esiintyä vain yhdellä sukunimellä, yleensä sillä, joka on peritty isältä, esimerkiksi nyt *Javier Garcia*. Suomessa espanjankielisten nimet usein yksinkertaistetaan juuri näin ja aakkostetaan ensimmäisen sukunimen mukaan. Nimilain mukaan Suomen kansalaisilla on oltava sukunimi ja etunimi. Etunimiä ei saa olla enemmän kuin kolme. Kaikki vierasmaalaiset nimet on mukautettava tähän käytäntöön. (Mikkonen 2002: 13, 14.)

1.2. Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset

Pro gradu -tutkielmani aiheena on Venäjältä Suomeen muuttaneiden inkerinsuomalaisten nimien muutokset ja mukautuminen suomalaiseen nimikäytäntöön. Suomen

kielen proseminarityöissäni (2003) tutkin venäläisten nimien mukauttamista suomalaiseseen nimikäytäntöön. Päädyin silloin venäläisiin nimiin, koska maassamme on kotimaisten kielten jälkeen eniten venäjää äidinkielenään puhuvia. Nyt olen kohdistanut tutkimukseni tarkemmin koskemaan inkerinsuomalaisten paluumuuttajien nimiä. Inkerinsuomalaiset ovat alun perin suomalaista syntyperää oleva kansanryhmä, joka on asunut Inkerinmaalla Venäjällä. Venäjällä on toki muitakin suomalaisryhmiä kuin inkerinsuomalaiset. Muita venäjänsuomalaisia ovat Suomesta 1920- ja 1930-luvuilla Neuvostoliittoon siirtyneet loikkarit, Kanadasta ja Yhdysvalloista Neuvostoliittoon 1930-luvulla muuttaneet amerikansuomalaiset, pietarinsuomalaiset, siperiansuomalaiset ja muurmanninsuomalaiset. (Miettinen 2004: 16.)

Termi *inkerinsuomalainen* on Suomen suomalaisten näkökulmasta syntynyt ilmaus, jota inkerinsuomalaisiksi kutsutut ihmiset eivät aina edes tunnista. Itse he kutsuvat itseään yleensä suomalaisiksi. (Takalo & Juote 1995: 11). Inkerinsuomalaisen synonyyminä käytetään joskus sanaa *inkeriläinen*. Inkerinsuomalaiset eivät aina ole käyttäneet tätä termiä itsestään, sillä inkeriläisiin katsotaan kuuluvan inkerinsuomalaisten lisäksi suomensukuisia kieliä puhuvat ortodoksiset *inkeroiset* eli *inkerikot* ja *vatjalaiset*. Inkeroisia on nykyisin jäljellä muutamia satoja ja vatjalaisia ei enää ole. Käytän termejä synonyymeinä. Niin ovat inkerinsuomalaiset itsekin tehneet. (Miettinen 2004: 20,22; Takalo & Juote 1995: 12.)

Inkerinsuomalaisten henkilönnimet ovat kiinnostavia, koska nimien kieli vaihtelee. Inkerinsuomalaisilla on muun muassa suomen-, venäjän- ja vironkielisiä nimiä. Inkeriläisten nimissä on tapahtunut muutoksia esimerkiksi ruotsalaisten ja myöhemmin venäläisten hallinnoissa Inkerinmaata ja toisen maailmansodan aikaan, kun yli 60 000 inkeriläistä evakuoitiin Suomeen. Eri maiden henkikirjoittajilla on ollut erilaiset näkemykset nimien oikeinkirjoituksesta. Nimet ovat voineet muuttua eri kirjoitusjärjestelmien vuoksi. Toisinaan nimille on keksitty vastine toisesta kielestä, esimerkiksi *Kaisusta* on tehty *Jekaterina* tai *Ljubovista Lempi*. Suomalaisessa ja venäläisessä nimikäytännössä on eroja. Venäläinen nimikäytäntö on vaikuttanut inkerinsuomalaisten nimiin. Suomalaiset sukunimet on kirjoitettu usein venäläisempään asuun: *Siippainen* → *Stepainen*, *Haakana* → *Hakana*, *Kärki* → *Kjargi*. Naisilla sukunimen perään on saatettu lisätä *a*-kirjain venäläisen käytännön mukaan: *Piironen* → *Piironena*. Etu- ja sukunimen välissä on patronyymi eli isännimi, esimerkiksi *Anna Ivanovna Pekonen* (ks. luku 9.4). Virallisissa yhteyksissä ihmisiä puhutellaan etunimellä ja patronyymillä, esimerkiksi *Aleksandr Mihailovitš*. Oppilaitoksissa ja perhepiirissä ihmisiä kutsutaan

kuitenkin kutsumanimellä: *Tatjana* → *Tanja*, *Ivan* → *Vanja*. Viime vuosikymmeninä inkerinsuomalaisten etunimistö on venäläistynyt. Monista nimistä on olemassa useita eri kutsumanimiä. Suomalaiset eivät välttämättä tunne venäläistä nimikäytäntöä ja saattavat siksi kutsua paluumuuttajia eri nimellä, kuin mihin he ovat tottuneet. Suomessa paluumuuttajia kutsutaan yleensä vain virallisella nimellä monissa arkisissakin yhteyksissä: *Anna*, *Galina*, *Aleksandr*. Se voi tuntua jäykältä ja muodolliselta.

Tutkimuksessani pyrin selvittämään, muuttuvatko paluumuuttajien nimet ja miten, mitä erilaisia muotoja nimistä on käytössä ja käytetäänkö Suomessa sitä nimeä, mitä halutaan. Lisäksi minua kiinnostaa, vaikuttavatko nimen eri muodot identiteettiin. Työssäni en käsittele laajemmin nimenvaihtoperusteita, nimien sisältöä, kielellistä alkuperää eli etymologiaa tai nimien ääntämisongelmia. En esittele myöskään inkerinsuomalaisten nimenvaihtoa Ruotsissa, sillä siitä on kattava esitys Vera Lifin väitöskirjassa *Ingermanländares namnskick under 1900-talet. Kontinuitet och förändring* (2004).

Kerron johdannossa taustaksi Inkerinmaan ja inkerinsuomalaisten historiasta. Luvussa kaksi käsitelen lyhyesti henkilönnimiä ja mitä nimi on. Luvussa kolme kerron etunimistön kehittymisestä Suomessa ja luvussa neljä suomalaisen sukunimijärjestelmän vaiheista. Viidennessä luvussa selvitän nimen muuttamiseen liittyviä asioita. Luvussa kuusi kerron Suomen nimilaista. Seuraavassa luvussa esittelen venäläistä nimikäytäntöä. Kahdeksannessa luvussa kerron siirrekirjainnuksesta ja Suomessa käytettävistä siirrekirjainnustjärjestelmistä. Yhdeksäs luku käsittelee inkerinsuomalaisten nimikäytäntöä, nimiä ja niiden muutoksia. Sen jälkeen esittelen lyhyesti inkerinsuomalaisten etniseen identiteettiin vaikuttaneita ja vaikuttavia asioita. Yhdennessätoista luvussa kerron aineiston keruusta. Tulokset ja analyysi ovat kahdennessatoista luvussa. Lopuksi on päätäntö, lähteet ja liitteet.

1.3. Tutkimusmetodi

Lifin mukaan (2004: 11) kattavaa tutkimusta inkerinsuomalaisten nimenvaihdosta ei ole tehty Ruotsissa, Suomessa, nyky-Venäjällä eikä myöskään Yhdysvalloissa, Kanadassa eikä Australiassa, joissa myös asuu inkerinsuomalaisia. Ruotsin osalta Lif on itse parantanut tilannetta tutkimalla inkeriläisten nimikäytännön jatkuvuutta ja muuttamista 1900-luvulla (ks. Lif 2004). Vera Lifin väitöskirjan aihe, inkerinsuomalaisten nimenvaihdot Ruotsissa 1900-luvulla, on temaattisesti melko lähellä omaani. Omassa

tutkimuksessani keskityn Ruotsin sijasta nimien muutoksiin Suomessa. Inkerinsuomalaisia paluumuuttajia Suomeen on tullut vasta 1990-luvulta alkaen, mutta selvitän tutkimuskirjallisuudesta löydettyjen esimerkkien avulla aikaisempiakin muutoksia nimissä. Lifin tutkimus rakentuu empiiriselle aineistolle, lomaketutkimukselle, haastatteluille ja arkistolähteille. Keräämänsä aineiston käsittelyssä Lif käyttää kvantitatiivista, induktiivista työskentelymetodia. Se tarkoittaa, että kerättyä aineistoa tutkitaan vaihe vaiheelta ja katsotaan, mitä löytyy. Menetelmä ei aseta aineistolle mitään erityisvaatimuksia. Menetelmää käyttämällä voidaan löytää aikaisemmin aavisteltuja eroja ja erityisiä tyylipiirteitä. (Lif 2004: 29.)

Tutkimukseni kuuluu henkilönnimistötutkimuksen eli antroponymian alaan (Kiviniemi & Pitkänen & Zilliacus 1974: 10). Tutkimusaineisto on empiiristä kuten Lifilläkin. Tutkimustani voisi luonnehtia kvalitatiiviseksi tapaustutkimukseksi. Aineistoa keräsin kyselylomakkeella ja eräältä keskustelupalstalta Internetistä. Carrolin (1985: 140) mukaan liikaa yksityiskohtia jää uupumaan, kun kerätään todellisia nimiä todellisissa olosuhteissa. Tutkimukseen saataisiin lisää syvyyttä selvittämällä, miksi jokin nimi on valittu, miksi se on ehkä myöhemmin vaihdettu, kuinka hyvin se palvelee ja millaista sitä on käyttää. Kyselylomakkeessani kysyn erilaisten nimimuotojen lisäksi kysymyksiä nimien historiasta ja mielipiteitä nimen käytöstä ja nimikäytännöistä (ks. liite 1). Koska aineistoa kertyi vain vähän, sitä on voinut tarkastella ja käsitellä kokonaisvaltaisesti. Kyselylomakkeiden vastauksia olen käsitellyt kysymys kerrallaan. Kertyneestä aineistosta olen etsinyt vastauksia tutkimuskysymyksiin.

1.4. Inkerinsuomalaiset

1.4.1. Inkeri

Inkerinmaa eli Inkeri on alue Venäjällä, Pietarin kaupungin ympärillä. Inkeriksi on kutsuttu Stolbovan rauhassa 1617 Ruotsi-Suomeen liitettyä aluetta, joka ulottui pohjoisessa Karjalan kannaksella Rajajokeen ja rajoittui lännessä Viroon. (Miettinen 2004: 17; Takalo & Juote 1995: 7).

Inkerin suomensukuisten alkuperäisasutuksen muodostivat ilmeisesti Viron suunnalta tulleet inkeroiset eli inkerikot, ja vatjalaiset. Näistä uutta maata etsineistä talonpojista on arkeologisia merkkejä ainakin 1000-luvun alkupuolelta lähtien. Kauppaväylät itään ja kasvava Novgorodin kauppavaltio houkuttelivat uudisasukkaita ja

alueen herruudesta taistelevia sotapäälliköitä joukkoineen. Euroopan itä ja länsi ottivat toisistaan mittaa moneen otteeseen Inkerinmaalla. Lisäksi idän ja lännen kirkot kilpailivat ristiretkillään alueen asukkaiden sieluista. Ruotsi havitteli uusia kauppareittejä ja pyrki valtaamaan Nevan suuta useasti, etenkin 1500-luvulla. Monet seutujen alkuperäisistä asukkaista muuttivat pois taistelujen tieltä. Stolbovan rauhanneuvottelujen jälkeen 1617 Inkerinmaasta tuli lähes sadaksi vuodeksi osa Ruotsi-Suomea. Uuden hallitsijan yksi keskeisimpiä tavoitteita oli oman aseman vakiinnuttaminen alueella. (Takalo & Juote 1995: 15.)

1.4.2. Inkeri osana Ruotsi-Suomea

Ruotsi-Suomen ja Venäjän uskonsodan (1656–1661) seurauksena ortodoksit pakenivat Inkerinmaalta Novgorodin ja Tverin lääneihin. Ruotsalaiset käänsivät väestöä luterilaisuuteen kovin ottein. Monet venäläisetkin lähtivät käännetytyötä pakoon. Alkuperäisväestöä Inkerinmaalla oli enää kolmannes. Uuden maakunnan viljovat maat ja runsasriistaiset metsät houkuttelivat luterilaisia uudisasukkaita Suomen puolelta. Aluksi väkeä tuli lähinnä kannakselta Viipurin Karjalasta. Runsaasti väkeä muutti varsinkin Äyräpään kihlakunnasta Etelä-Karjalasta. Myöhemmin väkeä tuli kauempaakin, aina Savosta ja Hämeestä asti. Äyräpästä ja Savosta sekä läntisestä Karjalasta lähteneet erottuivat omiksi ryhmikseen kulttuuripiirteiden vuoksi ja heidän jälkeläisiään alettiin kutsua savakoiksi ja äyrämöisiksi lähtöalueiden mukaan. 1800-luvun lopulle asti heidät saattoi tunnistaa toisistaan vaatetuksen, murteen sekä runo- ja lauluperinteen perusteella. He sulautuivat toisiinsa vasta 1900-luvun alkuun mennessä. Väkiluku Inkerinmaan ja Käkisalmen muodostamassa Inkerinmaan kenraalikuvernementissa kasvoi merkittävästi 1650-luvulle asti. 1600-luvun lopussa 90 % alueen väestöstä oli suomensukuisia. Kolme neljäsosaa heistä oli tullut rajan yli Suomesta. Näitä Suomesta lähteneitä uudisasukkaita ja heidän jälkeläisiään kutsutaan inkerin-suomalaisiksi. Ruotsi onnistui väestön luterilaistamisessa ja alueen uudelleen asuttamisessa. 1600-luvulla syntynyt etninen rakenne ja paikalliskulttuuri kestivät seuraavat vuosisadat sangen hyvin. (Takalo & Juote 1995: 16–17; Sihvo 1991: 346.)

1.4.3. Inkeri Venäjän osana

Suuren pohjan sodan jälkeen Inkerinmaa liitettiin takaisin Venäjään vuonna 1721. Pietarin kaupunki kasvoi nopeasti Nevan suulla, ja Inkeri jäi Pietarin vaikutuspiirin sisälle. Talonpojat joutuivat maaorjuuteen, joka satoi heidät raskaaseen työvelvollisuuteen. 1800-luvun alussa Suomi liitettiin Venäjään. Kansainvälistynyt Pietari veti kauppiaita, kultaseppiä ja piikoja Suomesta. Elinolot kohenivat, ja 1800-luvun jälkipuoliskolla inkerinsuomalaiset kiinnostuivat juuristaan. Suomessa noussut suomalaisuusliike vaikutti siihen osaltaan. Maaorjuuden lakkauttaminen ja oikeuslaitoksen uudistuminen lisäsivät talonpoikien liikkumavapautta. Suomalainen kirjallisuus levisi entistä helpommin Inkeriin, ja erityisesti pappiloissa luettiin suomenkielisiä sanomalehtiä. Suomen kieli ja kulttuuri vahvistuivat. (Takalo & Juote 1995: 16–17.)

Inkerinsuomalaisten venäläistyminen oli yllättävän vähäistä. Evankelis-luterilainen uskonto eristi tehokkaasti inkerinsuomalaiset ortodoksisista venäläisistä. Luterilainen kirkko oli pitkään ainoa suomenkielinen ja kansalliselta pohjalta toimiva yhdysside inkerinsuomalaisten välillä. Kirkko ylläpiti myös kontakteja Suomeen, sillä papit tulivat suureksi osaksi Suomesta. (Takalo & Juote 1995: 17.)

Vuonna 1917 tsaarinvalta kaatui Venäjällä, mutta saman vuoden lopussa valtaan tulivat bolševikit. Uudistushankkeet leimattiin nationalismiksi ja lopetettiin. Vuodet 1918–1919 olivat sekasortoista aikaa Inkerinmaalla. Itsenäisestä Inkeristä haaveilevat talonpojat ottivat yhteen neuvostojärjestelmää ajavien bolševikkien kanssa. Taistelujen vuoksi osa pohjoisinkeriläisistä pakeni turvaan Suomeen tai Viroon. Taistelut ja neuvostoviranomaisten suorittamat pakkovärväykset puna-armeijan riveihin johtivat myös siihen, että Suomen rajapitäjiin pakeni tuhansia pakolaisia. Vuosina 1918–1920 noin 8 000 inkeriläistä pakeni rauhattomalta Inkerinmaalta Suomeen. Rauhanneuvottelujen jälkeen kotikyliinsä palasi noin 5 000 inkeriläistä vuoteen 1926 mennessä. Suomi yritti neuvotella Inkerille autonomista asemaa, mutta Inkerin itsenäistymishankkeet päättyivät Tarton rauhanneuvotteluihin vuonna 1920. Pietarin kuvernementin suomalainen väestö sai kulttuuriautonomian ja vähemmistökansallisuuksien oikeudet. Lupaavalta kuulostanut autonomia ei kuitenkaan koskaan toteutunut. (Takalo & Juote 1995: 19, 20.)

Bolševikkien asema Neuvostoliitossa vakiintui, ja Stalinin aseman vahvistuminen näkyi kiristyvänä politiikkana. Suomenkielinen opetus kiellettiin ja suomalaisten sanomalehtien julkaisu lopetettiin vuonna 1937. Seuraavana vuonna lakkautettiin seu-

rakuntien toiminta. Talonpoikien tiloista oli muodostettu kolhooseja. Yhteisöihin ei löydetty vapaaehtoisia helposti, vaikka vastustajia rangaistiin. Maanviljelijät ja vierasta työvoimaa käyttävät talonpojat, kulakit, leimattiin neuvostojärjestelmän vihollisiksi ja heidät haluttiin eliminoida. Ensimmäisessä karkotusaallossa kotiseuduiltaan pakotettiin lähtemään 18 000 inkeriläistä. Rajavyöhykkeet tyhjennettiin poliittisesti epäluotettaviksi katsotuista henkilöistä. Vuoden 1935 jälkeen noin 50 000 inkeriläistä hajaantui ympäri Neuvostoliittoa. Osa karkotettiin, osa pakkosiirrettiin ja osa vangittiin. (Takalo & Juote 1995: 20,21.)

Inkeriläinen yhteisö ei ollut täysin homogeeninen, vaan ennen inkeriläisten hajaannusta eritaustaiset suomalaiset luokiteltiin omiin kategorioihinsa. Inkerinmaan suomalaiset puhuivat ennen autonomian aikaa Inkerinmaalle muuttaneista suomalaisista *vallan omina*, ja myöhemmin saapuneet uudisasukkaat olivat *suomenmuakkoisia*, *Karjalan rutkia* tai *purlakoita*. Suomalaiset olivat Inkerinmaalla kuitenkin etninen vähemmistö. Inkerinmaalla asui myös venäläisiä, saksalaisia ja virolaisia, kaikki omissa kylissään. Historiallinen Inkerinmaa oli monikulttuurista aluetta, mutta kansallisuusrajat olivat selviä. (Miettinen 2004: 17–19.)

1.4.4. Evakko aika Suomessa

Toisen maailmansodan aikana saksalaiset miehittivät suuren osan Inkerinmaata. Suomi ja Saksa neuvottelivat inkerinsuomalaisten siirrosta Suomeen. Suomessa oli suuri työvoimapula sodan aikana. Julkisuudessa ilmoitettiin kuitenkin, että evakuointi tapahtuisi humanitaarisista syistä. Inkerinsuomalaisten kuljetukset Viron kautta Suomeen alkoivat maaliskuussa 1943 ja loppuivat seuraavan vuoden kesäkuussa. Tuona aikana 63 000 inkerinsuomalaista kuljetettiin Suomeen omilta kotiseuduiltaan, joko vapaaehtoisesti tai saksalaisten pakkoevakuoimina. (Lif 2004: 39–40.) Heihin viitataan usein käsitteellä inkeriläinen siirtoväki (Takalo & Juote 1995:13).

Rauhan tultua suurin osa palautettiin takaisin Neuvostoliittoon, osa lähti vapaaehtoisesti. Palautetuille luvattiin pääsy takaisin omiin kotikyliin, mutta heidät karkotettiinkin eri puolille Neuvostoliittoa. (Takalo & Juote 1995:13.) Suurin osa matkusti Neuvostoliittoon vuosien 1944 ja 1945 vaihteessa. Kotiseuduille paluuta yrittäneitä rangaistiin, koska he olivat olleet Suomessa, vihollismaassa. Vasta vuoden 1956 jälkeen paluu kotiseuduille oli mahdollista. Kaikki inkerinmaalaiset eivät muuttaneet

takaisin Neuvostoliittoon. Suurin osa noin 8 000 pakolaisesta, jotka eivät palanneet Neuvostoliittoon, jäi Suomeen. Osa jatkoi Ruotsiin. (Lif 2004: 40–44.)

1.4.5. Inkerinsuomalaisten lukumäärästä

Vielä 1900-luvun alussa Inkerinmaalla eli runsaat 120 000 syntyperältään suomalaista henkilöä (Takalo & Juote 1995:7). Suurin osa eli 98 prosenttia inkeriläisistä puhui suomea äidinkielenään vuonna 1926. Venäjää osattiin vain auttavasti. (Miettinen 2004: 19). Virallisissa väestönlaskennoissa vuonna 1959 inkeriläisiä ilmoitettiin olevan noin 92 000, vuonna 1979 heitä ilmoitettiin olevan 77 000. Neuvostoliiton viimeisessä väestönlaskussa vuonna 1989 heitä ilmoitettiin olevan enää 67 300. Heistä enää 39 % ilmoitti äidinkielekseen suomen. Inkerinsuomalaisia arvellaan olevan kuitenkin enemmän kuin vuoden 1989 väestönlaskussa laskettiin, luultavasti noin 80 000–100 000, sillä kaikki eivät vielääkään halua ilmaista suomalaisjuuriaan viranomaisille. Eniten inkerinsuomalaisia on nykyään Leningradin alueella (15 000–20 000), Karjalassa (18 000) ja Virossa (16 700). Hajaantuneena ympäri entistä Neuvostoliittoa arvioidaan olevan noin 12 000 inkerinsuomalaista. (Takalo & Juote 1995: 26,27.)

1.4.6. Paluumuutto

Neuvostoliitto hajosi vuonna 1991. Uusi, avoimempi ilmapiiri mahdollisti kansallisen heräämisen. Inkerinsuomalaisten kohtaloista puhuttiin vapaammin, juhannusjuhlia järjestettiin taas ja inkeriläisyhdistyksiä perustettiin nopeasti. Kesäkuussa 1993 Venäjän korkein neuvosto hyväksyi asetuksen Venäjän suomalaisten historiallisten oikeuksien palauttamisesta, rehabilitoinnista. Asetus ei vastaa inkerinsuomalaisten vaatimuksia, mutta sen uskotaan edistävän inkeriläisten asemaa. (Takalo & Juote 1995: 28,29.) Myös Suomessa kiinnostus inkerinsuomalaisiin heräsi. Varsinkin vuonna 1990 käynnistyneen paluumuuton yhteydessä inkerinsuomalaisuus oli yleinen teema tiedotusvälineissä. (Takalo & Juote 1995: 31.)

Neuvostoliiton hajoamisen myötä ihmiset pääsivät matkustamaan ulkomaille vapaammin. 1990-luvulla venäjää puhuvien määrä Suomessa kasvoikin nopeasti. Nykyisin heitä on Suomessa melkein yhtä paljon kuin 1920-luvulla eli runsaat 30 000 henkeä. (Laihiala-Kankainen 2002: 149.) Venäjänkieliset ovat suurin ja jatkuvasti kasvava maahanmuuttajaryhmä. 22 000 ihmistä 30 000:sta on inkeriläisiä paluumuuttajia

ja heidän perheenjäseniään. Suurin osa on muuttanut Suomeen 1990-luvulla. (Iskanius 2002: 202.)

Paluumuuttajilla tarkoitan tässä entisen Neuvostoliiton alueelta vuodesta 1990 lähtien Suomeen tulleita inkerinsuomalaisia maahanmuuttajia. Paluumuutto sai alkusysäyksen presidentti Mauno Koiviston huhtikuussa 1990 esittämästä näkemyksestä, jonka mukaan inkerinsuomalaisia voidaan pitää paluumuuttajina. Inkerinsuomalaiset rinnastettiin muihin ulkosuomalaisiin ryhmiin, esimerkiksi ruotsinsuomalaisiin tai amerikkansuomalaisiin, joilla myös on mahdollisuus tulla Suomeen takaisin paluumuuttajina. (Takalo & Juote 1995: 13, 54). Inkerinsuomalaisten paluumuuton perusteluina voidaan nähdä kunniavelka tai työvoimapolitiikka. 1980-luvun lopulla Suomessa oli työvoimapula, ja inkerinsuomalaisten arveltiin sopivan suomenkielentaitoisina hyvin työvoimaksi. Työikäisten venäjänosuomalaisten suomen kielen taidon taso ei kuitenkaan ollut niin hyvä kuin oletettiin. (Miettinen 2004: 29). Suomi äidinkielenä on ollut sammumassa tai vaihtunut venäjäksi, viroksi tai ruotsiksi. (Sihvo 1991: 354).

Paluumuutto on nähty Suomessa vain yksisuuntaisena muuttovirtana, muuttona Suomeen. Tosiasiassa se on vain yksi osa paluumuuttoa. Toisen osan muodostavat eri puolille entisiä neuvostotasavaltoja karkotettujen inkerinsuomalaisten paluumuuttopyrkimykset takaisin omalle kotiseudulle, historialliselle Inkerinmaalle. Paluumuutto Inkerinmaalle on ollut hidasta ja asuntojen löytäminen vaikeaa. Suomeen muutto on voinut olla helpompi vaihtoehto. Inkeriin onnistui palaamaan noin 30 inkerinsuomalaista vuonna 1994, kun samaan aikaan Suomeen tuli lähes 13 000 paluumuuttajaa. (Takalo & Juote 1995: 14.)

Paluumuuttajastatuksen hakija saa silloin, kun hän vetoaa suomalaiseen syntyperäänsä ja hänellä on tarkoitus muuttaa Suomeen pysyvästi. (Takalo & Juote 1995: 13, 55). Paluumuutto on pitkälinen prosessi, se ei tapahdu hetken mielijohteesta. Paluumuuttajaksi haluavan on jonotettava, todistettava syntyperänsä ja osallistuttava muuttovalmennukseen. (Davydova 2002: 159.) Kaikki paluumuuttoon oikeutetut eivät ole silti samassa asemassa eivätkä samassa jonossa. Davydovan mukaan (2002: 160–161) Suomen kansalaisten ensimmäisen ja toisen polven jälkeläisten, kuten amerikkansuomalaisten, asioita käsitellään nopeammin kuin inkerinsuomalaisten.

Vuosina 1990–1996 paluumuutto-oikeuden muuttokriteerit olivat väljiä. Paluumuuttajaksi hyväksyttiin henkilö, jonka yksi isovanhempi oli suomalainen. (Miettinen 2004: 31.) Nykyisin oleskeluluvan voi saada entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleva henkilö, joka on kansallisuudeltaan suomalainen. Suomen kansalaisuutta

hänellä ei tarvitse olla, mutta hänen tulee olla etniseltä taustaltaan suomalaista syntyperää. Henkilön kansallisuus on suomalainen, jos hän itse, toinen hänen vanhemmistaan tai ainakin kaksi hänen isovanhemmistaan on tai on ollut asiakirjoihin merkittynä kansallisuudeltaan suomalaiseksi. Oleskeluluvan voivat saada myös ne, jotka toisen maailmansodan aikana vuosina 1943 ja 1944 siirrettiin Suomeen ja sittemmin palautettiin Neuvostoliittoon. Lisäksi Suomen armeijassa toisen maailmansodan aikana vuosina 1939–1945 palvelleet henkilöt voivat saada oleskeluluvan. (Ulkomaalaisvirasto 2005.)

Oleskeluluvan saamiseksi hakijoiden on nykyään joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta osallistuttava kielikokeeseen. Luvan hakijalla tulee olla sellainen suomen tai ruotsin kielen taito, jolla pystyy selviytymään jokapäiväisissä puhetilanteissa ja kirjoittamaan yksinkertaisia tekstejä. Selkeää, jokapäiväisiä asioita käsittelevää puhetta tai yksinkertaista kirjoitettua tekstiä tulee ymmärtää. Kielitaitovaatimuksen tavoitteena on edistää paluumuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja työllistymistä Suomessa. Hakijalla täytyy olla tiedossa asunto Suomessa tai mahdollisuus muuttaa pysyvästi Suomessa oleskelevan sukulaisen luo. Paluumuuttajan avo- tai aviopuoliso ja alle 18-vuotias lapsi saavat hakiessaan jatkuvan oleskeluluvan. (Ulkomaalaisvirasto 2005.)

2. NIMI

2.1. Henkilönnimistä

Jokaisella ihmisellä on pakko olla nimi, nimettömänä eläminen on mahdotonta, vaikka joskus tuntuukin, että henkilötunnus ehkä on monissa yhteyksissä tarkempi väline identiteetin osoittamisessa ja tunnistuksessa kuin nimi (Kiviniemi 1982, 10). Nimilain mukaan Suomen kansalaisilla on nykyisin oltava sukunimi ja etunimi. Etunimiä ei saa olla enempää kuin kolme. Vierasmaalainen nimi on mukautettava tähän käytäntöön. (Mikkonen 2002a: 13.) Suomeen asettuvien ulkomaalaisten nimet on myös kirjoitettava suomen ortografian mukaisesti. Esimerkiksi herra Молнийский:n on helpompaa esiintyä Suomessa nimellä herra *Molniji*.

Nimi on ihmiselle tärkeä, sen suhteen ollaan tarkkoja: jos joku kirjoittaa tai lausuu nimemme väärin, olemme heti korjaamassa. Monissa kielissä ei käytetä ä- ja ö-kirjaimia, ja siksi monet suomalaiset nimet kirjoitetaan vieraskielisessä tekstissä ilman niitä, esimerkiksi *Jaeetteenmaeki*.

Henkilön nimi määritellään usein yhden yksilön henkilökohtaiseksi nimeksi. Yksilö voi olla elävä, kuollut tai kuvitteellinen: *Tarja Halonen, Juri Gagarin, Pikku Myy*. Nimen tärkein tehtävä on identifioida henkilö, yksilöidä hänet erotukseksi muista. (Blomqvist 1993: 9). Etunimen tehtävänä on identifioinnin lisäksi ilmaista, onko se miehen- vai naisennimi. Saman kieliyhteisön sisällä on useimmiten selvää, onko nimi miehen vai naisen, mutta ulkomaalaiselle ero ei aina ole selvä. Henkilön nimi voi myös antaa tietoa nimenkantajan kielellisestä taustasta. Sukunimi periytyy vaikka nimenkantaja, hänen perheensä tai sukunsa olisi vaihtanut äidinkieltään. Etunimi sen sijaan voi olla parempi tiedonlähde, paitsi jos se on kansainvälinen tai neutraali. (Blomqvist 1993: 98, 210–211.)

Alun perin ihmisillä on ollut vain yksi nimi, yksilön nimi. Pienissä yhteisöissä yksi nimi riitti yksilöimään ihmiset, etenkin jos erilaisia nimiä oli riittävästi. Läheisemmissä kontakteissa käytetään yhäkin vain yhtä nimeä tai sukulaisuutta ilmaisevaa sanaa, kuten *äiti, mummo, pikkuväli* tai *täti*. Ihmisyhteisöjen historiaan peilattuna nykyinen henkilön nimesysteemi on nuori. Se alkoi hitaasti muotoutua noin vuosituhattien Etelä- ja Keski-Euroopassa. Nykyiselle kehittyneelle ja lakien säätelemälle on suhteellisen tuore; vielä 1900-luvun alussa Suomessa oli sukunimettömiä ihmisiä. (Kiviniemi 1982: 26, 29).

Nimi on ihmisen yksilöllisyyden kielellinen tuntomerkki. Lait määräävät, että jokaisella Suomen kansalaisella tulee olla nimi. Sukunimet periytyvät, mutta etunimet voidaan valita melko vapaasti. Vapaudelle on asetettu rajat, jotta se ei johtaisi mielihyvän valtaisuuteen. Virallinen nimesysteemi on syntynyt hallinnollis-oikeudellisiin tarpeisiin. Nykyään virallisia nimiä käytetään enemmän kuin ennen: virallinen nimi sanotaan vieraalle ensin, se kirjoitetaan erilaisiin papereihin maksutositteista vieraskirjoihin. Virallinen nimi on yksilöivänä etikettinä esillä monissa yhteyksissä. Kullekin ihmiselle oma nimi on läheinen, kuin osa itseämme. (Kiviniemi 1982: 9–10).

2.2. Mitä nimi on

Närhi (1996:9) kirjoittaa, että erisnimeä kannattaa tarkastella sen tehtävien kannalta: mitä kaikkea nimi on ja millaisia palveluja sillä teetetään. Nimen päätehtävä on kohteen **identifioiminen**. Nimeä tarkempi väline identifioimisessa on nyky maailmassa kuitenkin henkilötunnus. Nimet eivät silti ole turhia. Nimet on helpompi muistaa kuin numerosarjat. Nimillä saadaan näkyviin se, mitä halutaan. Nimet ovat tukevia kiinto-

pisteitä, joiden varaan mielikuvamme maailmasta syntyy. Nimi voi olla suoraa informaatiota kohteestaan, esimerkiksi *Kauppakatu*. (Närhi 1996:10–11.)

Nimi on **symboli**. Ollakseen erisnimi nimen on oltava vakiintunut. Pysyvä käyttö tekee nimityksestä niin vahvan, että se pystyy yksilöimään jonkin henkilön, yrityksen tai maantieteellisen kohteen. Jos nimeen on liittynyt pitkään samanlaisia positiivisia tai negatiivisia mainintoja tai se on tullut yleiseen tietoon jonkin erikoistapauksen vuoksi, nimestä tulee niin vahva, että se rupeaa toimimaan kyseisen asian tai ominaisuuden symbolina. Esimerkiksi *Juudas* on petturin symboli. Erisnimisymbolit ovat useimmiten kirkkaita vain lyhyen aikaa. (Närhi 1996:13–14.)

Sanotaan, että nimi on **enne**. Kiviniemen mukaan (1982: 21,22) etunimen enteellisyys on eri asia kuin sen poikkeaminen normeista. Kalenterinimistössä ei ole sisällöltään huonoenteisiä nimiä, ellei niitä välttämättä haluta ymmärtää väärin. Vierasperäisistäkin nimistä huonoenteisiä ei yleensä löydy. Useimmat etunimet ovat alkuaan olleet eräänlaisia toivenimiä. Jos nimi on valittu sisällön perusteella, se on useimmiten tapahtunut myönteisin odotuksin. Aiemmin nimen enteellisyyteen uskottiin enemmän. Nimien enteellisyys voidaan ulottaa sukunimiinkin. Monesti sukunimen ja ammatin välinen yhteys herättää hilpeyttä, mutta nimestä voi olla haittaakin. Herättääkö *Puoskari*-niminen lääkäri luottamusta? Mitä on luvassa, kun sääuutisia esittää herra *Pouta* tai herra *Routala*? Nimi on olennainen osa yksilöllisyyttämme, eikä ole ihme, jos samaistuu sen sisältöön, esikuviin tai sen herättämään mielikuvaan.

Nimi voi olla myös myytti ja **maaginen keino**. Tunnettu nimi voi lisätä asian arvoa, esimerkiksi *Marimekon* vaatteet, asunto *Kivihaassa*, *Chanel 5* -hajuvesi. Vieraiden nimien suosio toiminimissä, tuotenimissä, henkilönnimissä ynnä muissa perustuu sanamagiaan: outo sana kiehtoo enemmän kuin tuttu. (Närhi 1996: 15–16.)

Usko nimen voimaan panee erisnimen kantamaan aatetta. Nimi voi olla **julistus tai protesti**. Vuoden 1906 joukkonimenmuutolla vahvistettiin suomalaista identiteettiä, kun otettiin suomalaiset sukunimet. Närhen mukaan *Eppu Normaali* -niminen yhtye on tulkittava protestiksi aikuisten maailmaa ja sen epänormaaleiksi koettuja normeja kohtaan. (Närhi 1996:15.)

Erisnimillä ja niiden käytöllä jokapäiväisessä elämässä tulkitaan tunteita ja asenteita, luodaan ja pidetään yllä sosiaalisia suhteita. Nimi on **kontaktiote ja asenteiden tulkki**. Suomessa tervehditään ”Moi!”, ”Terve!”, mutta esim. Yhdysvalloissa käytetään etunimeä ”*Bobby!*”. Julkisessa elämässä, työyhteisössä ja perhepiirissäkin nimien käyttö voi ilmaista myös asenteita. Jos esimerkiksi miestoimittajat käyttävät

naispoliitikoista pelkkiä etunimiä, kuten *Marjatta* tai *Varpu*, sitä pidetään väheksymisen merkkinä. (Närhi 1996: 16–18.)

Ihmisellä on ilmeisesti luontainen halu antaa nimiä, vaikkeivät ne aina olisi välttämättömiä. Etenkin ei-välttämätön nimi antaa kohteelle joskus ylimääräistä hohtoa. Se on joskus jopa nimenannon pääperuste. Esim. 1860-luvulla ensimmäisille vetureille annetut nimet kuvaavat uutuutta ja suomalaisuutta: *Ilmarinen*, *Lemminkäinen*, *Tuuli*, *Suomi*. Nimi luo **ylimääräistä hohtoa ja huvia**. (Närhi 1996: 18–19.)

Erisnimet ovat monitoimisia voimalatauksia kielessä. Esim. arvostettavia nimikkeitä ovat *professori*, *johtaja* ja *päätoimittaja*. Titteleiden haltijan omalle nimelle, esimerkiksi *Tuomo Tuomelle*, kertyy silti eniten ilmaisuvoimaa kuin pelkille titteleille. Erisnimet ovat **voimasanoja**. (Närhi 1996: 19.)

3. ETUNIMI

3.1. Yleistä etunimestä

Etunimi, erityisesti puhuttelunimeksi valittu etunimi, on ihmisen päänimi vastakohtana lisänimille. Sukunimikin oli alun perin lisänimi. Etunimi on kuitenkin yksilöllisempi kuin periytyvä sukunimi. (Kiviniemi 1982: 10–11).

Etunimi on ihmisen ominaisleima, osa ihmistä. Nimen kantaja antaa värinsä nimelle, nimen muutamit tavut herättävät kanssaihmisissä mielikuvan nimen kantajasta. Myös ympäristö värittää nimen omistajan yleislaatua väentämällä etunimeä sopivasti; *Elinaa* voidaan kutsua eri yhteyksissä esimerkiksi *Elluksi*, *Lelluksi*, *Elkuksi*, *Eltsuksi* tai *Ellukaksi*. Useista vanhoista etunimistä onkin olemassa jopa kymmenissä laskettava määrä toisintoja, puhuttelu- ja hellittelymuotoja. Jotkin vanhat etunimet ovat jäsentyneet kansankielessä kuvaamaan eri ikäkausia tai asemaa. Esimerkiksi *Mikko* voi olla eri ikäkausina *Mikku*, *Mikki*, *Miska* ja taas *Mikko*. (Vilkuna 2001: 7).

Etu- tai sukunimen tehtävänä ei kuitenkaan ole ihmisen luonnehdinta, vaan yksilöinti eli identifiointi. Etunimi voi kuitenkin vaikuttaa mielikuvaamme nimen kantajasta. On monia sanoja, joita voidaan käyttää sekä yleisnimenä että erisnimenä, esimerkiksi *orvokki*, *pilvi*, *suvi* ja *veli*. *Suvi* ja *suvi* ovat tavallaan kuin eri sanoja, koska niiden merkityksissä ei ole mitään yhteistä. Nimenä tällaiset sanat kuitenkin helposti assosioituvat samanasuisiin tai äänteellisesti läheisiin yleisnimi-ilmauksiin ja saavat niistä sävyä, esimerkiksi *Suvi* voi tuntua kesäiseltä. (Kiviniemi 1982: 11–12).

Nimiin liittyy konnotaatioita, mutta ne myös mahdollistavat sen, ettei puhujan tarvitse halutessaan määritellä ja kuvailla puheena olevaa objektia, pelkkä nimeäminen riittää (Carrol 1985: 173).

Etunimet ovat lukumäärältään rajallisia ja vakiintuneita yksilöllisestä luonteestaan huolimatta. Monet etunimet ovat kansainvälisiä ja samalla ikivanhoja. (Vilkuna 2001: 9.) Esimerkiksi raamatulliset *Maria*, *Elisabeth*, *Jacob* ja *Michael* ovat hyvin yleisiä monissa kielissä (Blomqvist 1993: 210). Suomessakin on monta *Mariaa*, *Maria*, *Elisaa*, *Elsaa*, *Jaakkoa*, *Mikaa* ja *Mikkoa*.

3.2. Muinainen nimistö Suomessa

Suomalainen etunimistö on mielenkiintoinen kappale Suomen kulttuurihistoriaa. Etunimistössä heijastuvat esihistorialliset hahmot, keskiajan pyhimykset, uskonpuhdistuksen aiheuttama kansanomaistuminen, Suur-Ruotsin valtakunnalliset yhdentämistoimenpiteet sekä suomalaistuminen. (Vilkuna 2001: 19).

Henkilönnimistöstämme ei ole kovin runsaasti kirjallisia tietoja ennen 1500-lukua, jolloin koko maan kattavat veroluettelot alkoivat. Henkikirjat ja kirkonkirjat alkoivat 1600-luvulla. Lähisukukansojen henkilönnimistä on tietoa varhaiskeskiaikaisissa asiakirjoissa. 1200- tai 1300-luvulla virossa ja liivissä esiintyi seuraavanlaisia nimiä: *Himottu*, *Hyvälempi*, *Ikämieli*, *Lempitoivo*, *Mielivalta*, *Viljapäivä* ja *Viljattu*. 1500-luvulta on tietoa vastaavanlaisista nimistä vanhalta vatjalais-inkeriläiseltä alueelta: Viljak (*Viljakka*) Nesterov, Lembit (*Lemmitty*) Fedkov, Toivot (*Toivottu*) Igatsev, ja Novzei (*Nousia*) Igalov. Näissä jälkimmäinen nimi ei ole sukunimi, vaan patronyyymi. Suomalaisilla ei Kiviniemen mukaan tällaisia *Toivottu*-tyyppisiä nimiä ole juuri ollut etuniminä, mutta ne ovat voineet säilyä sukunimissä, aiemmissä lisänimissä tai paikannimissä, esimerkiksi *Lempäälä*, *Nousiainen*, *Toivakka* ja *Viljakkala*. (Kiviniemi 1982: 35–37.)

Vahtolan mukaan (2004: 30) vanhin tunnettu suomalainen henkilönnimistö on pääosin vierasperäistä, enimmäkseen germaanista: vieraskieliset nimet toimivat vain erisniminä ja yksilöivät ihmiset siten tehokkaammin kuin suomalaiset nimet. Suomalaisia nimiä olisi ollut Vahtolan mielestä niin vähän siksi, että omista sanoista oli vaikea muodostaa riittävän erilaisia nimiksi sopivia sanoja. Asutusnimistöstä on saatu selville runsas sata varmasti suomalaista miehennimeä, esimerkiksi seuraavat: *Anettu*, *Harmaa*, *Haukka*, *Himottu*, *Hirvas*, *Huono*, *Hyvä*, *Härkä*, *Iloittu*, *Kaivattu*, *Kettu*, *Ku-*

rittu, Kärppä, Lemmitty, Miero, Noita, Ohto, Pitkä, Ruskea, Torittu, Vallittu, Vihattu, Yletty ja Äijä. (Vahtola 2004: 30–31.)

Vanhoihin yksilönnimiin on luettu Kiviniemen mukaan sävyiltään mytologisia nimiä, esimerkiksi *Ahti, Kaleva, Palva, Tapio, Tursas* ja *Väinö*, sekä sellaiset nimet kuin *Aimo, Himo, Ilo, Jouko, Pelko, Salli, Uro* ja *Vaino*. Muodon perusteella yksilönnimiksi on katsottu esimerkiksi sellaisia kuin *Sortava, Tietävä, Vihava; Anottu, Himottu, Kaivattu, Vallittu; Ampuja, Parantaja* ja *Vartia*. (Kiviniemi 1982: 43.)

Etunimistö oli värikäs ja vaihteleva muinaisaikojen suomalaisilla. Myös käsitykset muinaisaikojen etunimistä vaihtelevat. Vilkunan (2001) mukaan muinaissuomalaisia nimiä ovat esimerkiksi *Aikamieli, Hyväneuvo, Ihalempi, Kaukomieli, Kontio, Kultamies, Kylli, Lempo, Mielikkä, Otava, Toivakka, Unto, Valtari, Viljo* ja *Äijäpäivä*. Tällaiset nimet säilyivät Vilkunan mukaan kristillisten nimien rinnalla pitkälle keskiaikaan, jopa 1500-luvulle saakka. Nimiä saatettiin antaa iän ja aseman mukaan ja samasta nimestä käytettiin eri muotoja tilanteen ja puhuttelijan mukaan. *Mielikirja*-nimistä poikaa saatettiin kutsua *Mielityksi, Mieliäksi, Mieloksi* tai *Mielikäksi*. Jokaisella johtimella oli tuolloin selvät merkitystehtävänsä. Esimerkiksi *Mielikkä* on tarkoittanut aivan nuorta miestä tai orjaa. (Vilkuna 2001: 11).

Muutamasta tuhannesta tunnetusta henkilönnimestä ehkä vain runsas sata on riidattomasti suomalaisia. Suurin osa henkilönnimistä saatiin germaaneilta Skandinaaviasta ja Itämeren eteläpuolelta. Germaanisista nimiä toivat ennen kaikkea germaani-siirtolaiset, joita asettui läntiseen Suomeen pronssikaudelta aina viikinkiaikaan asti. Nimien alkuperää on voitu määrittää kirjallisten tietojen avulla. Germaanisista nimistä on tietoja 400- ja 500-luvulta lähtien. Lainattuja nimiä ovat Vahtolan mukaan muun muassa *Ahti* (Ahti, Ahti), *Asikka* (Asicho), *Artukka* (Artgaud), *Eura* (Euracus), *Halikko* (Halicho), *Harjavalta* (Harjawalda), *Hervanta* (Heriowanda), *Kärväntä* (Kaerwant), *Ilmari* (Ildmir), *Pyynikki* (Byniki), *Tapio* (Dabo, Tapo, Dapicho), *Turso* (Thursja), *Vanattara* (Wanathere) ja *Väinä, Väinämöinen* (Weni, Weniman). (Vahtola 2004: 29–30.)

Historiallisia henkilönnimiä on selvitetty vanhan rautakautisen ja keskiaikaisen asutusnimistön avulla. Osa vanhoista kylännimistä perustuu henkilönnimiin, kylän vanhimman talon, kantatalon, isännän nimeen. Taloa leskenä hallinneiden emäntien nimiä asiakirjoissa esiintyy enemmän vasta 1500-luvulla. Tämän vuoksi vanhin tunnettu henkilönnimistö koostuu vain miestennimistä. (Vahtola 2004: 30.)

3.3. Kristillinen nimistö

Kristillinen nimistö syrjäytti vähitellen aikaisemman nimistömme. Lapsille ryhdyttiin antamaan pyhimysten nimiä kristillisessä kasteessa. Kristinusko saapui Suomeen viimeistään 1000-luvulla. 1600-luvun lopulle mennessä pakanuus oli hävinnyt Lapistakin. (Kiviniemi 1982: 60–61, 63).

1300-luvun asiakirjoissa suurin osa kristillisperäisistä nimistä on merkitty vieraskielisessä asussa, mutta monet on merkitty myös kansankielisessä muodossa, esimerkiksi *Lauri*, *Martti*, *Mikko*, *Olli*, *Paavo* ja *Tuomo*. 1400-luvulta tunnetaan muuan muassa *Jaakko*, *Jussi*, *Pekko*, *Pieti* ja *Yrjä(nä)*. (Kiviniemi 1982: 64.)

Kristillisiä nimiä oli aluksi vain vähän. Keskiajan suomalaiset saivat valita vain 30 miehennimestä. Naisten nimiä oli vielä vähemmän. Suosituimmat miehennimet olivat *Olavi*, *Johannes*, *Andreas*, *Nikolaus*, *Pietari*, *Laurentius*, *Henrik*, *Magnus*, *Jakob* ja *Matteus* variantteineen. Naisennimistä suosituimmat olivat *Margareeta*, *Birgitta*, *Katariina*, *Ingeborg*, *Kristiina*, *Anna*, *Magdaleena*, *Ragnhild* ja *Helena* variantteineen. (Vahtola 2004: 31). *Maria* sen sijaan oli keskiajalla vielä niin pyhä nimi, ettei sitä rohjettu antaa ristimänimeksi (Kiviniemi 1982: 76).

Ainakin Karjalassa pyhimysten nimiä saatiin myös ortodoksisen kirkon piiristä. Osa pyhimysten nimistä oli samoja kuin lännessä, mutta kansan suussa ne saivat eri muotoja. Idässä *Gregoriuksesta* tuli *Riiko*, *Riiska* tai *Rissa*, lännessä taas *Reko*, *Rekko*, *Reijo* tai *Korjus*. Monet ortodoksisten pyhimysten nimien vanhat kansanomaiset asut näkyvät nykyisinkin joissakin itäsuomalaisissa sukunimissä, esimerkiksi *Huotari* (ven. Feodor), *Koponen* (ven. Prokopios) ja *Kyyrönen* (kr. Kyros). Myös läntisen kirkon pyhimysten nimiä on säilynyt suku- ja paikannimissä, esimerkiksi *Tyni* (Antonius), *Pastinen* (Sebastian) ja *Silvonen*, *Vesterinen* (Sylvester). (Kiviniemi 1982: 75, 76).

3.4. Nykynimet

Vanhat ja suomalaiset etunimet painuivat lähes unholaan uuden ajan alussa kirkon ja vieraskielisen hallinnon vaikutuksesta. Vanhat nimet ovat kuitenkin säilyneet jossain määrin kansanrunoudessa ja suku- ja paikannimissä. Suomalaisia nimiä alettiin uudestaan antaa lapsille vasta 1800-luvulla. Pyrkimykseen kansallisiin nimiin saatiin pontta Saksasta ja Ruotsista, joissa oli alettu käyttää vanhoja kansallisia muinaisnimiä yhä

runsaammin. Suomalaislapset saivat sellaisia nimiä kuin *Ilma*, *Oiva*, *Veljyt*, *Väinö*, *Ilmari*, *Helmi* ja *Kaleva*. 1800-luvulla Kansanvalistusseuran Kalenteria uudistettiin ja suomalaistettiin useaan otteeseen. Vanhat kristilliset nimet oli kirjoitettava suomalaisasuisina ja vieraat ja Suomen kannalta vähäpätöiset nimet oli korvattava suomalaisilla, virolaisilla ja inkeriläisillä nimillä. Helsingin yliopiston julkaisemaan viralliseen Valtion kalenteriin ja Almanakkaan suomalaisasuiset nimet pääsivät vasta 1890 ja suomalaiset nimet vuonna 1908. Muinaisnimiä ja alatyylisiä suomalaisasuja (*Rieti*, *Manta*) korvattiin uudemmillä nimillä vuoden 1950 almanakkaan, jonka mukainen nykyinen almanakka suurin piirtein on kaikkine korjauksineen ja lisäyksineen. (Vilkuna 2001: 11–13).

Kirkonkirjoissa etunimet suomalaistuivat yleensä silloin, kun kirkonkirjojen kieli vaihtui ruotsista suomeksi. Ensimmäiset kielenmuutokset tapahtuivat 1860-luvulla, useimmat seuraavilla vuosikymmenillä. (Paikkala 2004b: 118.)

1800-luvun jälkipuoliskolla luotiin runsaasti uusia suomenkielisiä etunimiä, jotka olivat sävyltään kansallisromanttisia, esimerkiksi *Aalto*, *Aira*, *Helmi*, *Ilma*, *Jalo*, *Lilja*, *Meri*, *Oiva*, *Onni*, *Rauha*, *Ruusuu*, *Sievi*, *Sulo*, *Taimi*, *Terho*, *Toivo*, *Tuomi*, *Urpo*, *Usko*, *Valo*, *Varma*, *Vesa*, *Viljo* ja *Visa*. (Paikkala 2004b: 371–375.)

Viime vuosikymmeninä nimeäjät ovat olleet arkisen asiallisia, eivätkä ole halunneet ilmaista lapsen nimellä tunteita tai toiveita. Vanhat nimet, joilla ei ole mitään erityistä tunnesisältöä, yleistyivät; esimerkiksi *Janne*, *Jukka*, *Hanna*, *Mari*, *Tiina*. Myös uudehkot suomalaiset nimet, jotka ovat muodostuneet merkityksettömästä äänneyhtymästä, ovat yleistyneet; esimerkiksi *Aira*, *Raija* ja *Reija*. (Vilkuna 2001: 10.)

Vain muutamat suomalaiset etunimet, kuten *Kaino*, *Lahja* ja *Vieno*, ovat sukupuolen suhteen horjuvia. Nykyisin etunimilaki pitää huolen siitä, että nimet ovat joko naisen- tai miehennimiä. Nimien kehitys on pyrkinyt lajittelemaan nimet miehen- tai naisennimiksi. Runsas kolmannes miesten nimistä on *o*- tai *ö*-loppuisia. Naisennimet pyrkivät olemaan *a*- tai *ä*-loppuisia. Vain miesten nimien johtimena on *-io* tai *-iö*, esimerkiksi *Ensio*, *Tapio*, *Päiviö*. Nimen lopun perusteella ei aina voi päätellä sukupuolta, sillä poikkeuksiakin on. *Pirkko* on naisen, mutta *Pirkka* miehen nimi. (Vilkuna 2001: 10.) Sekä miesten että naisten nimet voivat päättyä *i*-kirjaimen, esimerkiksi *Essi*, *Taimi*, *Taneli*, *Toimi*.

Suuri osa nykyisistä kalenterinimistämme on vierasperäisten nimien erilaisia lyhentymiä, esimerkiksi *Leena* (Magdalena), *Lotta* (Charlotta), *Mika* (Mikael), *Panu* (Urbanus), *Jari* (Jalmari), *Santeri* (Aleksanteri) ja *Timo* (Timotheus). (Kiviniemi 1982:

92, 93.) Virallisiksi nimiksi on päätynyt myös monia etunimien epävirallisia asuja. Tuttavallisia tai kansanomaisia nimiasuja on saatu yhdistämällä erilaisia pääteaineksia kantanimen lyhentymään. Esimerkiksi *Birgitasta* on saatu *Pirkko*, josta on saatu muun muassa *Pipa*, *Pippa*, *Pipo*, *Pike*, *Pikke*, *Piko*, *Pipsa*, *Piksa*, *Pirre* ja *Piri*. Samasta kantanimestä voidaan eri pääteaineuksien avulla tuottaa tuhansiakin variantteja. Jotkut niistä voivat tulla niin suosituiksi, että ne alkavat menettää alkuperäistä sävyään ja pääsevät kalenteriin. Jotkut etunimien johdokset ovat niin vanhoja, että näkyvät sukunimistösämme, esimerkiksi *Daniel* -> *Tani* -> *Tanikka* -> *Tanikainen*. (Kiviniemi 1982: 93–95.)

3.5. Rakkaalla nimellä on monta muotoa

Useimmat kalenterinimistömme vierasperäisistä nimistä ovat esiintyneet lainanantajakielissä suomen kielen äännerakenteen vastaisissa asuissa. Kalentereissa ja asiakirjoissa nimet olivat vieraiden mallien mukaan merkittyinä vielä 1800-luvun lopulla. Monien vanhojen ristimänimien virallinen kirjoitustapa on vaihdellut paljon. Oman etunimen merkintä ei ollut aina helppoa. Esimerkiksi germaanisperäinen *Fredrik* esiintyi 1700- ja 1800-lukujen kalentereissa seuraavissa muodoissa: *Fridericus*, *Fredericus*, *Fridrich*, *Fredrich*, *Friedric*, *Fredric*, *Friedrich*, *Fredrick*, *Fridrik* ja *Fredrik*. (Kiviniemi 1982: 90–91.)

Eri kalenterimuotojen lisäksi kansanomaiseen ääntämykseen perustuva kirjoitustapa ja sekaannukset lisäsivät nimiasujen kirjavuutta. Vielä viime vuosisadoilla eläneiden henkilöiden etunimien virallinen kirjoitusasu on voinut vaihdella paljon. Tavanomaisen *Fredrik*-asun sijasta voi esiintyä myös *Frederic*, *Frederick*, *Frederik*, *Fredric*, *Fredrig*, *Fredriik*, *Fredrikki*, *Freedrik*, *Freedrikki*, *Freetriikki*, *Fretrik*, *Fretrikki*, *Fridrik*, *Friedrich*, *Friedrik*, *Reetrik*, *Reetriikki*, *Retrik*, *Retriikki* ja *Rietriikki*. Nimien kansanomaisia lyhennyksiä saatettiin myös käyttää etuniminä. *Fredrik*-nimestä saatiin muun muassa *Feedi*, *Feeti*, *Feetu*, *Fredi*, *Freeti*, *Reete*, *Reeti*, *Reettu*, *Reetu*, *Reti*, *Riekko*, *Rieti*, *Rietu* ja *Rikki*. (Kiviniemi 1982: 91.)

4. SUKUNIMI

4.1. Yleistä sukunimestä

Sukunimien käyttö yleistyi Euroopassa keski- tai uudella ajalla. Sukunimet syntyivät yleensä aiemmista lisänimistä. Tapa syntyi aateliston piirissä. Uudennos levisi muoti-ilmiönä ja käytännöllisyytensä vuoksi; periytyvä sukunimi kun kytkee suvun jäsenet yhteen. (Kiviniemi 1982: 53–54.)

Suomalaisten sukunimistä on tietoa vasta viime vuosituhannen puolelta, eikä niistä ole aina mahdollista päätellä, onko etunimen yhteydessä mainittu lisämäärite tulkittava henkilökohtaiseksi lisänimeksi vai perinnölliseksi suvun nimeksi tai missä määrin etunimeen liitettyä isännimeä tai kotipaikan nimeä on pidettävä sukunimen veroisena. (Närhi 1996: 20.)

Paikkalan mielestä lisänimet eivät ole yleensä kehittyneet vähitellen sukunimiksi vaan joko lisänimikategoriat ovat syntyneet suoraan sukunimen tehtävään tai ne ovat saaneet sukunimen funktion melko lyhyenä ajanjaksona. Jokin lisänimijärjestelmä on voinut muuttua kokonaan sukunimijärjestelmäksi. Myös nimijärjestelmän lisänimelle antamat muotonormit ovat voineet muuttua; esimerkiksi 1600-luvun lopulla tuli säätyläisten keskuudessa joistakin primaareista patronyymeistä sekundaareja patronyymejä, toisin sanoen syntyi *son*-loppuisia sukunimiä. Paikkala määrittelee sukunimeksi sellaisen lisänimen, joka on periytynyt. (Paikkala 2004b: 66).

4.2. Lisänimet

Vanhaan henkilönnimisysteemimme kuului päänimi (yksilönnimi, etunimi) ja erilaisia lisänimiä. Ne riittivät ihmisten yksilöintiin. Lisänimien käyttö lisääntyi, kun kristillisperäiset nimet tulivat. Kristillisiä nimiä oli paljon vähemmän kuin omaperäisiä nimiä, mikä johti yhdessä kaupunkien synnyn kanssa lisääntyvään samannimisyyteen. Ihmisten identifioinnin helpottamiseksi tarvittiin erottavia lisäkriteerejä. Hallinnollisiin asiakirjoihin oli kirjoitettava jonkinlainen virallinen nimi. Pyrittiin systemaattisuuteen; nimityyppi *etunimi + patronyyminen lisänimi* yleistyi. *Heikki Matinpojasta* tuli *Henrik Mattson* vieraskielisen hallinnon asiakirjoissa. Lisänimi saattoi olla myös matronyyymi, *Lassinantti* tai *Häkitär* -tyyppinen patronyyymi tai asuinpaikkaan viittaava *Kyröläinen*. Myös talon nimi kävi lisänimestä: *Ahtilan Johannes*. Lisänimi

saattoi viitata myös muun muassa ammattiin, säätyyn tai ruumiillisiin tai henkisiin ominaisuuksiin, esimerkiksi *Olli Snickar*, *olaff kaupamies*, *Peer Seppä*, *Biritta Paharauta* ja *Nicki Rapareisi*. Lisänimi on voinut myös perustua vanhaan yksilönimeen: *anders kawko*, *thomas vihattu* ja *Magnus Härkä*. Osa lisänimistä on ollut eri tavoin syntyneitä *-nen*-loppuisia, esim. *Kauppi Tyrväinen* (Tyrvään Kauppi) ja *Mihail Arhippainen* (Arhippa Perttusen poika Mihail). (Kiviniemi 1982: 50–53; Vahtola 2004: 31).

Suomalaisten vanhassa henkilönimistössä on paljon eläinten nimiä lisäniminä. ¹Ylä-Satakunnan hopeaveroluettelosta vuodelta 1571 löytyy mm. *Per Böllö*, *Matz Hahka*, *Eskill Kariu*, *Michil Parma* ja *Erich Rotta*. Vanhoja lisänimiä olisivat Kiviniemen mukaan esimerkiksi myös *Liinaharja*, *Satajalka*, *Rautakopra*, *Mustapäjä* ja *Tervahartia*. 1500- ja 1600-luvun asiakirjoissa esi-isillämme on sellaisiakin lisänimiä kuin *h roskahändä*, *O Karuakijelij*, *Päll Nachkanenä*, *Anders Harakkasilmä* ja *Paska lauri*. Ammattiin tai säätyyn liittyvät lisänimet olivat kuitenkin yleisimpiä. (Kiviniemi 1982:31,43,50.) Lisänimistä muodostui nykyisen sukunimistömme runko, vaikkei sukunimien syntyäikää tiedetäkään (Närhi 1996: 24).

4.3. Vanha itäinen ja läntinen nimikäytäntö

Itäsuomalaiset *nen*-loppuiset sukunimet ovat Suomen sukunimistön vanhinta kerrostumaa. Nimet ovat olleet vankasti pysyviä ja periytyviä, osa jopa katoliselta keskiajalta asti. Asiakirjoista savokarjalaisia *nen*-loppuisia nimiä löytyy 1500-luvulta alkaen. Näitä nimiä ei omaksuttu ylempien säätyjen esimerkin perusteella, vaan nimien synty liittyy heimoyhteiskunnan elinkeinoihin ja oikeusjärjestelmään. Savokarjalaisella alueella maankäyttötapoina olivat vanhastaan kaskeaminen ja eränkäynti, jotka edellyttivät liikkuvuutta. Aika ajoin oli etsittävä uusia kaskimaita ja eränautintoja. Jollekin alueelle ensin ehtinyt oli sen omistaja. Valtaukset periytyivät. Uuden aluevaltaajan oli todistettava oikeutensa saman perheen aiemmin kokemiin alueisiin todistamalla kuuluvansa samaan perheeseen tai sukuun, luonnehtimalla sitä samalla nimellä. Näin kollektiivisista sukunimistä tuli perinnöllisiä kuin vahingossa. Suuri osa nimistä sisältää suvun varhaisen päämiehen kastenimen kansanomaisen muodon. Osa itäsuomalaisista sukunimistä perustuu ammatin- tai tekijännimitykseen, henkisiin tai

¹ Nimet on kirjoitettu siinä muodossa kuin ne olivat lähteessä.

ruumiillisiin ominaisuuksiin viittaaviin liikanimiin tai viittaa heimoon, kansaan tai kotipaikkaan. Myös eläintennimityksiä on runsaasti. (Paikkala 2004b: 110.)

Kun *nen*-loppuiset nimet ovat tyypillisiä itäsuomalaisilla, ovat *la*-loppuiset nimet taas tavallisia länsisuomalaisilla. Länsi-Suomessa peltoviljely oli alkanut varhemmin, joten talot olivat pysyviä ja keskeisiä verotuskohteinakin. Aasukkaiden lisänimiksi merkittiin talojen nimiä, esimerkiksi *Mikkolan Matti* eli *Matti Mikkola*. Jos muutti uuteen taloon, nimi muuttui talon mukaan, esimerkiksi *Matti Mikkolasta* olisi voinut tulla *Matti Mäkelä*. Länsisuomalaiset alkoivat laajemmin omaksua sukunimen käytön vasta 1800-luvun loppupuolella, jolloin talonnimet vakiintuivat pysyviksi sukunimiksi. Nimiä myös valittiin tietoisesti. Perheenjäsenet saattoivat valita eri sukunimiä. Länsi-Suomen maalaisväestölle termi sukunimi oli vieras, aiemmin oli puhuttu liikanimistä. Sukunimi ei olekaan sama kuin *suvun nimi*, vaan sukunimi on yksilön nimi, jolla on periytyvä funktio. (Paikkala 2004b: 66; Paikkala 2004c: 18,19.)

4.4. Ruotsinkieliset nimet

Kun Suomi oli osa Ruotsin valtakuntaa, monta sataa vuotta vuoteen 1809 asti, eri säätyjen lisänimijärjestelmät olivat yhtenäiset emämaan kanssa aina suurvaltakaudelta alkaen, paitsi maaseutuväestön lisänimet. Sukunimien käyttö omaksuttiin ylempien säätyjen esimerkkiä seuraten, kuten Ruotsissakin. Aluksi sukunimen käytön omaksui aatelisto, sitten papisto, porvaristo, käsityöläiset, palkolliset, tehtaantyöläiset ja lopulta 1800-luvulla länsisuomalainen maalaisväestö. Itä-Suomessa rahvaalla oli omat suomalaiset sukunimet jo keskiajalta lähtien. Hallinnon, kirkon, armeijan, opetuslaitoksen ja opetuksen kielenä oli 1800-luvun lopulle asti ruotsi, ja niiden palveluksessa toimivat olivat äidinkieleltään ruotsalaisia tai koulussa ruotsin kielen omaksuneita ja nimensä ruotsalaistaneita henkilöitä. (Paikkala 2004b: 105.)

Tavallisten suomalaisten oli vaikea lausua ja kirjoittaa vieraskielisiä nimiä, varsinkin, jos he eivät voineet ymmärtää niihin sisältyviä sanoja. Nimiä saatettiin korvakuulolta muokata paremmin suomenkielisen suuhun sopiviksi. Jyväskylässä ilmestyneessä *Keski-Suomi*-lehdessä oli 3.10.1874 pakinan tapainen juttu vierasperäisten sukunimien ääntämisvaikeuksista otsikolla *Kaikenlaista*:

Ylioppilas ajoi kerran kyydillä K:n pitäjässä. Muun muassa kyseli hän kyytimieheltään mikä pitäjän rovastin nimi oli. ”Rovastin költti”, vastasi kyytimies, ”on *Kalsonki (Carlsson)*, mutta apulaisena sillä on *Kylänpyöveli (Gyllenbögel)*”. ”Vai niin! no miksikä teidän kappalaista kutsutaan?” ”Kyllä sitä sanotaan *Seiväspariksi (Cedersparre)*”. ”Vai Seiväspariksi! Mutta kuka teillä tuomarina sitte on?” ”Tuomarina on oikeastaan *Nahkalieru (Naukler)*, mutta *Rankkihousu (Frankenhauser)* se nyt on virkaa pitänyt.” ”No entäs nimismiehenä?” ”Nimismiehen nimi on *Kapsäkki (Sarbäck)*”.

(Paikkala 2004b: 185.)

4.5. Sukunimien suomalaistamiset

4.5.1. Virtaset

1800-luvulla Suomessa alettiin pohtia, onko kansalla historiaa, ja etsiä aineksia menneisyyden rakentamiseksi. Apua haettiin myös paikan- ja sukunimistä. Yleisesti sukunimen tunnusmerkkinä pidettiin *nen*-johdinta. *nen*-loppuisuuteen sisältyi myös käsitys suomalaisten sukunimien iästä. Uusiksi suomalaisiksi sukunimiksi ehdotettiin sanomalehtikirjoituksissa *nen*-loppuisia nimiä ja saatiin nimenottajat vakuuttuneiksi sen tärkeydestä. (Paikkala 2004b: 212–213, 218). Suomenkielinen sukunimi koettiin kansalliseksi symboliksi, ja kielen kannalta suomalaisen sukunimen ottamista perusteltiin sillä, että suomalaiset nimet ovat kauniita ja vieraskielisiä nimiä voi olla vaikea lausua ja kirjoittaa. Sukunimi oli myös merkki yksilöllisyydestä ja kansakuntaan kuulumisesta. Monet nimet saivat kansallisromantiikan hengessä sisällökseen luontosanastoa. Nimiksi valittiin sellaisia kuin *Virtanen*, *Aaltonen*, *Lahtinen*, *Nieminen*, *Mäkinen*, *Tuominen*, *Ruusunen* ja *Tamminen*. Tämä nimeämismalli oli erittäin tuottelias. Uudentyyppisiä sukunimiä omaksuttiin Länsi-Suomessa ahkerasti. 1800-luvun jälkipuoliskolla vähintään 100 000–200 000 suomalaista otti tällaisen *Virtanen*-tyyppisen nimen. (Paikkala 2004c: 20.) 1890-luvulla ja sen jälkeen suosittiin jo muita kuin *nen*-loppuisia nimiä, esimerkiksi sellaisia kuin *Laine*. (Paikkala 2004b: 383).

4.5.2. Ylioppilaiden nimenmuutto ja Snellmanin päivä 1906

Alkusoittona nimien suomalaistamiselle oli ylioppilaiden nimenmuutto. Ylioppilaat tunnustivat rakkauttaan Suomelle ja suomen kielelle vuosina 1875–79, jolloin 26 ylioppilasta suomalaisti nimensä. Vaikka nimensä suomalaistaneita oli vähän, muutokset huomattiin ja niitä usein paheksuttiin. Varsinaisen kansanliikkeen sukunimien suomalaistamiseksi 1900-luvun alussa sai aikaan Johannes Linnankoski, joka julisti: ”Olen suomalainen nimeltäni, mieleltäni ja kieleltäni!” Järjestettiin suurnimenmuutto. Snellmanin satavuotispäivänä vuonna 1906 muutettiin 24 800 nimeä suomalaiseksi. Nimenmuutto oli aktiivista vielä vuoden sen jälkeenkin. Vuosien 1906–07 nimenmuutossa suomalaistettujen nimien määrä nousi 32 500:aan. Lähes kaikki muutot koskivat useampaa kuin yhtä henkeä, ja on arvioitu, että n. 100 000 henkeä suomalaisti nimensä. Monet tunnetut suvut suomalaistivat nimensä, esimerkiksi *Eriksson–Merikanto*, *Hellsten–Paasikivi* ja *Johansson–Kaila*. Vuosien 1906–07 nimenmuutoissa otettiin paljon tavallisia sukunimiä, kuten esimerkiksi *Kuusela*, *Vaahtera*, *Kahila*, *Nurmela*, *Kataja* ja *Koski*. Minkäänlaisia nimen valinnan rajoituksia ei ollut, ja kukin sai ottaa minkä nimen tahansa. Suurnimenmuuton jälkeen nimien suomalaistaminen jatkui hiljaisena. (Närhi 1996: 33–35.)

Suomalaisten nimien määrä kasvoi myös vuonna 1920 säädetyn sukunimilain voimaantulon jälkeen. Lain mukaan jokaisella Suomen kansalaisella tulee olla sukunimi. Joilla ei ollut, velvoitettiin ottamaan. Karjalassa käynnistyi keväällä 1930 joukkoliike, ja parituhatta vierasta, ruotsalais- tai venäläisperäistä nimeä muutettiin suomalaiseksi. Uusi koko maan käsittävä suurnimenmuutto järjestettiin Kalevalan riemuvoiton kunniaksi. Se oli yhtä suosittu kuin Snellmanin satavuotispäivästä alkanut suurnimenmuutto. Vuosien 1935 ja 1936 nimenmuutoissa on laskettu jälleen 100 000 suomalaisen saaneen suomalaisen nimen. (Närhi 1996: 35.)

Seuraavina vuosina nimiä vaihdettiin, mutta vähemmän. 1940-luvullakin valtaosa muutoshakemuksista koski suomalaisen nimen ottamista, esimerkiksi *Feodoroff–Aroluoma*, *Peksujeff–Pihakumpu*, *Balukoff–Paakia* ja *Bauer–Auramies*. Oli myös suomalaisen nimen vaihtoa toiseksi suomalaiseksi. Suuret väestönsiirrot olivat saattaneet nimistönkin käymistilaan. (Närhi 1996: 36.)

Kaikilla suomalaisilla ei ollut ennen vuotta 1920 sukunimeä ollenkaan, mikä paljasti alempaan säätyyn kuulumisen. Matronyyymi lisänimenä puolestaan paljasti aviottoman syntyperän. Sukunimikäytännön modernisoituessa patro- ja matronyymit,

kuten *Matinpoika* ja *Maijanpoika*, jäivät lisäniminä pois käytöstä. Ruotsinkielisen *son*-loppuiset nimet muuttuivat sukunimiksi. Sukunimen valinta oli henkilökohtainen asia. Jokainen sai valita nimensä itse. Naisetkin saattoivat ottaa uudisnimen. Säätyrajoitus poistui sukunimistä, kun kaikilla sukunimillä oli sama funktio. (Paikkala 2004c: 31.)

4.6. Nykyisten sukunimien määrästä

Suomessa on nykyisin käytössä noin 130 000 erilaista sukunimeä. Suomalaisia niistä on noin 50 000 eli 40 %. Noin 77 prosentilla koko väestöstä on suomalainen nimi. Kaikista erilaisista nimistä *nen*-loppuisia on noin 4 300, eli vain 4 %. Saman sukunimen kantajia voi kuitenkin olla useita, joten lähes kahdella miljoonalla suomalaisella on *nen*-loppuinen sukunimi. (Paikkala 2004c: 18.) Muunkielisiä nimiä on paljon. Suurin osa muunkielisistä nimistä on ruotsinkielisiä, mutta paljon on myös venäläisiä tai muista slaavilaisista kielistä lähtöisin olevia nimiä. Sellaisia nimiä, jotka kuuluvat vain yhdelle henkilölle, on myös paljon, n. 15 000. Suuri joukko näistä nimistä on kaksiosaisia ”avionimiä”, tyyppiä *Raekallio-Teppo*. Eniten on kuitenkin vieraskielisiä nimiä. Yksittäisnimet ovat yleensä lyhytikäisiä, mutta ryhmänä niiden asema on sukunimistössä pysyvä. Suomenkielinen nimiaines jakautuu kolmeen pääryhmään: kantasanat tai niiden veroiset nimet, johdokset ja yhdyssananimet. Suomalaiset muodostavat sukunimensä kernaasti jonkin johtimen avulla, esimerkiksi *Aho: Ahonen, Ahola, Aholainen, Ahokas*. (Närhi 1996: 44–47.)

4.7. Sukunimikäsitys ja sukunimijärjestelmä

Paikkala (2004b: 622) listaa sukunimikäsitksemme vanhoja ja uusia piirteitä. Vanhoja piirteitä ovat muun muassa seuraavat: aviosääty ei näy sukunimestä, sukunimi ei ilmaise kantajansa ominaisuuksia, nimeämisellä pyritään yksilön identifioimiseen, nimenkantajan sukupuoli, ammatti, sääty tai uskonto ei näy sukunimestä, sitä ei muodosteta patronymisesti, sisaruksilla on sama sukunimi, sukunimi ei ole etunimen kaltainen, se on kirjattu kirkonkirjoihin ja sukunimi on päänimi suhteessa etunimeen. Modernin sukunimikäsitksemme nuorempia ominaisuuksia ovat puolestaan ne, että puolisoilla on sama sukunimi, naisilla on oikeus uudissukunimeen, nimen käyttö on suojattu, nimen vaihtaminen on luvanvaraista ja siitä on ilmoitettava, nimi heijastaa suomalaisuutta, se

ei saa olla kielenvastainen eikä loukata kantajaansa, kansalaisilla on periytyvä jälkinimi ja sitä kutsutaan sukunimeksi.

Sukunimijärjestelmä koostuu Paikkalan määritelmän mukaan (2004b: 71) lisänimistä, jotka ilmaisevat kantajansa kuuluvan tiettyyn sukuun, tai lisänimistä, jotka jo kehittyneessä ja vakiintuneessa järjestelmässä on tarkoitettu periytyviksi nimiksi siten kuin järjestelmän normit edellyttävät. Edellytyksenä on, että nimenkäyttäjyhteisö tunnistaa ja tunnustaa sukunimijärjestelmän luonteen ja pitää periytymistä tai sukuun liittämistä nimen onyymisena tuntomerkinä.

5. NIMEN MUUTTAMINEN

5.1. Nimenvaihto ennen vanhaan

Nimenvaihto kertoo osaltaan nimen voimasta ja enteellisyydestä. Nimenvaihtoa tapahtui muinoin suomensukuisten kansojen piirissä. Varsinkin lappalaisten tiedetään vaihtaneen nimeään vastoinkäymisten ja sairauksien yhteydessä. Alkukantaisissa oloissa nimi on liittynyt niin läheisesti omistajansa persoonaan, että joskus suurten elämänmuutosten yhteydessä nimi oli muutettava. Ihmisen osan ajateltiin olevan sidoksissa hänen nimeensä. Nimeä vaihtamalla haluttiin muuttaa kohtaloa. Nimeä vaihdettiin, jos huono onni vainosi, tai nuorikko vaihtoi nimeä miehelään mennessään. Nimi ja onni kuuluivat yhteen. Jotkut lappalaiset saattoivat vaihtaa nimeään kolme tai neljäkin kertaa. (Kiviniemi 1982: 32; Vilkuna 2001: 8.)

5.2. Millaisia nimiä muutetaan nykyisin

Useimmat nykyisistä nimenmuutoksista johtuvat perhesuhteiden muuttumisesta. Eronneet naiset ottavat tyttönimensä takaisin, lasten sukunimi halutaan vaihtaa, rikolliset ja heidän omaisensa vaihtavat joskus nimeään. (Närhi 1996:36.) Kolmenlaisia nimiä muutetaan. Jos nimi on erikoinen, kiusalliseksi koettu tai jotenkin sopimaton, se voi käydä haltijalleen taakaksi. Viime vuosina nimensä ovat vaihtaneet muun muassa *Pölhö*, *Mölo*, *Humala*, *Kakola*, *Maho*, *Rampa*, *Vikeväkorva*, *Sikiö*, *Pukki*, *Susi* ja *Mulli*. Toisaalta jos sukunimi on hyvin yleinen, siitäkin voi olla haittaa. Etunimiä on rajallinen määrä, joten yleisimpien sukunimien kantajilla voi olla useitakin täyskaimoja. Halutaan ehkä muuttaa nimi vähän harvinaisemmaksi. Moni *Virtanen* on

vaihtanut sukunimensä. Uusiksi nimiksi *Virtaset* ovat ottaneet sellaisia kuin *Airta*, *Liinanotko*, *Sammasmaa*, *Sormio*, *Tammenaho*, *Veiranto*, *Jaanio*, *Laitvirta*, *Rautero* ja *Virje*. Kolmas nimenmuuttotyyppi on toisenkielisen nimen otto. Vieraskielisiä nimiä suomalaistetaan vieläkin, joko aatteellisista tai käytännöllisistä syistä. Vieraat nimet voivat tuottaa suomalaisille ääntämis- ja kirjoittamisvaikeuksia. Esimerkiksi *Frimodig* on muuttunut *Raitasolaksi*, *Nemntsinkoff Kairestoksi*, *Kravskij Karentilaksi* ja *Lettijeff Purolehdoksi*. Toisaalta suomalaisiakin nimiä muutetaan vieraskielisiksi, koska vieraskielisessä ympäristössä suomenkielinen nimi voi aiheuttaa käytännöllisiä vaikeuksia. (Närhi 1996: 36–39.)

6. NIMILAKI

Tässä luvussa käsittelen Suomen nykyistä nimilakia. Olen valinnut etu- ja sukunimen muuttamiseen liittyviä asioita ja muita kiinnostavia seikkoja käsittelyyn jättäen monet tärkeät ja tavallisemmat asiat pois.

6.1. Etunimi

Nimilain mukaan (694/85) jokaisella tulee olla etunimi. Jolla sellaista ei ole, on velvollinen ottamaan itselleen nimen. Etunimiä saa antaa lapselle enintään kolme. Etunimi ei saa olla sopimaton, eikä sen käytöstä pidä aiheutua haittaa. Vielä 1980-luvulla korkein hallinto-oikeus katsoi sopimattomiksi sellaisia nimiä kuin *Annu*, *Bogislaus*, *Dana*, *Kate*, *Meri*, *Minni*, *Minttu*, *Miska*, *Titta* ja *Wille* sen vuoksi, ettei mainittuja nimiä ollut suomalaisessa almanakassa. Enää almanakkaa ei pidetä sitovana oikeuslähteenä etunimen sopivuutta harkittaessa. Almanakkaan sisältyy vain osa käytössä olevista etunimistä. Yleensä vanhempien nimivalinnat hyväksytään. Etunimi muuttuu viralliseksi nimeksi silloin, kun se ilmoitetaan väestötietojärjestelmään. Sen jälkeen nimen muuttaminen on oikeudellisesti mahdollista vain lain sallimissa puitteissa. (Kangas 1998: 3–8.)

Etunimestä tulee sopimaton ja kantajaansa haittaava nimen merkityssisällön perusteella. Merkityssisältö määrittyy kotimaisen kielenkäytön piirissä. Suomalainen nimi saattaa kuitenkin muissa kielissä saada nimen kantajaa haittaavan sivuvivahteen. Esimerkiksi eräs suomalainen yritys joutui muuttamaan nimensä urakoidessaan Irakissa, koska nimi *Seppo* tarkoittaa arabian kielessä aasin fallost. Kotimaassa sopi-

mattomina ja haitallisina niminä pidetään myös eläinten nimiä ja kutsumanimiä, esimerkiksi *Musti, Heluna, Mansikki* ja *Miiru*. 1990-luvulla on hylätty esimerkiksi sellaisia nimiä kuin *Ainut Vain Marjaana* ja *Shabba Syysmyrsky* kotimaisen nimikäytännön vastaisina. Esimerkkeinä sopimattomista ja kiusallisista etunimistä esitetään usein seuraavat: *Pontius Pilatus, Judas, Maria Himottu, Naima Muisto Mathilda, Rullgardina Stinckadora* ja *Uuno Tuli*. (Kangas 1998: 8,9.)

Se, että etunimeksi ei yleensä saa antaa kotimaisen nimikäytännön vastaista nimeä, ei estä antamasta etunimeksi nimeä, joka on muualla maailmalla yleisesti käytössä etunimenä. Äidinkieleltään suomalainen henkilö voi olla nimeltään *Michael, Monique, Rafael, Valerie* tai *Oleg*. Kun lisäksi Suomeen muuttaneet ulkomaalaiset henkilöt merkitään väestötietojärjestelmään, rikastuu kotimainen etunimistö entisestään. Aiemmin saman etunimen johdannaiset, esimerkiksi *Saku Sakari* ja *Pekka Patteri*, oli kielletty. Nimilautakunnan tiukasta linjasta poikettiin kulttuurisista syistä esimerkiksi silloin, kun inkeriläissyntyinen henkilö halusi etunimikseen *Milla Ljudmila*. Nykyisin saman etunimen eri muodot sallitaan etunimiksi, mutta ei ole suotavaa, että kaikki kolme etunimeä ovat saman nimen johdannaisia, esimerkiksi *John Johan Johannes*. (Kangas 1998: 10,11.)

Etunimen tulee noudattaa hyväksytyä nimien kirjoitustapaa. Nimet tulee pääsäännön mukaan kirjoittaa erikseen tai erottaa toisistaan väliviivalla. Joidenkin vakiintuneiden nimien, kuten *Annaliisa*, kohdalla on tehty poikkeus. Sen sijaan nimet *Katjapiritta, Fannyhelena* ja *Tiinatatjaana* on katsottu kotimaisen nimikäytännön vastaisiksi. Nimeä *Erik Jouko* ei voi nimilautakunnan kannan mukaan muuttaa muotoon *Eric Jocke* eikä nimeä *Kimmo* muotoon *Kimizo*. Arkityylisenä puhuttelunimenä tai muuten kotimaisen nimikäytännön vastaisena on pidetty mm. seuraavia nimiä: *Bolle, Jampe, Karinelisse, Jirskä, Tapa* ja *Uke*. Hyväksytyjä nimiä sen sijaan ovat esimerkiksi *Enne, Hetta, Joonatar, Laudo, Tiitu* ja *Tuutikki*. Arkityylinenkin puhuttelunimi voidaan hyväksyä etunimeksi, jos hakija esittää pätevän syyn nimen hyväksymiselle. Esimerkiksi nimet *Meta, Ia, Marjeli, Pii, Hemuli* ja *Sarika* on hyväksytty etunimiksi painavista syistä. (Kangas 1998: 11,12,17,19.)

Nimilain mukaan pojalle ei voida antaa nimeksi naisennimeä eikä tytölle miehennimeä. Uskonnollinen tapa mahdollistaa kuitenkin poikkeavan nimenannon, esimerkiksi runoilija *Rainer Maria Rilke* on saanut nimensä katolisilta vanhemmilta. (Kangas 1998: 21.) Sukunimenä käytettävää nimeä ei yleensä myöskään voi antaa etunimeksi, paitsi esimerkiksi nimet *Vesa, Kari* ja *Olli*. Sukunimi voidaan kui-

tenkin hyväksyä etunimeksi, jos hakija vetoaa uskonnolliseen tapaan tai hänellä on esimerkiksi kansalaisuutensa tai perhesuhteidensa perusteella yhteys vieraaseen valtioon, jossa esitetty etunimi on nimikäytännön mukainen. (Kangas 1998: 26.) Nimilain mukaan patronyymiä tai matronyymiä ei voida antaa ensimmäiseksi etunimeksi. Virheellisesti muodostettua patronyymiä tai matronyymiä ei myöskään voida merkitä viralliseen väestöluetteloon, vaan niiden tulee olla vanhempien etunimistä muodostettuja. Maijan ja Matin poika voi olla esimerkiksi *Lauri Matinpoika* tai *Lauri Maijanpoika*. (Kangas 1998: 29.)

Etunimeksi voidaan antaa kokoaan uusi nimi, joka ei ole aikaisemmin ollut käytössä. Uudisnimen on kuitenkin täytettävä etunimelle asetetut vaatimukset. Esimerkiksi nimet *Laudo*, *Brea* ja *Silkki* ovat etunimiksi hyväksytyjä uudisnimiä. (Kangas 1998: 30.)

6.2. Etunimen muuttaminen

Etunimen voi muuttaa uudeksi etunimeksi ilmoitusmenettelyssä tai hakemusmenettelyssä. Ilmoitus nimen muuttamisesta tehdään maistraatille. Etunimen muuttaminen, etunimien järjestyksen vaihtaminen, jonkin etunimen pois jättäminen, väliviivan lisääminen tai poistaminen on melko yleistä, vuosina 1991–1996 etunimi muutettiin yli 24 000 kertaa ilmoitusmenettelyssä. Etunimen voi muuttaa ilmoituksella vain kerran. Kirjallinen ilmoitus on maksuton. Jos nimen haluaa muuttaa toisen kerran, se on mahdollista vain hakemusprosessissa. Myös hakemus jätetään maistraatille. Nimenmuutoshakemuksen käsittely maksaa 91 euroa. (Kangas 1998: 31–32.)

6.3. Sukunimen muuttaminen

Kihlakumppanit voivat säilyttää omat sukunimensä avioliittoon mennessään. Toinen tai molemmat voivat ottaa kaksoisnimen ja vain toinen voi yksin muuttaa oman sukunimensä. Myöhemmin sukunimen voi muuttaa yhteiseksi hakemusmenettelyssä. (Kangas 1998: 98).

Ennen vuotta 1.1.1986 solmituissa avioliitoissa vaimolla on oikeus ottaa takaisin se nimi, joka hänellä viimeksi on ollut naimattomana ollessaan. Miehellä ei ole vastaavaa oikeutta muuttaa sukunimeään ilmoitusmenettelyssä. Vaimo tarvitsee kuitenkin aviomiehen suostumuksen aiemman sukunimen käyttöön, jos mieli muuttaa

nimeään avioliiton aikana. 1.1.1986 jälkeen solmituissa avioliitoissa, jos puolisoilla on yhteinen sukunimi, ei kumpikaan voi palata takaisin omaan nimeensä ilmoitusmenetelyssä. Nimen voi muuttaa hakemusteitse. Avioliiton aikana sukunimen voi muuttaa myös aikaisemman aviopuolison sukunimeksi. (Kangas 1998: 96–97.)

Sukunimensä voi muuttaa myös esivanhempansa sukunimeksi. Se on mahdollista, jos nimi on vakiintuneesti kuulunut nimen muuttajan esivanhemmille, nimen muuttaja on viidettä alenevaa polvea esivanhemmistaan lukien ja sukunimen muuttaminen on tarkoituksenmukaista. (Kangas 1998: 114,115,120.)

Tavallinen peruste sukunimen muuttamiselle on se, että sukunimi on kirjoitettu kieliopillisesti virheellisellä tavalla tai muuten omalaatuisesti. Esimerkiksi monet entisestä Neuvostoliitosta Suomeen palanneet henkilöt ovat muuttaneet nimensä. Sukunimi on saanut oudon asun kotimaassa, jos suomenkielinen nimi on translitteroitu venäjän kielen translitterointisääntöjen mukaan. Monesti nimenmuutos tällaisissa tapauksissa tarkoittaakin palaamista nimen alkuperäiseen kirjoitustapaan. Esimerkiksi seuraavallaisia nimiä on muutettu:

<i>Igonen</i>	→	<i>Ikonen</i>
<i>Kardinen</i>	→	<i>Kaartinen</i>
<i>Khargonen</i>	→	<i>Härkönen</i>
<i>Kondio</i>	→	<i>Kontio</i>
<i>Korbelainen</i>	→	<i>Korpelainen</i>
<i>Laidinen</i>	→	<i>Laitinen</i>
<i>Miakipiaia</i>	→	<i>Mäkipää</i>
<i>Niarviainen</i>	→	<i>Närvänen</i>
<i>Orgulanin</i>	→	<i>Orkolainen</i>
<i>Pooutonen</i>	→	<i>Poutanen.</i>

(Kangas 1998: 123,124, 136.)

Jos nimenkantajan sukunimestä aiheutuu haittaa, se voidaan muuttaa hakemuksesta toiseksi. Merkityksellinen haitta viittaa yleensä sukunimen vierasperäisyyteen. Vierasperäinen nimi voi olla ruotsin, venäjän- tai karjalankielinen, mutta yhtä hyvin suomenkielinen sukunimi ruotsinkielisellä henkilöllä voi olla vierasperäinen. Vierasperäisyyden merkitystä haittatekijänä on vähentänyt kielitaidon yleinen lisääntyminen. Vieraskieliset nimet eivät ole enää kauhistus. Suomalaisiakin nimiä muutetaan yhä useammin vieraskielisiksi ja suomennettuja nimiä alkuperäisiksi nimiksi. Sellaisia vierasperäisiä nimiä, joiden muuttamista on puollettu, ovat esimerkiksi *Abd-El-*

Mawlla, Bogomolova, Chkliar, Evtouchenko, Fazelzadeh, Karbasdehe, Gouitar, Har-dokainen, Igolainen, Kabonen, Kirpitscheva, Mohammad Amin Mahmud, Muzakko, Nevvonen ja Rougijainen. Vierasperäisestä nimestä aiheutuva haitta voi käytännössä ilmetä sillä tavalla, ettei kukaan ensi kuulemalla osaa kirjoittaa nimeä oikein tai nimi lausutaan poikkeuksetta väärin. (Kangas 1998: 129,130.)

Jos sukunimi ei muutu siviilisäädyn muuttumisen myötä, se voidaan muuttaa kokonaan uudeksi vain hakemusmenettelyssä. Nimenkantaja ehdottaa itselleen uutta nimeä. Se ei saa olla sopimaton, eikä sen käytöstä pidä aiheutua haittaa. Sukunimeä on voitava pitää yleisen edun kannalta hyväksyttävänä ja tarkoituksenmukaisena. Uusi sukunimi ei saa olla muodoltaan eikä kirjoitustavaltaan kotimaisen nimikäytännön vastainen. (Kangas 1998: 143–145.) Uudeksi sukunimeksi ei myöskään hyväksytä nimeä, jonka tiedetään vakiintuneen ulkomaalaisen suvun nimeksi. Ilman erityistä syytä ei uudeksi sukunimeksi voida hyväksyä nimeä, joka yleisesti tunnetaan etunimenä. (Kangas 1998: 153, 160.)

Kotimainen nimikäytäntö ei ole ilmatiiviisti suljettu, valmis ja lopullinen kokonaisuus, vaan pikemminkin sitä voisi luonnehtia alati muuttuvaksi ja avoimeksi nimistön kehittymismuodoksi (Kangas 1998: 6). Suomeen asettuvien maahanmuuttajien nimet on kuitenkin mukautettava suomalaiseseen nimikäytäntöön sopiviksi.

Suojattu sukunimi tarkoittaa nimeä, jonka tiedetään vakiintuneen tietyn kotimaisen tai vierasmaalaisen suvun nimeksi. Väestötietojärjestelmään jo merkittyä nimeä ei voi ottaa uudeksi sukunimeksi. Kaikki käytössä olevat sukunimet ovat nykyään siis suojattuja. Myös jotkin historiallisesti tunnetut sukunimet ovat suojattuja, vaikka ne eivät olisikaan enää käytössä. Aikaisemmin suojattuina sukuniminä pidettiin vain Suomalaisuuden Liiton suojausmaksua vastaan rekisteröimiä sukunimiä. Suojatun sukunimen voi joissakin tapauksissa saada uudeksi sukunimeksi, esimerkiksi silloin, kun se on ollut käytössä omilla esivanhemmillä. (Kangas 1998: 155–157.)

Koska kaikki käytössä olevat sukunimet ovat suojattuja, sukunimeään muuttava henkilö joutuu yleensä keksimään kokonaan uuden nimen. Nimen on oltava sukunimeksi sopiva. Uusiksi nimiksi ovat käyneet esimerkiksi nimet *Haatala, Jillner, Kaislakannas, Kristallinen, Nasonen, Nummimaa, Nuokkuhelmikkä, Potku, Sinitaivas, Ukkosmyrsky, Vesikoski ja Vuorenluhta*. Nimilautakunta on torjunut mm. seuraavat ehdotukset uusiksi nimiksi: *Banderas, Citronen, Corleone, D’Arc, Faithfull, Graal, Heartlove, Helysee, Itkoin, Jardin, Katain, Kuriositeetti, Loren, Melodos, Nysnöh, Pampuin, Shalom, Teittin, von Bach ja Wiheriä*. (Kangas 1998: 159, 160.)

7. VENÄLÄISISTÄ NIMISTÄ

7.1. Etunimi ja patronyymi

Venäjällä henkilön viralliseen nimeen kuuluvat etunimi, isännimi eli patronyymi ja sukunimi. Patronyymillä on vahva asema, ja perinteen mukaan johtajia, esimiehiä, opettajia ja vanhempia sukulaisia puhutellaan Venäjällä etunimellä ja isännimellä. Esimerkiksi Neuvostoliiton entinen presidentti *Gorbatšov* on venäläisittäin *Mihail Sergejevitš*. Naisia puhutellaan vastaavasti esimerkiksi nimillä *Olga Nikolajevna* tai *Ludmila Sergejevna*. (Mikkonen 2002, 14.) Isännimissä on pojilla päätte *-ovitš* tai *-jevitš*, tyttärillä *-ovna* tai *-jevna*. *Ivanin* poika on siis *Ivanovitš* ja tytär *Ivanovna*. Venäjällä lapselle on pakko antaa isännimi, vaikka vanhemmat eivät olisikaan avioliitossa. Äiti voi keksiä isännimen, jos ei halua paljastaa oikeaa isää. Isännimi kirjoitetaan ulkomaalaispasseihin, mutta vain venäjäksi. Sellaisissa maissa, joissa isännimeä ei ole tapana käyttää, venäläisetkään eivät sitä käytä, paitsi ehkä keskenään. (Voutilainen 2002, 38.) Voutilaisen (2002, 39) mukaan isännimeä ei käytetä Venäjällä perheen kesken ja ystäväpiirissä ja työpaikoillakin käytäntö vaihtelee.

Venäläisellä nimellä on tavallaan kaksi muotoa: virallinen nimi ja kutsumanimi. Virallinen, niin sanottu täysnimi, on käytössä patronyymin yhteydessä, esimerkiksi siis *Irina Ivanovna*, *Ljubov Petrovna*. Kutsumanimi, yleensä lyhyempi muoto nimestä, olisi äskeisissä esimerkeissä *Ira* ja *Ljuba*. Arkielämässä käytetään yleensä kutsumanimeä ja vain virallisissa yhteyksissä virallista nimeä. Tavallisesti jokainen venäläinen tietää, mikä on lyhyen nimen virallinen muoto, esimerkiksi *Anja* on *Anna*, *Tanja Tatjana* ja *Galja* on *Galina*. (Voutilainen 2002, 39.)

Puhuttelunimien käyttö on yleistä Venäjällä. Samasta nimestä voi olla kymmeniä variantteja, esimerkiksi *Ivan* voi olla muun muassa *Ivanka*, *Ivanuška*, *Ivanuško*, *Ivanets*, *Ivaška*, *Iša*, *Vanja*, *Vaňka*, *Vaňkja*, *Vanenka*, *Vanjuša* tai *Vanjuška*. Erityyppisillä varianteilla on saman yhteisön piirissä oma sosiaalis-emotionaalinen sävyys. *Juri*-nimen varianteista *Jurotška* voi olla hellittelevä, *Jurik* voi tarkoittaa pikku Juria, *Jurka* on sävyiltään kotoinen, *Jurištše* tuttavallinen ja *Juraška*, *Juriška* ja *Jurtšištše* ovat vähätteleviä tai halveksivia muotoja. (Kiviniemi 1982, 98.) Suosituimmista nimistä voi olla satojakin variantteja, esimerkiksi *Pjotrin* variantteja ovat muun muassa *Petanja*, *Petjaha*, *Petjai*, *Petjaika*, *Petjanja*, *Petjaša*, *Petjuha*, *Petjuka*, *Petjuša*, *Petoha*, *Petoša*, *Petraha*, *Petrai*, *Petraka*, *Petranja*, *Petraša*, *Petrja*, *Petrjaha*, *Petrjai*, *Petrjaka*,

Petrjanja, Petrjaša, Petrjata, Petruha, Petrunja, Petrusja, Petruša, Petuha, ja Petuša. Toisaalta jotkin variantit ovat hyvin yleisiä ja niitä voidaan käyttää useasta eri nimestä. Esimerkiksi *Alja* voi olla sellaisten miesten nimien variantti kuin *Albert, Albin, Aleksander, Aleksei, Alfred, Alvian, Apollon, Aristah* ja *Oleg*. *Alja*-variantti voidaan muodostaa myös naisten nimistä, kuten *Albina, Alksandra, Alfa, Alina, Alla, Alvina, Angelina, Ariadna, Galina, Kalista* ja *Olimpiada*, muutamia mainitakseni. (Neuvostoliittolaisten henkilönnimien opas 1984.)

Etunimi + patronyymi on yleinen henkilönnimityyppi, joka näkyy vielä esimerkiksi ruotsalaisissa, norjalaisissa, tanskalaisissa ja islantilaisissa sukunimissä. Sukunimet ovatkin Euroopassa yleensä syntyneet aiemmista lisänimistä, ja niiden käyttö on yleistynyt vasta keskiajalla tai uudella ajalla. *Nilssonit* ja *Olssonit* ovat edelleen varsin tavallisia nimiä. Englantilaisilla on *Fitzgeraldit*, skotlantilaisilla *Mac Arthurit*, irlantilaisilla *O' Harat*, hepreankielisillä *Ben-Gurionit* ja arabiankielisillä *bin Ladenit*. Suomessakin on ollut *Heikki Matinpoika* aikanaan yleinen nimityyppi. Venäjällä vanha patronyyminen lisänimityyppi, esimerkiksi *Maria Feodorovna, Nikolaj Aleksandovits*, on säilynyt kansan virallisissa nimissä. (Kiviniemi 1982, 51–54, 180.)

7.2. Sukunimi

Tyypillinen slaavilainen sukunimen loppuosa on miehellä *-ov* tai *-jev* ja naisella *-ova* tai *-jeva* tai joka tapauksessa *a*:han päättyvä muoto. Esimerkiksi *Putinin* vaimo on *Putina, Nikolajevin Nikolajeva* ja *Popovin Popova*. Venäjältä Suomeen muuttavan naishenkilön nimi merkitään väestörekisteriin, niin kuin se passissa on. Jos passissa lukee *Jasinskaja* tai *Lukina*, se ei muutu, vaikka kyseinen naishenkilö saisi Suomen kansalaisuuden. Jos venäläisen maahanmuuttajan vaimo haluaa Suomessa asuessaan samanlaisen nimen kuin miehellä on, täytyy loppu-*a*:n poistamista hakea nimenmuutosprosessin kautta. Jos esimerkiksi pariskunta *Popov* ja *Popova* saavat Suomessa lapsia, sekä tytön että pojan sukunimeksi voidaan merkitä väestörekisteriin *Popov*. Samoin jos suomalainen tai jonkin muun maalainen nainen menee Suomessa naimisiin herra *Jasinkin* tai *Lukinin* kanssa, hänestä tulee rouva *Jasinski* tai rouva *Lukin*. Arkisessa kielenkäytössä maahanmuuttajat saavat kuitenkin puhutella toisistaan omien käytäntöjensä mukaan. Virallisissa yhteyksissä on esiinnyttävä virallisella nimellä, joka on merkitty passiin tai Kela-korttiin. (Mikkonen 2002a, 14; Mikkonen 2002b: 47.)

Ruotsissa kirjoitettiin venäläiset sukunimet vuoteen 1983 asti niin, että perheenjäsenillä piti olla sama nimi, esimerkiksi *Ivanov*. Naisten sukunimet muutettiin maskuliinimuotoon. Sääntöä sovellettiin, kun perheen pää oli mies. Jos perheen pää oli nainen, sukunimi oli kaikilla perheenjäsenillä feminiinimuodossa, esimerkiksi *Ivanova*. Vuodesta 1983 lähtien Ruotsin nimilaki on sallinut sukunimissä eri genukset. Mies ja vaimo voivat olla *Ivanov* ja *Ivanova*, kuten Venäjällä ja Suomessakin. (Lif 2004: 233.)

7.3. Kutsumanimi

Informanttini Evelina Liski (suullinen tiedonanto 12.3.2003) kertoi, että suurin ongelma nimikäytännöissä johtuu siitä, että Venäjällä kaikilla on kaksi nimeä: virallinen etunimi ja lempinimi. Ihmisiä ei kutsuta arkielämässä virallisella nimellä, vaan lempinimellä, esimerkiksi:

<i>Evelina</i>	→	<i>Lina</i>
<i>Olesja</i>	→	<i>Lesja</i>
<i>Pavel</i>	→	<i>Pash</i>
<i>Pjetr</i>	→	<i>Petja</i>
<i>Anna</i>	→	<i>Anja</i> .

Ystävien ja tuttujen kesken virallisella nimellä puhuttelu Venäjällä olisi jotenkin erikoista, outoa. Suomessa taas kutsumanimenä on se nimi, joka lukee passissa. Venäläiset maahanmuuttajat joutuvat outoon tilanteeseen, kun Suomessa käytetäänkin vain virallista, passissa olevaa nimeä. Lisäksi translitterointi on voinut muuttaa nimen toisenlaiseksi, esimerkiksi:

<i>Jevgeni</i>	→	<i>Eugeni</i>
<i>Olesja</i>	→	<i>Olesya</i> .

Hankalaa siinä on se, että translitteroinnin takia muuttunut nimi saattaa kuulostaa lausuttuna erilaiselta. Venäjää taitamattomat suomalaiset eivät voi tietää, miten esimerkiksi *Olesya* kuuluisi lausua. Monet venäläiset nimet on kuitenkin helppo adaptoida, mukauttaa suomalaisiksi nimiksi. Esimerkiksi:

<i>Pavel</i>	→	<i>Paavo</i>
<i>Pjetr</i>	→	<i>Pietari</i>
<i>Aleksandr</i>	→	<i>Santeri</i>

Andrej → *Antti*.

Venäjältä tullut maahanmuuttaja voi itse ilmoittaa ystävilleen, millä nimellä haluaa tulla kutsutuksi, jos virallisella nimellä kutsuminen ei tunnu luontevalta. Keskenään venäläiset noudattavat omia käytäntöjään. Kutsumanimen muuttaminen viralliseksi nimeksi maistraatissa ei ole Liskin mukaan kovin yleistä, koska silloin monet viralliset kortit ja paperit, kuten passi, ajokortti ja kela-kortti, menisivät uusiksi. Kaikkien korttien uusiminen ja muutoksen hakeminen maksaa, ja näin taloudelliset syyt voivat siis ratkaista maahanmuuttajan identiteetille tärkeän asian. Taloudelliset syyt voivat aivan samoin vaikuttaa siihenkin, kuinka paljon maahanmuuttajat hakevat muutoksia viralliseen nimeen maistraatista.

Jyväskylän maistraatin virkailijan suullisen tiedonannon (12.3.2003) mukaan henkilön nimet ja muut henkilötiedot merkitään väestötietojärjestelmään siinä muodossa kuin ne ovat passissa. Jos nimi on alun perin kirjoitettu muilla kuin latinalaisilla kirjaimilla, se merkitään rekisteriin siinä muodossa kuin se on passiin translitteroitu latinalaisin kirjaimin. Joissakin venäläisissä nimissä tapahtuu siksi muutoksia, koska latinalaisia kirjaimia ei ole yhtä paljon kuin kyrillisiä. Muissa todistuksissa voi olla passista poikkeava translitterointi, mutta niitä ei huomioida. Hämmästyttävää on se, että maahanmuuttajalta itseltään ei nähtävästi kysytä mielipidettä, miten hän haluaisi nimensä merkittävän. Toisaalta nimen muuttaminen passissa olevasta nimestä poikkeavaan muotoon saattaisi aiheuttaa identiteetin tunnistamisongelmia. Poikkeustapauksia maistraatin virkailijan mukaan ovat suomalaista syntyperää olevat henkilöt, joiden nimet voidaan merkitä väestötietojärjestelmään suomalaisessa muodossaan, jos nimen suomalainen alkuperä on pystytty luotettavasti selvittämään. Tämä koskee erityisesti inkerinsuomalaisia.

Maistraatilla ei ollut erikseen tilastoja siitä, kuinka monet maahanmuuttajat itse hakevat nimenmuutosta ja millaisia muutoksia he hakevat. Maistraateissa ei myöskään translitteroida venäläisten maahanmuuttajien nimiä suomalaisempaan asuun, vaan translitterointi latinalaisiin kirjaimiin tapahtuu Venäjällä ulkomaalaispassin myöntämisen yhteydessä.

8. SIIRREKIRJAINNUS

8.1. Mitä siirrekirjainnus on

Siirrekirjainnus tarkoittaa kirjoituksen siirtämistä kirjoitusjärjestelmästä toiseen. Translitteraatio on siirrekirjoitusta, jossa kirjaimet korvataan toisen kirjoitusjärjestelmän kirjaimilla sellaisen säännösten mukaan, jonka soveltaminen ei edellytä sanojen ääntämyksen tuntemista. Transkriptio puolestaan on siirrekirjoitusta, joka pyrkii olemaan ääntämyksenmukaista siten, että kirjoitettu teksti voidaan lukea jonkin lukijoille tutun järjestelmän mukaan. Esimerkiksi venäjänkielisen tekstin kirjoittaminen latinalaisin kirjaimin jonkin järjestelmän mukaan on translitteraatiota. (Korpela 2005a.) Venäjää kirjoitetaan kreikkalaisiin aakkosiin perustuvin kirjaimin. Kirjaimiston alkutyypinä pidetään slaavien apostoli Kyrilloksen 800-luvulla muinaiskirkkoslaavia varten luomaa aakkostoa. Kyrilliset kirjaimet poikkeavat melkoisesti meille tutusta, länsimaisesta latinalaisesta aakkostosta. (Kielikello 10/1977: 8–10.)

Siirrekirjoitusta tarvitaan, kun halutaan kirjoittaa tekstiin nimiä, joiden alkuperäinen kirjoitusasu noudattaa jotakin toista kirjoitusjärjestelmää. Esimerkiksi nimi *Ющенко* esiintyy yleisemmin suomenkielisessä tekstissä siirrekirjoitetussa muodossa kuten *Juštšenko*, *Jushtshenko* tai *Ūsenko*. Suomenkielinen lukija odottaa näkevänsä kirjaimia, joita suomessa käytetään. Tuntemattomat merkit voivat hämmäntää. Monet lukijat eivät välttämättä tunnista vieraita kirjaimia tai tunnistavat ne epämääräisesti vaikka venäläisiksi kirjaimiksi. Alkuperäinen kirjoitusasu ei anna sellaiselle lukijalle mitään vihjettä sanan äänneasusta, ja kirjoitusasu on vaikea painaa mieleen. Lisäksi tekstien typografinen asu häiriintyy, koska eri kirjoitusjärjestelmien merkit joudutaan yleensä ottamaan eri fonteista. Vieraan kirjoitusjärjestelmän merkkien kirjoittaminen on monesti hankalaa, ja niiden käsittelyssä esimerkiksi sähköpostissa, ladontaohjelmaan siirtämisessä tai tulostamisessa voi olla ongelmia. Siirrekirjoitusta käyttämällä tällaiset ongelmat saadaan ratkaistuksi. (Korpela 2005a.)

Siirrekirjoitukseen liittyy joitakin ongelmia. Siirrekirjoitusjärjestelmiä on useita, eikä tavallinen lukija yleensä voi tietää, mitä niistä on käytetty. Nimen etsiminen tietokannasta tai asiakirjoista vaikeutuu, jos se esiintyykin sillä eri siirrekirjoitusjärjestelmän mukaisessa muodossa, kuin millä sitä etsitään. Lisäksi siirrekirjoitus saattaa hukata informaatiota siten, ettei nimen alkuperäistä asua pysty päättämään. Tämä koskee varsinkin transkriptiota. Translitteraatio puhtaimmillaan määrittelee kui-

tenkin yksinkertaisen vastaavuuden, jossa kirjoitusjärjestelmän jokainen merkki korvataan toisen kirjoitusjärjestelmän yhdellä ja aina samalla merkillä. Samaa merkkiä ei käytetä kahden eri merkin vastineena. Tällaisessa translitteraatiossa sanojen alkuperäinen asu on pääteltävissä, eli translitteraatio on reversiibeli. (Esimerkiksi standardin ISO 9: 1995 mukainen kyrillisen merkistön translitterointi latinalaiseen merkistöön on sellainen.) Siirrekirjoitetut sanat aiheuttavat vaikeuksia tekstien kääntämisessä. Esimerkiksi englanninkielisen tekstin kääntäjän voi olla vaikea varmistua siitä, mitä siirrekirjoitustapaa on käytetty venäläisissä nimissä. Saattaa olla vaikeaa selvittää, mikä olisi venäläisten nimien oikea kirjoitusasu suomenkieliseen tekstiin, vaikka tuntisikin suomalaiset siirrekirjoitusmenetelmät hyvin. Tällaisia vaikeuksia on usein uutissähkeiden kääntämisessä ja muiden sellaisten käyttötekstien kääntämisessä, jotka on käännettävä nopeasti. (Korpela 2005a.)

8.2. Suomen kansallisen järjestelmän historiaa

Kielikohtainen eli kansallinen siirrekirjainnuskäytäntö on syntynyt tarpeesta esittää lukijalle hänen kieliympäristössään ymmärrettävällä tavalla nimet ja muut sanat, jotka on alun perin esitetty toisessa kirjoitusjärjestelmässä. Kussakin maassa siirrekirjainnuskäytäntöjä on kehitetty vain pienelle osalle muita, tärkeiksi koettuja kirjoitusjärjestelmiä. Pelkästään eurooppalaisten kielten kirjoitukseen käytetään nykyisin latinalaista, kreikkalaista, kyrillistä, georgialaista, armenialaista ja heprealaista kirjoitusjärjestelmää. Oikein toteutettu siirrekirjainnuskäytäntö on aina palautettavissa alkuperäiseen muotoon. (Kolehmainen 2003: 41.)

Nimien oikeinkirjoitusta suomen kielessä on pyritty yhdenmukaistamaan ja johdonmukaistamaan jo runsaan sadan vuoden ajan. Ensimmäiset kyrillisen kirjaimiston transkriptiosuosituksot ilmestyivät aikakauslehti *Virittäjässä* jo vuonna 1886. Aiheeseen on palattu monesti aina vuoteen 1958 saakka. (Kahla & Harviainen 2003: 8.) *Virittäjässä* vuodelta 1957 (346–348) esitetään Suomen kielilautakunnan 2.6.1957 käsittelemä Reino Peltolan alustus venäjän kielen translitteroinnista ja venäläisten nimien kirjainasusta suomenkielisessä tekstissä. Alustuksessa ehdotetaan, että pitäydään edelleen silloin 50–70 vuotta vanhaan translitterointiohjeeseen. Sen mukaan venäläisten nimien transskriptio on kirjain-, ei äännetransskriptiota. Venäjän ortografiassa tosin on enemmän kirjaimia kuin latinalaisessa ortografiassa, joten eräät latinalaiset kirjaimet ovat siksi monien venäläisten kirjaimien vastineita. Translitterointi-

järjestelmän monet epäjohdonmukaisuudet johtuivatkin juuri tästä. Esimerkiksi latinalaisen aakkoston *j*-kirjain on joskus *ь*:n, joskus *ѣ*:n vastine, ja tämän lisäksi vielä osana seuraavien kirjainten latinalaisissa vastineissa: *я, ю, е* ja *ь*.

Translitterointijärjestelmiä oli kaksi. Toinen oli yksinkertaisempi, tavallista kielenkäyttöä varten, ja toinen oli tarkempi, tieteellisempää käyttöä varten. Translitterointiohjeiden vastaisesti kirjoitettiin ja kirjoitetaan monien taiteilijoiden nimet. Taiteilijat ovat usein itse ottaneet käyttöön englannin, saksan tai ranskan ortografian mukaisen asun nimestään, ja sitä olisi muidenkin hyvä käyttää. Translitterointiohjeiden vastaisesti kirjoitetaan esim. *Nikolajeff, Sinebrychoff, Baltscheffsky* ja *von Buxhoevden*. Translitterointiohjeiden mukaisesti kirjoitetaan puolestaan esimerkiksi *Šostakovitš, Musorsgi* ja *Tšaikovski*. (Virittäjä 1957: 349–350.)

Vuoden 1958 Virittäjässä (380–395) on julkaistu laaja luettelo, miten englannin-, ranskan-, ruotsin- tai saksankielisessä tekstissä esiintyviä venäläisiä nimiä on siirrettävä suomenkieliseen tekstiin. Jokaisessa kielessähän oli ja on yhä omat translitterointijärjestelmänsä. Esimerkiksi *Хрущев*, suomen mukaan *Hruštšev*, kirjoitettiin saksan mukaan *Chruschtscheff* tai *Chruschtscow*, ruotsin mukaan *Chrústjev, Churstjov, Hrusjtjov* tai *Krusjtjev* ja englannin mukaan *Krushchev* tai *Krushev*. Toinen valaiseva esimerkki on *Шевченко*, suomalaisittain *Ševtšenko*. Saksalaisissa teksteissä nimi esiintyi muodossa *Schewtschenko*, englantilaisissa *Shefchenko*, ruotsalaisissa *Sjevtjenko* ja ranskalaisissa *Cheftchenko*. Useimmissa nimissä ei ollut kuitenkaan näin paljon vaihtelua.

8.3. Standardi SFS 4900

Vuonna 1983 ilmestyi Suomen standardisoimisliiton vahvistamana standardi SFS 4900: Kyrillisten kirjainten translitterointi. Sama siirrekirjainnускаava oli julkaistu Kielikellossa numero 10 jo vuonna 1977. Standardi SFS 4900 käsittää kaksi kaavaa: kansallisen ja tieteellisen eli kansainvälisen kaavan. Tieteellinen kaava perustuu Kansainvälisen standardisointijärjestön (ISO) suositukseen. Kansallinen kaava on tarkoitettu käytettäväksi normaalissa suomenkielisessä asiatekstissä (ks. liite 3). (Kahla & Harviainen 2003: 8.)

Suomen kansallinen standardi SFS 4900 uusittiin 17.8.1998. Kansalliseen kaavaan ei tullut muutoksia, mutta kansainvälisen translitteroinnin säännöt muutettiin ISO 9 uusimman version mukaisiksi. Suomalaisessa standardissa esitetään muutamia

poikkeuksia translitteroinnin soveltamiseen. Esimerkiksi joidenkin julkisuuden henkilöiden nimet, jotka on kirjoitettu aina samalla tavalla joko englannin, ranska tai saksan ortografian tai henkilöiden oman harkinnan mukaan, voidaan esittää standardin esittämästä tavasta poiketen, kuten *Nikolajeff*. Käytännössä tällaista menettelyä sovelletaan myös muihin kuin julkisuuden henkilöihin, varsinkin Venäjältä muuttaneisiin ja heidän jälkeläisiinsä. Myös paikannimien kohdalla tehdään poikkeuksia, onhan joillakin paikannimillä, kuten *Moskova*, *Armenia*, *Sofia* ja *Kiova*, varsin vakiintunut nimiasu. Joidenkin nimien kyrillinen asu ei ole alkuperäinen. Jos nimi on transskriboitu kyrilliseen asuunsa kielestä, jota kirjoitetaan latinalaisin kirjaimin, pyritään nimi kirjoittamaan alkuperäiseen asuunsa, esimerkiksi *Äyräpää* (ei Jajurjapjaja) ja *Hiiumaa* (ei Khiuma eikä Hiuma). (Korpela 2005b.)

8.4. Kansainvälinen järjestelmä

Yhdistyneet kansakunnat järjesti viidennen maantieteellisten nimien normalistamiskonferenssin elokuussa 1987 Montrealissa. Konferenssi hyväksyi Neuvostoliiton ehdotuksen venäjän kyrillisen kirjaimiston kansainväliseksi latinalaistamisjärjestelmäksi. Suomessa jo käytössä ollut tieteellinen järjestelmä vastasi ehdotusta lähes sellaisenaan. Uuden kaavan noudattamisen kaikissa maissa on tarkoitus selkiinnyttää nimikäytäntöä ja estää sekaannuksia kansainvälisessä tiedonkulussa. (Närhi 1987, 24–25.) Ajatus oli kaunis, ja tarve yhdenmukaiselle käytännölle on yhä olemassa, sillä eri kielissä käytetään erilaisia translitteraatioita, joten sama nimi voi saada hyvin erilaisia kirjoitusasuja eri kielissä. Esimerkiksi ukrainalainen nimi *Ющенко* kirjoitetaan englanniksi *Yushchenko*, espanjaksi *Yúshenko*, hollanniksi *Joeshjenko* tai *Joeshjtsjenko*, italiaksi *Yushenko* tai *Yushchenko*, ranskaksi *Iouchtchenko*, romaniaksi *Iuscenko*, ruotsiksi *Jusjtjenko*, saksaksi *Juschtschenko*, suomeksi *Juštšenko*, tšekiksi *Juščenko* ja unkariksi *Juscsenko*. Kansainvälisen standardin ISO 9:n mukainen translitteraatio olisi *Ūsenko*. (Korpela 2005a.)

ISO 9 on tarkoitettu käytettäväksi kansainvälisissä julkaisuissa, olivatpa ne kieleltään englantia, ranskaa, saksaa, suomea, espanjaa tai mitä tahansa muuta kieltä, jota kirjoitetaan latinalaisin kirjaimin. Järjestelmän tarkoitus on selkiinnyttää venäläisten nimien kirjoittamista kansainvälisessä tiedonkulussa, nopeuttaa hakuja esimerkiksi kirjastoissa ja estää sekaannuksia. ISO 9 uudistettiin vuonna 1995, jolloin translitteraatio muutettiin loogisemmaksi. Nyt kutakin kyrillistä kirjainta vastaa yksi lati-

nalainen kirjain, joka tarvittaessa sisältää ns. diakriittisen merkin. Kyseessä on kääntäenkin yksikäsitteinen eli bijektiivinen muunnos, joka voidaan suorittaa yksinkertaisesti suoraan muunnostaulukon avulla. Teksti voidaan yksikäsitteisesti retranslitteroida eli palauttaa takaisin alkuperäiseen asuunsa. (Korpela 2005b.)

Uudessa kansainvälisessä kaavassa useiden latinalaisten aakkosten päälle kuuluu tarkkeita, lisämerkkejä, jotta ne vastaisivat paremmin kyrillisiä kirjaimia; oli esimerkiksi *ě*, *ž*, *č* ja *š* (Närhi 1987, 25). Heti seuraavan vuoden Kielikellossa 1/1988 Keskustelua-palstalla (s. 24–26) muutamat kirjoittajat esittivät tähän liittyen kansainvälistä kaavaa koskevaa kritiikkiä. Esimerkiksi kasvitieteen professori Teuvo Ahti (1988, 24) oli sitä mieltä, että *ě*, *ž*, *č* ja *š* korvautuvat merkinnöillä *e*, *zh*, *ch* ja *sh*, koska ne ovat tietokoneissa helppokäyttöisiä ja kaikkien ymmärrettävissä. Tuohon aikaan kirjoituskoneilla ja tietokoneilla ei pystynyt väkäksi kirjoittamaan, vaan ne oli lisättävä kynällä kirjainten päälle. Sittenkin kehitystä on tapahtunut, mutta vieläkin sanomalehdissä joskus korvataan merkit *š* ja *ž* *sh*:lla ja *zh*:lla.

8.5. Siirrekirjainnukset Venäjän federaation ulkopasseissa

Ennen vuotta 1999 Venäjän federaation ulkopasseissa noudatetun siirrekirjainnuksen kielipohjana oli ranskan kieli. Vuodesta 1999 lähtien käytetty kaava on pohjautunut englannin kieleen. (Kolehmainen 2003: 41.) Tämä anglosaksinen järjestelmä on nimeltään BGN/PCGN (U.S. Board on Geographic Names/ Permanent Committee on Geographic Names for British Official use). Järjestelmä poikkeaa ISO 9:stä useissa kohdissa. (Korpela 2005b.) Maahanmuuttajien nimet saavat usein uudessa kotimaassa jonkin melko vakiintuneen asun, jota käytetään yleisistä siirrekirjainnuksjärjestelmistä riippumatta. Ei ole aina helppo ratkaista, milloin latinalaisin merkein kirjoitettu asu muodostuu varsinaiseksi nimeksi eikä varsinaisen nimen kirjoitusasuksi. Voi syntyä ongelmallisia tilanteita, kun Suomessa puhutaan venäläissyntyisestä henkilöstä nimellä, joka on jossain kolmannessa maassa käytetyn translitteraation mukainen. (Korpela 2005a.) Kansallinen venäjän kielen siirrekirjainnukset on uhattuna, mutta toisaalta voi punnita, mitä etuja ja haittoja olisi siitä, että kaikissa maissa käytettäisiin standardia ISO 9. Monet suomalaisille tutut henkilönnimet ja paikannimet muuttaisivat muotoaan, mutta olisivat kaikille maailmassa samat.

Tiedustelin Venäjän federaation suurlähetystöstä ja Venäjän federaation suurlähetystön Konsuliosastolta, minkä kielen tai järjestelmän mukaan nimet translitteroidaan Venäjällä nykyisin ulkomaalaispasseihin. Vastausta en saanut.

9. INKERILÄISISTÄ NIMISTÄ

9.1. Inkeriläinen nimiperinne

Suomen kieli ja luterilaisuus olivat sidoksissa toisiinsa; suomenkieliset ja luterilaiset inkerinmaalaiset antoivat lapsilleen suomalaisia tai länsimaalaisia nimiä. Koillis-Inkerissä asuvilla ortodoksisilla inkerikoilla kirkkokielenä oli venäjä, kirkkoslaavi, vaikk-eivät kaikki inkerikot sitä osanneet.² Uskonto vaikutti nimenantoon paljon: inkerikot antoivat lapsilleen venäläisiä virallisia etunimiä, esimerkiksi *Vasilij* ja *Anastasija*. Perhepiirissä käytettiin kuitenkin kansanomaisia nimimuotoja, kuten *Vassi* ja *Nastoi*. (Lif 2004: 258.)

Voutilainen (2002, 35) kertoo, että Venäjän viranomaiset ovat usein yrittäneet venäläistää outoja suomalaisia nimiä. Esimerkiksi Suomessa syntynyt *Kaisu Siippainen* sai Venäjällä passiinsa nimet *Jekaterina Filippovna Stepainen* ja eli koko ikänsä sillä nimellä. Omaiset kutsuivat häntä tietenkin *Kaisuksi*. Kun naisen poika yritti myöhemmin päästä paluumuuttajana Suomeen konsulaatin kautta jonottamatta, se ei onnistunut, koska jonkun olisi pitänyt todistaa, että Suomen kirkossa kastekirjoihin merkitty *Kaisu* ja Venäjän passin omistaja *Jekaterina* olivat sama henkilö. *Kaisu* itse ei ollut enää elossa. Poika joutui jonottamaan Suomeen pääsyä Inkeriliiton jonnossa kolme vuotta.

1500-luvulla henkilönnimet Inkerinmaalla olivat suurimmaksi osaksi tyyppiä *Ivan Petrovitš* eli kristillinen etunimi ja patronyymi. Väestön kansallisuutta ei voi näistä nimistä päätellä, mutta verokirjoista on lisäksi löytynyt niin paljon suomensukuisia paikan- ja henkilönnimiä, että voidaan päätellä huomattavan suuren osan ainakin talonpoikaisväestöstä olleen suomensukuista, inkeriläistä. Tunnusomaisia karjalaisia ja inkeriläisiä henkilönnimiä olivat esimerkiksi *Ilmujev*, *Jurkinen*, *Kurov*, *Kirkinen*, *Lemmitty*, *Mustujev*, *Pelgujev*, *Simui*, *Sipinen*, *Timui*, *Toiv*, *Toivujev*, *Uskoi*, *Uskal*, *Viljakin* ja *Vihtui*. (Kirkinen 1991: 54,55.)

² Lif on translitteroinut venäläiset nimet standardin ISO 9 mukaan.

9.2. Ruotsalainen henkikirjoitus

Ruotsin vallan aikana (1617–1721) ja jo sitä ennen Inkerissä oli voimassa ruotsalainen henkikirjoitus. Ruotsalaiset kirjurit muuttivat heille vierasta suomalais-ugrilaista tai slaavilaista nimistöä ruotsalaisiin nimiasuihin. Kirjurien tiedot nimistä ja niiden normalisointikriteereistä vaihtelivat. Samakin nimi saattoi esiintyä eri asuissa eri vuosina. Nimissä on voinut näkyä sekaisin suomen, ruotsin ja venäjän vaikutus. (Lif 2004: 258.) Suomalaiset nimimuodot säilyivät kansan suussa, vaikka kirkonkirjoissa tai sotilaiden papereissa *Matinheikki* tai *Heikki*, *Matin poika* olikin *Henrik Mattson* (Lif 2004: 54).

Ruotsalaisten henkikirjoittajien tehtävä ei ollut helppo, koska suomenkieliset nimet ovat usein ruotsinkielisille hankalia. Niissä on usein diftongeja ja niissä voi olla jopa kolmekin vokaalia peräkkäin. Osa vokaaleista ja konsonanteista äännetään suomessa eri tavalla kuin ruotsissa. Lif on tehnyt Ruotsissa testin, jossa hän on selvittänyt ruotsinkielisten auditiivisia havaintoja inkerinsuomalaisista sukunimistä ja niiden toistamisvaikeuksia puhuttuna ja kirjoitettuna. Lifin tutkimuksessa ilmeni, että useat nimet äännettiin väärin. Esimerkiksi *Pyöriäinen* äännettiin ['pjø:riænen], *Hutikka* ['høt:ik:a] ja *Myllärinen* [myl:æ'ræn:inen]. Nimien kirjoittaminen korvakuulolta ei ollut sen helpompaa. Esimerkiksi *Hutilaisesta* tuli *Hottilainen* tai *Hootilleinen*, *Juonolaisesta Joannolainen* tai *Jouonuleinen* ja *Sykiäisestä Sukiäinen* tai *Suckieinen*. (Lif 2004: 112–113.)

9.3. Etunimet Inkerissä

Inkerissä käytettiin 1800-luvulla etunimiä, jotka olivat yhteisiä venäjän- ja suomenkielisille alueille. Hallinnollisissa asiakirjoissa käytettiin ääntämykseltään neutraaleja etunimiä. Päivittäisessä käytössä nimestä käytettiin kansanomaista muotoa, esimerkiksi *Mariaa* sanottiin *Mariksi*. Miesten nimissä esiintyi vielä suomalaisia nimimuotoja, mutta ne voitiin kirjoittaa myös venäläisittäin, esimerkiksi *Andrej* (*Antti*). (Lif 2004: 258.)

Lif kutsuu ennen vuotta 1920 syntyneiden henkilöiden etunimiä perinteisiksi inkeriläisiksi nimiksi. Tiivistäen voi sanoa, että nämä nimet edustavat nimiä useilta eri kielialueilta. (Lif 2004: 56, 259). Lifin tutkimusaineistossa yleisimmät etunimet vuosina 1870–1900 syntyneillä naisilla olivat seuraavat: *Maria*, *Anna*, *Katri*, *Helena*,

Sofia, Eeva, Liisa ja Matilda. Vuosina 1901–1919 syntyneiden naisten yleisimmät etunimet olivat *Maria, Anna, Katri, Sofia, Olga, Helena, Aino ja Eeva.* Kolme suosituinta nimeä ovat molemmissa ryhmissä samat. Miehillä suosituimmat etunimet vuosina 1870–1900 olivat *Antti, Juho, Aatami, Aleksanteri, Matti, Johannes, Pekka ja Abram.* Vuosina 1901–1919 syntyneillä miehillä yleisimmät etunimet olivat *Juho, Aleksanteri, Antti, Matti, Mikko, Pekka, Paavo ja Tahvo.* (Lif 2004: 57.) Joistakin venäläisistä ja suomalaisistakin nimistä saatettiin käyttää venäjän mallin mukaista lempinimeä, esimerkiksi *Ljutka* (Ljudmila), *Katja* (Katarina) ja *Elja* (Elvira) (Lif 2004: 62.)

Lifin tutkimusten mukaan inkeriläinen nimivarasto uudistui osittain 1920-luvun alussa, kun alettiin antaa jokin aika sitten Suomessa suosittuja nimiä, esimerkiksi *Elsa, Aino ja Lempi.* 1920-luku oli Inkerissä kulttuuriautonoman aikaa. Naisten nimet uusiutuivat nopeammin kuin miesten. Miesten nimissä lisääntyivät kuitenkin jo aiemmin käytössä olleet nimet, kuten *Juho, Toivo ja Väinö.* Myös muilta kielialueilta otetut nimet, kuten *Edvard, Albert ja Robert,* lisäsivät vaihtelua. Suomalaisuuspyrkimykset eivät ilmeisesti paljon vaikuttaneet miesten nimiin, sillä venäläiset nimet saivat lisää nimenkantajia. Nimien hallinnollisia muotoja ei kuitenkaan käytetty perhepiirissä kuin harvoin, vaan suosittiin lyhennyksiä tai suomalaisia nimiä, esimerkiksi *Eetua Edvardista.* (Lif 2004: 258–260)

1930-luvulla tapahtui paljon muutoksia inkeriläisten lasten nimissä. Suomenkielisiä kirkonkirjoja ei enää pidetty, kun papit oli vangittu ja teloitettu. Siihen asti, kun suomenkielisillä seurakunnilla oli hallinnollinen funktio, inkerinsuomalaisten nimet kirjoitettiin kirkonkirjoihin suomeksi. Uskonnon harjoittaminen kiellettiin Neuvostoliitossa vuonna 1937. Silloin tai sen jälkeen syntyneet henkilöt olivat yleensä kastamattomia tai kastettiin Suomeen tulon jälkeen. Inkerissä joku uskova perheenjäsen saattoi suorittaa hätäkasteen. Etunimet kirjoitettiin venäläisittäin virallisiin dokumentteihin, vaikka nimimuodot eivät olisi aina vastanneetkaan toisiaan. *Aaposta* tehtiin *Abram, Iisakista Isaj ja Juhosta Ivan.* Kotioloissa dokumenttien *Ivan* oli edelleen *Juho.* 1930-luvulla lisääntyi venäläinen vaikutus myös naisten nimissä, jolloin suosituksi tulivat esimerkiksi *Ljudmila, Nina ja Vera.* Miesten nimissä vastaavaa ei tapahtunut, vaan aiempien sukupolvien nimet ja alkuperältään pohjoismaiset, germaaniset ja latinalaiset nimet olivat suosittuja. Inkerinmaalla oli tapana antaa vain yksi etunimi, mutta Suomessa oleskelun aikana lapsille saatettiin antaa useampia etunimiä.

(Lif 2004: 5,13, 181, 258–260) Inkerissä käytettiin etunimeä, patronyymiä ja sukunimeä, esimerkiksi *Vera Aleksandrovna Hynninen* (Lif 2004: 64).

9.4. Sukunimet Inkerissä

Luterilaisilla oli yleensä suomalaiset sukunimet. Muistakin kielistä olevia sukunimiä esiintyi, esimerkiksi ruotsalaisia, saksalaisia, virolaisia ja venäläisiä nimiä. Inkeröiden sukunimet olivat yleensä venäläisiä. Sekä protestanteilla että ortodokseilla oli ainoan etunimen ja sukunimen välissä patronyymi venäläisessä kieliasussa. Nimet olivat esimerkiksi seuraavanlaisia: *Anna Ivanovna Pekonen*, *Anastasija Vasil’evna Jefomov* ja *Juho Ivanovič Kolomainen*. (Lif 2004: 259.)

Lauri W. Pääkkönen (1892, Sihvon 1990: 47 mukaan) aprikoi kansatieteellisissä muistoonpanoissaan Pohjois- ja Itä-Inkeristä vuosilta 1889–91 inkeriläisten sukunimien alkuperää ja yleisyyttä.

”Meidän historiamme todistaa sen, että Waasa-sukuisten hallitsijoiden aikana ajettiin Ruotsista ja Suomesta pahantekijöitä maanpakoon Inkeriin.

Jos otamme huomioon sen, että näin on tapahtunut ja vertaamme esim. kansan, s.o. noiden ”vallan omien” sukunimiä ja muutamia lauseparsia keskenään, niin nämä todistavat, että niin on todella asian laita.

Mistä olisivat esim. suvut *Westersrhåle*, *Wetterstrand*, *Bärkstet*, *Backman*, *Hästeskå*, *Sederholm* y.m.m. sellaiset ell’eivät Ruotsista – tai ainakin ruotsal. Suomesta?

Suomalaisten nimiä on runsaasti -enin osa- ja niiden vertailun kautta voisi tarkka tutkia saada selvän siitä mistä seuduin suomea mikin asukas on tullut Inkeriin siirretyksi.”

Tavallisimmat suomalaisten nimet olivat Pääkkösen (1892, Sihvon 1990: 47, 48 mukaan) ”muistoonpanojen” mukaan *Haimi*, *Kajava*, *Pukki*, *Hukka*, *Hännikäinen*, *Mehiläinen*, *Parkkinen*, *Peukunen*, *Putteri*, *Hämäläinen*, *Tarikka*, *Waris*, *Orava*, *Repolainen*, *Rekolainen*, *Helisevä*, *Tömisevä*, *Lahtela*, *Sirkkala*, *Uotinen*, *Seppänen*, *Wallakka*, *Wallittu*, *Ilo*, *Sievänen*, *Rankonen*, *Rankanen*, *Rekonen*, *Kaplas*, *Kirves*, *Kiverä*, *Tiira*, *Raina*, *Tallus*, *Mononen*, *Multanen*, *Kurikka*, *Suovus*, *Sorri*, *Kovera* jne. (Sihvo 1990: 47,48).

Pääkkönen (1892, Sihvon 1990: 48 mukaan) kuvailee ”muistoonpanoissaan” myös sukunimen tarpeellisuutta ja puhuttelutapaa Pohjois- ja Itä-Inkerissä seuraavasti:

”Mitä muuten noihin sukunimiin tulee, niin alkavat ne nykyään olla kansalla tarpeeton korutavara, sillä yleiseen niitä ei tarvita muualla kuin kirkonkirjoissa. Kanssakäymisessä ja puhutellessa jätetään sukunimi kokonaan pois ja sitä vastoin isän- ja ristimänimi on silloin useinkin suussa. Niimpä esim. tervehtiessä sanovat kättä antaessaan ristimä- ja isän nimen toisilleen. Kun on esim. Juho Antinpoika, niin se lausutaan ”Ivaan Andreits” -ja ellei isäntä siten tervehti vierastaan, niin on vieras joko tuntematon tai hän ”ei ole ystävä” - kuten usein kuulee sanottavan; -sillä ei ole miehellä suurempaa loukkausta kuin se, ettei naapuri tervehtiessään ”sano häntä isänsä nimellä”.”

Inkerinmaalaisten suomalais-venäläiset tai venäläis-suomalaiset nimiyhdistelmät eivät paljasta varmuudella, mitä kieltä nimenkantaja puhuu äidinkielenään. Äidinkieli määräsi henkilön kansallisuuden entisessä Neuvostoliitossa ja sama käytäntö on jatkunut näihin päiviin saakka. Inkerinmaalaisten nimissä voi olla esimerkiksi seuraavanlaisia yhdistelmiä:

Venäläinen etunimi + suomalainen sukunimi:	<i>Vladimir Pöllä</i>
Suomalainen etunimi + venäläinen sukunimi:	<i>Väinö Krjukov</i>
Venäläinen etunimi + venäläinen sukunimi:	<i>Vladimir Krjukov</i>
Suomalainen etunimi + suomalainen sukunimi:	<i>Väinö Pöllä</i>

(Lif 2004: 30.)

9.5. Inkeriläisten nimien muutokset

9.5.1. Nimien muutokset evakkoaikana Suomessa 1943–1944

Lifin pilottitutkimuksessa kävi ilmi, että nimien muuntelua tapahtui kansanryhmän muuton yhteydessä toisen maailmansodan aikana, kun inkeriläisiä siirrettiin Viron kautta Suomeen vuonna 1943. (Lif 2004: 13.)

Kun 63 000 inkerinsuomalaista oli Suomessa 1943–44, Suomen viranomaiset suomalaistivat joidenkin inkerinsuomalaisten nimiä, ettei heitä pidettäisi neuvostoliittolaisina eli silloisina vihollisina. Jotkut nimet kirjoitettiin suomen ortografian mukaan, venäläiset etunimet vaihdettiin suomalaisiin, patronyymi poistettiin tai korvattiin merkinnällä isän nimestä. Venäläiset sukunimet houkuteltiin vaihtamaan suomalaisiin. (Lif 2004: 48). Esimerkiksi *Konstantinovista* tuli *Kaunonen* ja *Kirilovista Koski* (Lif 2004: 133).

Suomalaisessa väestökirjanpidossa patronyymi jätettiin pois. Isän etunimi merkittiin kuitenkin muistiin, esimerkiksi *isä Juho*. Etunimet mukautettiin suomalaiseen ortografiaan sopiviksi. *Ninasta* tuli *Niina*, *Verasta* *Veera* ja *Elvirasta* *Elviira*. Muunkieliset etunimet saatiin muuttua suomalaiseen kieliasuun, esimerkiksi *Viktorista* tehtiin *Vihtori* ja *Ljudmilasta* *Lyyli* tai *Lydia*. Venäläiset etunimet vaihdettiin suomalaisiin. *Anatolij* muuttui *Toivoksi*. Eri seurakunnissa nimiä integroitiin eri tavoin. (Lif 2004: 168, 170, 260.)

Ortodoksisten inkeriläisten nimet muuttuivat eniten. Perheiden venäläiset sukunimet vaihdettiin suomalaisiin, kaikki perheenjäsenet saattoivat saada uudet etunimet. Perheitä rohkaistiin kääntymään luterilaisuuteen. Sekä ortodoksien että luterilaisten lapsia kastettiin Suomen luterilaisissa kirkoissa. Neuvostoliitossa lapsia ei ollut kastettu sen jälkeen, kun uskonnon harjoittaminen kiellettiin. Suomalaisen tavan mukaan joillekin lapsille annettiin jälkimmäinen etunimi. Lapsille annetuista nimistä heijastuu halu suomalaistua: monet inkeriläiset toivoivat voivansa jäädä Suomeen. Inkeriläisten suomalaisetkin sukunimet assimiloitiin suomalaiseen sukunimistöön. (Lif 2004: 261.)

9.5.2. Inkeriläisten sotilaiden nimet

Suomen armeija heimo- tai erillispataljooniin oli otettu joitakin inkeriläisiä miehiä. Heille oli luvattu Suomen kansalaisuus sodan jälkeen. Monet vaihtoivat nimensä tilapäisesti, muutamat pysyvästikin. Joku hyväntahtoinen suomalainen nimismies tai poliisi saattoi antaa entiselle sotilaalle uuden henkilötodistuksen, jotta oleskelu Suomessa helpottuisi eikä inkeriläisiä olisi palautettu Neuvostoliittoon vuoden 1944 aselevon jälkeen. (Lif 2004: 261.) Jotkut käyttivät useita eri sukunimiä, esimerkiksi *Shults*, *Hällström* tai *Karlsson*; *Suutarinen* tai *Maksimov* (Lif 2004: 133). Joissakin tapauksissa uusi suomalainen nimi jäi pysyväksi. Esimerkiksi ortodoksisen *Aleksej Ivanovič Kirilovin* nimi muuttui jo suomalaisella karanteenileirillä *Aleksi Koskeksi*. Nimen muutti poliisi. Patronyymi poistettiin, mutta isän nimeksi merkittiin *Ivan*. Toimenpiteet tehtiin integroimisen edistämiseksi ja ettei *Kirilovia* pidettäisi venäläisenä Neuvostoliittoa vastaan käydyssä sodassa. Myöhemmin *Kirilov* kääntyi luterilaisuuteen, muutti Ruotsiin ja eli sielläkin nimellä *Aleksi Koski*. (Lif 2004: 218.)

9.5.3. Inkerinsuomalaisten sukunimien venäläistäminen

Inkerinsuomalaisten suomalaisten sukunimien kirjoitusasu on saattanut muuttua aikojen kuluessa ja merkittäessä nimiä ulkomaalaispassiin ranskaksi translitteroituna. Kaksoiskonsonanteista toinen on voinut pudota, esimerkiksi

<i>Heikkinen</i>	→	<i>Heikinen</i>
<i>Junttila</i>	→	<i>Juntila</i>
<i>Tirkkonen</i>	→	<i>Tirkonen</i>
<i>Olkkonen</i>	→	<i>Olkonen</i>
<i>Ollikainen</i>	→	<i>Olykainen.</i>

Venäjän kielessä ei tunneta pitkiä vokaaleja. Yleensä toinen vokaali on pudonnut pois, esimerkiksi

<i>Saarinen</i>	→	<i>Sarinen</i>
<i>Tiinus</i>	→	<i>Tinus</i>
<i>Haakana</i>	→	<i>Hakana.</i>

Suomen kielen kova konsonantti on voinut korvautua pehmeällä, esimerkiksi

<i>Montonen</i>	→	<i>Mondonen</i>
<i>Pelkonen</i>	→	<i>Pelgonen</i>
<i>Laitinen</i>	→	<i>Laidinen</i>
<i>Ikatti</i>	→	<i>Igatti tai Igotti.</i>

Venäjän kielessä h-kirjaimen asemesta käytetään g-kirjainta.

<i>Närhi</i>	→	<i>Närgi</i>
<i>Karhu</i>	→	<i>Kargu</i>

Venäläisistä aakkosista puuttuvat y-, ä- ja ö-kirjaimet ja ne on suomalaisissa nimissä korvattu muilla kirjaimilla.

<i>Pöllä</i>	→	<i>Pellia</i>
<i>Kärki</i>	→	<i>Kjargi</i>

Suomalaisiin sukunimiin lisättiin naisille venäläisen käytännön mukaan loppuun a-kirjain, esimerkiksi

Piironen → *Piironena*
Toponen → *Toponena*.

Toisaalta jos suomalainen nimi vaikutti venäläisessä ympäristössä ainoastaan naisen nimeltä, on mieheltä otettu sukunimen lopusta a-kirjain pois, esimerkiksi

Tupina → *Tupin*.

(Miettinen 2004: 153, 154; Voutilainen 2002: 36,37.)

9.5.4. Inkerinsuomalaisten etunimien muutoksista

Inkeriläiset perheet ovat suosineet perinteisesti suomalaisia etunimiä, mutta viime vuosikymmeninä etunimistö on venäläistynyt. Myös etunimien kirjoitusasu tai koko nimi on saattanut venäläistyä. Rekisteriviranomainen Venäjällä on merkinnyt *Lyylin Lidiaksi* ja *Vihtorin Viktoriksi*. Monet inkerinsuomalaiset nuoret ovat itse vaihtaneet suomalaiset nimensä venäläisiin, esimerkiksi

Lauri → *Lavrenti*
Toivo → *Tolja* tai *Anatoli*
Arvi → *Arkadi*.

Joskus lapsille on täysin tietoisesti haluttu antaa sellaisia suomalaisia nimiä, joille ei ole venäläistä vastinetta, kuten *Eero*, *Lauri*, *Reino* ja *Oiva*. Joskus taas vanhemmat ovat antaneet lapsilleen kaksi nimeä: suomalaisen kutsumanimeksi ja venäläisen syntymätodistukseen ja myöhemmin passiin, esimerkiksi

Jussi tai *Juho* → *Ivan*
Pauli tai *Paavo* → *Pavel*
Pekka → *Pjotr*
Santtu tai *Santeri* → *Aleksandr*
Timo → *Timofei*
Mari tai *Maikki* → *Marija*
Lempi → *Ljubov*.

Suomessa jotkut haluavat suomentaa venäläiset etunimensä, esimerkiksi *Mihailista* voi tulla *Mikko* tai *Andreista Antti*. (Miettinen 2004: 154; Voutilainen 2002: 35,36.)

9.5.5. Inkerinsuomalaisten nimien muutokset venäjältä suomeksi ja sitten ruotsiksi

Inkerinsuomalaisten nimiä on mukautettu vallitsevien olosuhteiden mukaan. Jotkut ovat käyneet koulua ensin venäjäksi, sitten evakkoaikana suomeksi ja lopulta ruotsiksi. Opetuskielen vaihtuessa on monesti mukautettu inkerinsuomalaisen oppilaan nimi uuteen kielimiljööseen sopivaksi. Osa on vaihtanut nimensä itse. Useimmiten nimissä on säilynyt alkuperäinen asu muuten mutta ilman venäläistä patronyymiä. Seuraavassa on muutamia esimerkkejä inkerinsuomalaisten nimien muutoksista Suomessa ja Ruotsissa.

INKERI/NEUVOSTOLIITTO	SUOMI	RUOTSI
Syntymävuosi		
1928 <i>Toivo Osipovič Vainonen</i>	1943 <i>Toivo, isä Jooseppi, Vainonen</i>	1950-luku <i>Toivo Folkesten</i>
1929 <i>Isaij Ivanovič Siikonen</i>	1943 <i>Iisakki, isä Juho, Siikonen</i>	1970-luku <i>Iisakki (Isak) Sigenstam</i>
1935 <i>Evgenij Andreevič Riepponen</i>	1943 <i>Jalo Eugen, isä Antti, Riepponen</i>	1964 <i>Jalo Eugén Rowéus</i>

(Lif 2004: 217–220.)

10. INKERINSUOMALAISTEN IDENTITEETISTÄ

10.1. Inkerinsuomalaisten etninen identiteetti

Etnisyyden lähtökohtana pidetään sitä, miten ihmiset identifioivat itsensä ja tekevät eron ”meidän” ja ”muiden” välille. Etninen identiteetti ja ryhmä saavat merkityksen vain suhteessa muihin ryhmiin. Etninen identiteetti on kuitenkin vain osa ihmisen sosiaalista identiteettiä, joka puolestaan muodostuu lukuisista identiteeteistä. Etninen

identiteetti kasvaa ihmisen mukana, se muuttuu ja muovautuu olosuhteiden vaihdelleessa. Etninen identiteetti on prosessi: se on jonakin olemista, uudelleentulkintaa ja joksikin tulemista. (Takalo & Juote 1995: 45.)

Inkerinsuomalaisilla ei ole yhtä ainoaa oikeaa etnistä identiteettiä, mutta eri identiteeteistä on löydettävissä yhteisesti tunnistettuja ja jaettuja piirteitä. Keskeisesti inkerinsuomalaisuuteen identiteettiin liitettyjä piirteitä ovat yhteinen kieli, uskonto ja (kärsimys)historia (ks. taulukko 1). Niitä on peilattu monesti venäläisyyteen, joka on edustanut toiseutta ja uhkaa oman ryhmän elinvoimalle. (Takalo & Juote 1995: 46.)

Kansallinen identiteetti syntyy vähitellen. Se koostuu kansalle yhteisistä tekijöistä, kuten yhteisestä alkuperästä, historiasta, kielestä, asuinseudusta, uskonnosta ja muusta kulttuurista. Neuvostoliitossa rangaistiin joitakin kansallisia vähemmistöjä. Kansallisia kieliä heikennettiin suunnitelmallisesti, kansoja karkotettiin asuinseuduiltaan ja hajotettiin enemmistön sekaan. Seka-avioliitot yleistyivät. Yhteiskunnallisia ja uskonnollisia vapauksia rajoitettiin. Oli poliittista, kulttuurista ja taloudellista syrjimistä ja kielteistä julkisuutta. Tällaiset seikat ovat heikentäneet myös inkerinsuomalaisten kansallista identiteettiä. (Sihvo 2000: 191.)

Inkerinsuomalaisten etninen identiteetti on herättänyt kiinnostusta paluumuuttajamäärien kasvaessa. Myös inkeriläiset itse ovat joutuneet pohtimaan suhdettaan juuriinsa ja etniseen identiteettiinsä. Vanhimille inkeriläisille suhde on usein selkeä ja mutkaton, mutta keski-ikäiset ja nuoret, jotka eivät ole eläneet lapsuuttaan Inkerinmaalla, tarkastelevat inkerinsuomalaisuutta eri lähtökohdista. (Takalo & Juote 1995: 45.)

10.1.1. Kieli ja uskonto

Suomen kieli kuuluu vahvasti inkerinsuomalaisuuteen. Se sitoo ryhmän jäseniä yhteen, erottaa heidät ympäröivästä valtaväestöstä Venäjällä ja antaa ryhmän olemassaololle jatkuvuutta. Inkerinsuomalaisille vanhuksille suomen kielen hallinta on osoitus inkerinsuomalaisuudesta. Monet keski-ikäiset ja nuoremmat ovat kuitenkin oppineet venäjän äidinkielenään ja opiskelleet suomen toisena kielenä. Heille suomen kielen taito ei välttämättä ole suomalaisuuden kriteeri. Tärkeämpää on kiinnostus suomen kieleen ja kaksikielisyys nähdään voimavarana, joka avaa mahdollisuuksia. (Takalo & Juote 1995: 46, 47.)

Luterilainen uskonto, suomenuskoisuus, kuuluu myös kiinteästi inkerinsuomalaisuuteen. Uskonto toimi pitkään vedenjakajana inkerinsuomalaisten ja venäläisten välillä. Venäjän vallankumousten ja neuvostopoliitiikan seurauksena kirkollinen toiminta lakkasi ja uskonnolliset traditiot jäivät elämään vain yksityisten ihmisten ylläpitäminä. Karkotusaikoina uskonto auttoi monia jaksamaan vaikeat ajat. Uskonto oli kantava voima, toi merkitystä elämään ja auttoi ymmärtämään. (Takalo & Juote 1995: 47.)

Inkerinsuomalainen arvomaailma rakentuu luterilaisuuden perustalle. Luterilainen vakaumus ja neuvostoyhteiskunnan ajattelumalli eivät kuitenkaan aina sopineet yhteen ja tuli yhteentörmäyksiä. Esimerkiksi lapsille opetettiin koulussa, ettei Jumalaa ole, mutta kotona sanottiin, että on. Kun kirkot aloittivat toimintansa uudelleen 1980 - 1990 -lukujen taitteessa, monet kävivät kasteella. Kirkon toiminnassa mukana oleminen vahvisti suomalaista identiteettiä ja sitä konkretisoitiin ottamalla kaste. Kirkko toimii nykyisinkin traditioita välittävänä ja yhteisöä kokoavana instituutiona. (Takalo & Juote 1995: 47- 49.)

Luterilaisuus ja suomalaisuus kuuluivat Inkerissä erottamattomasti yhteen; puhuttiin suomenuskoisista ja venäjänuskoisista (Sihvo 2000: 193). Kirkon ja seurakunnan merkitys inkeriläisten suomalaiselle identiteetille oli suuri. Stolbovan rauhan (vuonna 1617) jälkeen. Inkerinmaa (Ingermanland) kuului Ruotsille. Aiemmin asukkaat olivat kuuluneet näennäisesti idän kirkkoon. Nyt voittomaa luterilaistettiin kovin ottein. Suomalaisella työväellä piti olla omankieliset sielunhoitajat. Muodostettiin suomenkielisiä seurakuntia. Kaikki suomenkielentaitoiset uskonnosta riippumatta merkittiin luterilaisten kirjoihin. Näin hoviherrat saivat integroitua palkolliset isäntiin ja tehtyä eron venäläisyyteen. Kirkkohallinnollisin järjestelyin muodostettiin kirkkopitäjät, jotka olivat samalla seurakuntia ja kuntia. Luterilaisuuden ja suomalaisuuden yhteenkuuluvuutta vahvisti myös Inkerin kirkon harjoittama uskonnolliskansallinen kansanvalistustyö, jota tehtiin kylänluvuissa, sunnuntaikoulussa ja rippikoulussa. Kirkko opetti inkeriläiset lukemaan ja kirjoittamaan. Papit perustivat monia kansakouluja, joiden alkuna olivat kirkon sunnuntaikoulut. (Sihvo 1991: 344-349.) Suomen kieli ja luterilainen uskonto vaikuttivat tehokkaasti myös siihen, että inkeriläiset avioituivat vain inkeriläisten kanssa. Seka-avioliitot venäjää puhuvien kanssa olivat harvinaisia. (Sihvo 2000: 194.)

10.1.2. Kärsimyshistoria

Menneisyyden vaikeat kokemukset ovat yksi keskeinen osa inkerinsuomalaisuutta. Yhteisesti jaetusta historiasta yksilöt hakevat aineksia oman etnisen identiteettinsä rakentamiseksi. Pitkän kärsimysten jakson muodostavat kielen, uskonnon ja kotikylän menetys sekä karkotukset ja yhteisön hajaantuminen. Suomalaisista juurista tuli rasite, josta oli paras vaieta, jos mieli edetä työmarkkinoilla. Vaikenemisen kauden jälkeen tulevaisuus on herättänyt ristiriitaisia tunteita. Vähemmistökansallinen identiteetti ei ole enää negatiivinen stigma, vaan ehkä uusia ovia avaava identiteetin ulottuvuus. Vanhuksilla on mahdollisuus palata vanhaan, ja joidenkin mielestä muuttoliike Suomeen on uhka uudelleen elpyneelle inkerinsuomalaiselle kulttuurille. Myös sekaavioliitot muodostanevat uhan inkerinsuomalaisuudelle, mutta toisaalta monet venäläiset aviopuolisot haluavat opetella suomen kielen, koska se mahdollistaa paremman etujen saannin. (Takalo & Juote 1995: 49–51.)

Inkeriläisten identiteetti joutui koetukselle 1930-luvulla ja sen jälkeen. Kaikki, mikä liittyi suomalaisuuteen, leimattiin epäilyttäväksi Neuvostoliitossa. Haluttiin sulauttaa inkeriläiset enemmistökansaansa. Inkeriläisyyden ulkoiset tunnusmerkit ja tukirakenteet, kuten oma maa, perhekohtainen maatalouselinkeino, luterilainen kirkko ja uskonto, suomenkielinen kouluopetus, suomenkieliset lehdet ja julkaisut, kiellettiin ja tuhottiin. Inkeriläisten passiin leimattiin pykälä 38, jonka mukaan he olivat toisen luokan kansalaisia. Heidän oli elettävä siellä, minne heidät siirrettiin tai karkotettiin. Suomalaisuus merkitsi vuosikymmenten ajan vainoa ja syrjintää. Monet halusivat passiin kansalaisuudekseen venäläinen välttääkseen syrjintää. Elämässä eteenpäin pyrkiminen ja työn saanti onnistui paremmin, kun salasi kansallisuutensa tai jopa muutti nimensä. Inkeriläisen elämää helpotti, jos hänellä oli mikä tahansa muu kuin suomalainen nimi. Kun viranomaiset huomasivat nimenvaihtamiskäytännön, nimen vaihtaminen kiellettiin karkotusalueilla jopa avioliiton solmimisen yhteydessä. Inkeriläisiä oli helpompi valvoa, jos he eivät olleet muuttaneet nimeään. Valvontaviraston lakkauttamisen jälkeen nimen vaihtaminen taas yleistyi. (Sihvo 2000: 197–199.)

Vuonna 1931 otettiin käyttöön neuvostopassi. Inkerinsuomalaiset merkittiin kansallisuudeltaan suomalaisiksi, venäjäksi *finn* tai *finka*. Kansallisuudeksi ei merkitty inkerinsuomalainen tai inkeriläinen, koska sellaisia kansallisuuksia ei ollut virallisesti olemassa. Kansallisuus ja kansalaisuus pidettiin tiukasti erillään. Neuvostoaikana kansalaisuudeksi merkittiin neuvostoliittolainen (*sovetskoe*) ja nyt Venäjän vuosina ve-

näjänmaalainen (*rossijskoe*). Kansallisuus saattoi olla mikä tahansa maan yli 130 kansallisuudesta, inkerinsuomalaisilla siis suomalainen. Neuvostoliitossa passi oli tärkeä todistus omasta etnisestä ryhmästä, siitä saatettiin puhua *Suomen passina*. Inkerinsuomalaisilla passi ja kansallisuus sulautuvat yhdeksi käsitteeksi, oma etnisyys saataan määritellä passin kansallisuusmerkinnän perusteella. (Davydova 2002: 156; Miettinen 2004: 150.)

Vainojen ja syrjinnän seurauksena monen inkeriläisen identiteetti muuttui salaiseksi ja sen siirtyminen sukupolvelta toiselle heikkeni. Nuoremmat eivät osaa suomea ja ovat vieraantuneet myös luterilaisuudesta. Nykyisin suunta on kuitenkin kääntynyt. Monet haluavat samastua suomalaiseksi. Nimi ja kansallisuus saatetaan vaihtaa takaisin suomalaisiksi. Syynä saattaa olla toive Suomeen muuttamisesta. Viranomaiset Venäjällä eivät kuitenkaan aina halua antaa nimen ja kansallisuuden vaihtamiseen tarvittavia asiakirjoja. (Sihvo 2000: 200,201.)

Taulukko 1.

Etnisen identiteetin symbolit. (Takalo & Juote 1995: 52).

ELEMENTIT	AITOUS	AITOUDEN UHAT
Kieli	suomi	venäjä/viro
Uskonto	evankelis-luterilainen	ortodoksisuus, sekularisoituminen
- moraali	rehellisyys, ahkeruus, raittius	välinpitämättömyys, oman edun tavoittelu, alkoholismi
Historia	kärsimys	historian velvoitteista luopuminen
Kotimaa		
- Inkerinmaa	suomalainen kyläkulttuuri	venäläisasutus
- Suomi	unelma, kuvitelma	modernisaatio
- paluumuutto	paluu Inkerinmaalle, muutto Suomeen syntyperän vuoksi	muutto Suomeen taloudellisten syiden vuoksi
Avoliitto	avioituminen inkerin- Suomalaisen kanssa	avioituminen venäläisen kanssa
Tapakulttuuri		
- puhtaus	sauna	likaisuus
- siisteys	järjestys	epäjärjestys
- ruokailutavat	kahvi	tee

10.2. Paluumuuttajien etninen identiteetti

Entisen Neuvostoliiton alueella asuvat inkerinsuomalaiset sanovat itseään suomalaisiksi ja katsovat olevansa erilaisia kuin venäläiset. Suomeen asettuneet paluumuuttajat ovat kuitenkin joutuneet huomaamaan, että myös suomalaisten ja inkerinsuomalaisten välillä on eroja. Kärjistäen voi sanoa, että Venäjällä he olivat suomalaisia, Suomessa venäläisiä. Eron havaitsemisesta alkaa etnisen identiteetin uudelleentulkinta (ks. taulukko 2). Iän ja syntyperän perusteella paluumuuttajat voidaan jakaa kolmeen ryhmään, ajatellen etnisyyden lähtökohtia:

- Inkerinmaalla viime vuosisadan alussa syntyneet,
- hajaannuksen aikakaudella inkerinsuomalaisten avioliitoista syntyneet ja
- hajaannuksen aikakaudella kahden kulttuurin avioliitoista syntyneet.

Eri ryhmien paluumuuttajat määrittelevät identiteettinsä eri lähtökohdista ja eri tavoin. Etnisen identiteetin tulkintaprosessin ei kuitenkaan tarvitse olla pelkkä valinta eri kulttuurien välillä, vaan niitä voi sovittaa monietniseksi identiteetiksi. Identiteetti voi olla sekoitus uutta ja vanhaa. Paluumuuttajat saattavat tuntea painetta sulautua suomalaisiin, mutta parempi vaihtoehto olisi pyrkiä kotoutumiseen monietnisen identiteetin kera. (Takalo & Juote 1995: 79, 80.)

Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien etnisen identiteetin muotoutumista monimutkaistaa se, että he ovat olleet aina vähemmistöryhmä. Entisessä kotimaassaan Venäjällä tai Virossa he olivat vähemmistöryhmä ja samoin uudessa kotimaassa Suomessa. Inkerinsuomalaisten etninen identiteetti on ollut ulkoa määritelty. Venäjällä he olivat suomalaisia valtaväestön silmissä ja Suomessa heidät saatetaan vastaavasti liittää venäläisiin. (Heikkinen 2000: 33.)

Takalon & Juotteen (1995: 83) mukaan paluumuuttajat aikovat lähes poikkeuksetta hakea Suomen kansalaisuutta heti kun siihen vaadittava viiden vuoden maassa asuminen täyttyy. Näin voidaan ilmaista suomalaista identiteettiä ja samalla päästään eroon Neuvostoliiton passeista. Inkerinsuomalaiset saattavat olla epäluuloisia viranomaisia kohtaan ja ajatella, että Suomen kansalaisuuden saanutta ei voi enää palauttaa lähtömaahansa.

Taulukko 2.

Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien etninen identiteetti. (Takalo-Juote 1995: 81).

RYHMÄ	ETNISEN IDENTITEETIN LÄHTÖKOHTA	SUOMEEN MUUTON VAIKUTUS IDENTITEETTIIN
1. Inkerinmaalla ennen karkotuksia ja väestönsiirtoja syntyneet	Eläneet itse kyläkulttuurin kauden ja inkerinsuomalaisten kärsimyshistorian	Käsitys omasta suomalaisuudesta niin vahva, ettei ole tarpeen kyseenalaistaa identiteettiä Suomessakaan
2. Hajaannuksen aikakaudella inkerinsuomalaisten avioliitoista syntyneet	Vanhempien välittämä mielikuva Inkerinmaasta ja Suomesta	Kuvitelma suomalaisuudesta murtuu, identiteettiä aletaan tulkita uudelleen maahanmuuton tuomien kokemusten pohjalta
3. Hajaannuksen aikakaudella kahden kulttuurin avioliitoista syntyneet	Tiedostavat syntyperänsä, mutta identifioituneet venäläisiin/ virolaisiin	Suomalaisuuden merkityssisältöjä aletaan vasta hakea

10.3. Nimi ja identiteetti

Nimen vaihtaminen voi ilmaista nimen kantajan halua muuttaa sosiaalista statustaan. On mahdollista että nimen vaihtaminen on merkki itsensä uudelleen määrittelemisestä, itseidentifioinnista. Nimen vaihto tietyissä olosuhteissa voi olla ratkaiseva tekijä sellaisen henkilön itsemäärittelyssä, joka jostain syystä kokee identiteettinsä häilyväksi. Vieraassa kieliympäristössä nimi voi olla osoitus muukalaisuudesta. (Lif 2004: 27,28.)

Lifin tutkimusten mukaan (2004: 150) yleisin syy inkerinsuomalaisten suomenkielisten nimien nimenvaihtoon Ruotsissa on toive siitä, ettei lapsia kiusattaisi koulussa ulkomaalaisen nimen vuoksi. Toiseksi yleisin syy nimenvaihtoon on nimien ymmärtämis-, ääntämis- ja kirjoitusvaikeudet ruotsinkielisillä. Kolmanneksi nimiä vaihdetaan työelämän helpottamiseksi. Suomalaisia nimiä voi olla vaikea käsittää puhelinkeskustelussa. Neljäntenä syynä ovat identiteettiongelmat, epävarmuus siitä, kuka on. Yksittäiset vastaajat olivat maininneet syyksi myös sellaisia, kuin että ei halua tulla kutsutuksi suomalaiseksi, ei halua, että ruotsalaista vaimoa sanotaan suomalaiseksi, ja halu vaihtaa identiteettiä. (Lif 2004: 150.) Vastaavasti voisi ajatella, että inkerinsuomalaiset Suomessa käyttäisivät mieluiten suomalaisia sukunimiä.

Nimen muuttaminen on henkilökohtainen ratkaisu. Uudella nimellä voidaan tavoitella uutta imagoa tai nimi voidaan vaihtaa tunnesyistä. Suomalainen kirjailija *Laila Hietamies* otti karjalaisen tyttönimensä *Hirvisaari* takaisin vuonna 2004, 20 vuotta avioeronsa jälkeen. Nimenmuutos vaikutti Hirvisaaren identiteettiin. Se oli kuin ikkuna lapsuuteen. Nimenmuutos oli myös kunnianosoitus omalle suvulle. (Nenonen 2005: C6.)

Inkerinsuomalaisilla voi esiintyä erilaisia nimiyhdistelmiä, kuten suomalainen etunimi + ruotsalainen tai venäläinen sukunimi, ruotsalainen etunimi + virolainen tai suomalainen sukunimi, saksalainen etunimi + suomalainen sukunimi, venäläinen etunimi + suomalainen sukunimi ja niin edelleen. Lif on tutkimuksessaan tullut siihen tulokseen, ettei pelkästään nimistä tai nimiyhdistelmistä voi päätellä, miten yksilöt kategorisoivat itsensä. Etunimikin on yleensä nimenantajan valitsema. Nimen kielen perusteella ei voi identifioida inkerinsuomalaista tai hänen jälkeläistään. (Lif 2004: 214, 268.)

Nimen ja identiteetin suhteeseen liittyy myös se, että kollektiivisista, yhteisyyttä ilmaisevista sukujen nimistä ollaan nyt siirtymässä individuaalisempaan suuntaan, identiteetin etsimiseen. Ehkä tulevaisuudessa identifiointi tapahtuukin etunimellä ja lisänimellä, joka ei välttämättä enää viittaa sukuun. Termi *sukunimi* voi käydä tarpeettomaksi. Ruotsissahan vastaava termi on *efternamn*. (Paikkala 2004a: 403.)

11. AINEISTON KERUU

11.1. Saatekirje ja kyselylomake

Tutkimustani varten laadin kyselylomakkeen ja saatekirjeen syksyllä 2004 (ks. liite 1). Saatekirjeessä esittelen tutkimustani ja perustelen sen tarpeellisuutta. Kerron, että tutkimukseni tarkoitus on selvittää, mitä paluumuuttajien nimille tapahtuu Suomessa, ovatko nimet muuttuneet, käytetäänkö sitä nimeä, mitä halutaan, ja pitäisikö tilanteelle tehdä jotain. Saatekirjeessä on myös pieni selvitys Suomen ja Venäjän nimikäytäntöjen eroista ja nimien muutoksista. Selvitystä havainnollistin esimerkein. Itse kyselyssä esimerkkejä ei ole, koska ne olisivat saattaneet ohjata vastaajia. Kyselyä sai täyttää yhteistyönä. Tavoitteena oli, että vastaajat vastaisivat useimpiin, mieluiten kaikkiin, kysymyksiin. Kyselylomakkeessa selvitän ensin taustatietoja: minä vuonna vastaaja

on syntynyt ja muuttanut Suomeen. Virallisesta nimestä on kolme kysymystä. Kysyn, mikä on vastaajan virallinen nimi Venäjällä, mikä nimi on kirjoitettu Venäjän ulkomaalaispassiin ja mikä on virallinen nimi Suomessa. Nimen historiaa selvitän kysymällä onko nimi joskus muuttunut ja miten, mistä nimen osat ovat peräisin ja tietääkö vastaaja sukunimensä historiaa ja onko siinä tapahtunut muutoksia.

Kutsumanimistä kysyn ensin, millaisia ne ovat Venäjällä tai venäjää puhuvien ihmisten kanssa, käytetäänkö niitä eri tavoin eri tilanteissa ja käyttävätkö eri ihmiset eri lempinimeä. Kyselen myös, millä nimellä vastaajan suomalaiset tuttavat kutsuvat vastaajaa, onko nimeä mukautettu, minkä nimen itse ilmoittaa Suomessa tuttavilleen, miten haluaisi tulla kutsutuksi ja onko vastaaja tyytyväinen nimeensä, vai haluaisiko hän muuttaa sitä jotenkin. Puolison sukunimeä kysyn myös, ja sitä, ovatko sukunimet eri muodossa, kuten venäläiset sukunimet puolisoilla useimmiten ovat. Mainitsen tässä kohdin selvyuden vuoksi esimerkkinä sukunimet *Popov* ja *Popova*, joista jälkimmäinen on siis feminiinimuoto. Jos sukunimet ovat eri muodossa, mitä vastaaja ajattelee siitä?

Lopuksi kysyn mielipiteitä: Onko nimeen liittynyt vaikeuksia tai onko siitä ollut jotakin hyötyä Suomessa tai Venäjällä? Kysyn suoraan, vaikuttavatko vastaajan nimen eri muodot hänen identiteettiinsä, ja jos, niin miten. Kysyn myös, vaikuttaako nimi suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumiseen, häiritsevätkö nimikäytäntöjen erot, mitä asialle voisi tehdä ja onko nimikäytännöissä jotain, mikä ilahduttaa. Viimeiseksi kysyn, voinko tarvittaessa mainita vastaajan etunimen ja sukunimen yhdessä. Selvitän, että tutkimuksessani käsittelen etu- ja sukunimiä erikseen, jotta vastaajia ei voi tunnistaa tutkimuksen tekstistä. Saate ja kyselylomake olivat suomenkieliset.

Aineistoa keräsin keväällä 2005. Lähetin erääseen inkeriläisjärjestöön 30 lomaketta, joista sain takaisin seitsemän. Lähetin vielä toiseen paikkaan 12 lomaketta, mutta niistä ei tullut takaisin yhtäkään. Koska aineistoa oli kertynyt niin vähän, yritin vielä haalia aineistoa muilla tavoin. Etsin Jyväskylän yliopiston venäjän kielen oppiaineesta kyselylomakkeeseen vastaajia. Laitoin sähköpostilistalle ja ilmoitustaululle viestin. Vastaajia ilmaantui yksi.

Lifin mukaan (2004: 215) ihmiset suhtautuvat useimmiten myönteisesti kysymyksiin heidän nimistään. Kysyjähän osoittaa erityistä kiinnostusta itse informanttia kohtaan, ei pelkästään informantin tietoja tai mielipiteitä kohtaan. Kuitenkin Lifin lomaketutkimuksessa noin kolmasosa vastanneista naisista halusi pysyä anonyyminä (Lif 2004: 110).

11.2. Keskustelupalsta

Saadakseni lisää aineistoa laitoin keväällä 2005 Internetiin Suomessa asuvien venäjänkielisten keskustelupalstalle (www.suomi.ru: фoпyм) venäjänkielisen ilmoituksen nimimerkillä Yagodka (kukkanen), jossa pyysin inkerinsuomalaisia ihmisiä lähettämään minulle sähköpostia ja kertomaan vapaamuotoisesti nimiin liittyvistä käytännön vaikeuksista. Kerroin, että teen pro gradu -tutkielmaa Jyväskylän yliopistossa ja tutkin inkerinsuomalaisten paluumuuttajien henkilönnimiä. Kerroin tarvitsevani apua. Kiinnostukseni kohteiksi mainitsin nimien muutokset ja käytännön ongelmat esimerkiksi passimerkintöjen suhteen. Ilmoitin käsitteleväni vastauksia luottamuksellisesti. Oma nimeään vastaajien ei tarvinnut ilmoittaa. Ajattelin, että ehkä ihmiset kertovat asioista helpommin venäjäksi, omalla äidinkielellään. Vastauksia tuli kolme. Yksi vastauksista ei ole luettavissa, koska fontti on muuttunut. Keskustelupalstalta näkee kuitenkin, että ilmoitustani on käyty lukemassa yli satakaksikymmentä kertaa.

12. TULOKSET JA ANALYYSI

Tässä luvussa käsittelem ensin lomakekyselyn vastaukset ja sen jälkeen keskustelupalstan kautta saamani vastaukset.

12.1. Lomakekysely

Vastauksia lomakekyselyyn tuli kahdeksan. Koska vastauksia on niin vähän, analysoin niitä kysymys kerrallaan. Kysymykset käsittelem samassa järjestyksessä kuin ne ovat lomakkeessakin (ks. liite 1). Käytän vastaajista lyhenteitä, joissa L tarkoittaa lomakkeeseen vastannutta, N naista ja M miestä. Vastaajat olen numeroinut juoksevasti. Lyhenteet ovat siis esimerkiksi muotoa LN2, LM3. Lomakkeessa en kysynyt erikseen etu- ja sukunimestä. Osa vastaajista on vastannut pelkästään etunimellään. Kolme vastaajaa on kirjoittanut sekä etu- että sukunimensä. Käsittelem tässä etu- ja sukunimet erikseen. Pyrin analysoimaan vastauksia muutenkin niin, ettei vastaajia voi tunnistaa.

12.1.1. Taustatietoja

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyin syntymävuotta. Kaikki olivat vastanneet tähän kysymykseen. Vanhin vastaaja oli syntynyt vuonna 1953, nuorin vuonna 1983. Vastaa-
taajien äidinkieli on todennäköisesti venäjä. Takalon ja Juotteen mukaan (1995:
46,47) keski-ikäiset ja sitä nuoremmat inkerinsuomalaiset ovat oppineet venäjän
äidinkielenään ja opiskelleet suomen toisena kielenä.

Toisessa kysymyksessä tiedustelin, minä vuonna vastaajat olivat muuttaneet
Suomeen. Suurin osa oli muuttanut 2000-luvulla, 2000–2004. Yksi vastaajista oli
muuttanut Suomeen vuonna 1990. Vastaajat ovat asuneet Suomessa yhdestä viiteen
toista vuoteen. Vastaajien tulovuosien perusteella arvelen, että ainakin suurimmalla
osalla nimi on translitteroitu Venäjän federaation ulkopassiin englannin kielen siirre-
kirjainnускаavan mukaan. Ennen vuotta 1999 kaava pohjautui ranskan kieleen. Vuo-
desta 1999 lähtien se on pohjautunut englannin kieleen. (Kolehmainen 2003: 41.)

12.1.2. Virallinen nimi Venäjällä ja Virossa

Kaikki paitsi LN5 olivat vastanneet kysymykseen virallisesta nimestä Venäjällä.
Useimmat vastasivat pelkän etunimen. Patronymyymiä ei mainittu ollenkaan. Vastaukset
oli kirjoitettu latinalaisin kirjaimin. Etunimet olivat seuraavat:

- LN1: *Nelja*
- LN2: *Emilia* (Virossa)
- LM3: *Vyacheslav*
- LM4: *Anton*
- LN5:
- LN6: *Inga*
- LN7: *Tiia* (Virossa)
- LN8: *Evelina*.

LN5 on vastannut kysymykseen lempinimistä. Olen sen perusteella merkinnyt hänet
naishenkilöksi. Vastaajista kuusi on naisia, miehiä on kaksi. Kaksi vastaajaa (LN2 ja
LN7) on merkinnyt lomakkeeseen, että heidän kotimaansa oli Viro. Neuvostoliitto-
laisten henkilönnimien oppaasta (1984) on mainintoja kaikista muista nimistä paitsi
Tiia, joka on melko yleinen naisennimi Suomessa. Tässä tutkimuksessa en tutki ni-
mien alkuperää enkä yleisyyttä, mutta vastaajien nimiä tarkastelemalla voi yleistiedon

perusteella havaita, että nimistä kaksi (*Vyacheslav* ja *Nelja*) on selvästi harvinaisempia Suomessa kuin muiden vastaajien nimet.

Minulla ei ole käytössäni englannin kielen siirrekirjainnускаavaa, mutta Neuvostoliittolaisten henkilönnimien oppaasta (1984) löytyy useimpien nimien kyrilliset muodot. Oppaassa mainitaan uusi laina *Nelli* (*Нелли*) ja sen deminutiivimuotona *Nelja* (*Неля*). *Vyacheslav* on muodossa *Vjatseslav*. Se on kyrillisin kirjaimin *Вячеслав*. Nimi on todennäköisesti translitteroitu englannin kielen siirrekirjainnускаavan mukaan, suomen kansallisen kaavan mukaan se olisi *Vjatseslav*. *Antonin* kyrillinen muoto on *Антон*. *Inga* on uusi laina. Sen kyrillinen muoto on *Инга*. Myös *Evelina* on uusi laina. Nimen kyrillinen muoto on *Эвелина*. Tässä tutkimuksessa alkuperäinen tarkoitukseni ei ollut selvittää Virossa tulleiden paluumuuttajien henkilönnimien muutoksia, enkä ole siksi perehtynyt Viron nimikäytäntöön. Vastaajista kaksi on maininnut kotimaakseen Viron. *Tiia*-nimi ei ole venäläinen, eikä sitä ole Neuvostoliittolaisten henkilönnimien oppaassa (1984). *Emilia*akaan ei ole, mutta sen sijaan on *Emiliana* (*Эмилиана*), jonka yksi deminutiivimuoto on *Emilja* (*Эмиля*).

Vastaajien mukaan heidän etunimensä on kirjoitettu Venäjän federaation ulkopasseihin tai Viron passeihin yhtä poikkeusta lukuun ottamatta samassa muodossa, missä he ilmoittivat virallisen nimensä Venäjällä tai Virossa olevan. LN1 (*Nelja*) ilmoitti, että ulkopassissa lukee *Nelli*. Vastaajien mukaan heidän viralliset nimensä Suomessa ovat myös samassa muodossa kuin Venäjän ulkopassissa. Muutoksia virallisissa nimissä on tapahtunut vain yhdellä. LN1:n virallinen nimi Venäjällä on *Nelja*, ulkopassissa ja Suomessa *Nelli*. Neuvostoliittolaisten henkilönnimien oppaan (1984) mukaan *Nelja* on *Nellin* deminutiivimuoto.

Kolme vastaajaa oli kirjoittanut sukunimensä. Ne ovat *Stüf*, *Sharko* ja *Heino*. Niitä ei mainita Neuvostoliittolaisten henkilönnimien oppaassa (1984). Nimessä *Sharko* ei ole vastaajan mukaan tapahtunut muutoksia. Venäjän kielessä ei ole h-kirjainta, joten muutoksettomuus arveluttaa. *Stüf* mainitsee nimensä vain kohdassa, jossa kysytään virallista nimeä Venäjällä, *Stüfin* tapauksessa Virossa, joten ei voi tietää, onko siinä tapahtunut muutoksia. Nimi *Heino* oli kirjoitettu Venäjän ulkomaalaispassiin muodossa *Kheyno*. Suomessa nimi on muodossa *Heino*.

12.1.3. Nimen historia

Nimen historia -osiossa kysyin, onko nimi joskus muuttunut ja miten, mistä nimen osat ovat peräisin ja tunteeko vastaaja sukunimensä historiaa, onko siinä tapahtunut muutoksia. Vastaajalle annettiin mahdollisuus myös kertoa muista nimistä, joita hänen suvussaan on. Tulokset ovat aika laihoja. Vain kaksi vastaajaa mainitsi nimensä joskus muuttuneet. Onko- ja miten-kysymysten lisäksi olisi kannattanut kysyä milloin. LN2 on vastannut yhdellä sanalla: *Milja*. Nimi on saattanut aikaisemmin olla muodossa *Milja*, kenties Virossa tai lapsuudessa perheen kesken. LN8 kertoo, että Suomessa hänen *Evelina*-nimeensä tuli toinen *i*-kirjain ja hän otti *Marian* toiseksi etunimeksi.

Vastaajat LN1, LN2, LM3 ja LM4 vastasivat kaikki samoin kysymykseen mistä nimen osat ovat peräisin. Vastaus oli ”en tiedä”. Tutkimushenkilöt LN5-7 eivät vastanneet mitään. LN8 vastasi, että etunimet on valittu suvin piiristä. Hänen mummonsä olivat *Eveliina* ja *Maria*. Kysymyksen numero kahdeksan eli sukunimen historia –kysymyksen (ks. liite 1) osalta vastaukset olivat seuraavanlaisia:

LN1: en

LN2: En tiedä

LM3: en tiedä. Suvussani on *Aleksandr, Valentina, Svetlana*

LM4: en tiedä

LN5:

LN6: en

LN7: ei

LN8: Sukunimi on ollut tietääkseni sama 1920-luvulta lähtien.

Tutkimushenkilöiden sukunimien historiasta ei saatu paljon tietoa, vastaajat eivät tienneet tai kertoneet. Olisi ollut kiinnostavaa tietää, miten sukunimet ovat muuttuneet ja mistä ne ovat peräisin. Vastausten perusteella selvisi, että tutkimushenkilö LM3:n suvussa on henkilöitä, joiden etunimet ovat *Aleksandr, Valentina* ja *Svetlana*. Nimet ovat venäläisiä, kuten vastaajan omakin nimi (*Vyacheslav*). Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että viime vuosikymmeninä inkerinsuomalaisten ja heidän jälkeläistensä etunimistö on venäläistynyt (ks. luku 9.5.4).

12.1.4. Kutsumanimet Venäjällä ja Virossa

Kysymyksiin kutsumanimistä tuli myös odotettua suppeammat vastaukset. Kiviniemen mukaan (1982, 98) puhuttelunimien käyttö on yleistä Venäjällä. Tutkimushenkilöiden vastaukset kysymykseen, millaisia erilaisia lempinimiä heillä on Venäjällä tai venäjää puhuvien ihmisten kanssa ja käytetäänkö lempinimiä eri tavalla eri tilanteissa olivat seuraavanlaiset:

- LN: En
- LN2: en tiedä
- LM3: *Slava*
- LM4: *Anton*
- LN5:
- LN6:
- LN7: *Tiia* (ei lempinimiä)
- LN8: *Lina* on tavallisin.

Tutkimushenkilöistä kaksi ilmoitti lempinimen (*Slava* ja *Lina*), muut mainitut nimet ovat virallisia nimiä. Seuraavassa kysymyksessä kysyin, käyttävätkö eri ihmiset eri lempinimeä vastaajasta. LM3 vastasi ”kyllä”, mutta ei kertonut, mitä lempinimet ovat. LN5, joka ei ilmoittanut virallista nimeään, vastasi lempinimikseen *Tanyscha*, *Tanechka* ja *Tancha*. LN8 vastasi, että puolittutut ja sukulaiset käyttävät lempinimeä *Lina*. Muita läheisten ihmisten kesken käytettyjä nimiä ovat *Linuska*, *Linulka* ja *Linka*. Muut vastasivat yhdellä sanalla ”ei”.

Lempinimiä voisi olla enemmänkin. Neuvostoliittolaisten henkilönnimien oppaan (1984) mukaan *Nellin* (LN1) deminutiivimuoto on *Nelja*. *Emilianan* (LN2: *Emilia*) deminutiiveja ovat *Emilianka*, *Emilja*, *Milja*, *Ema* ja *Ljana*. *Vyacheslavin* (LM3) deminutiivimuotoja ovat *Slavan* lisäksi *Vjatšeslavka*, *Slavunja*, *Slavusja*, *Slavuha*, *Vjatša* ja *Vava*. *Antonin* (LM4) deminutiivimuotoja ovat *Antonka*, *Antonja*, *Tonja*, *Antoha*, *Antoša*, *Toša*, *Antosja*, *Tosja* ja *Antja*. LN5 kirjoitti lempinimiään olevan *Tanyscha*, *Tanechka* ja *Tancha*. Lempinimet saattaisivat olla deminutiivimuotoja nimestä *Tatjana*. Oppaan mukaan *Tatjana*-nimen deminutiivimuotoja ovat muun muassa *Tatjanka*, *Tanja*, *Tanjuša*, *Tanjusja* ja *Taša*. *Inga*-nimen (LN6) deminutiivimuotoja ovat *Inguša*, *Ina* ja *Inusja*. LN7 on kotoisin Virossa, eikä hänen nimeään (*Tiia*) löydy Neuvostoliittolaisten henkilönnimien oppaasta (1984). LN7 mainitsi itse, ettei hänellä ole lempinimiä. Monilla Suomessakaan syntyneillä Tiioilla ei ole lem-

pinimiä, koska nimi on niin lyhyt. *Evelinan* deminutiivimuotoja ovat *Linan*, *Linuskan*, *Linulkan* ja *Linkan* lisäksi *Evelinka*, *Eva*, *Elja*, *Velja* ja *Vela*. Tämän aineiston perusteella voisi päätellä, että puhuttelunimien käyttö on vähentynyt venäjänkielisten keskuudessa.

12.1.5. Virallinen nimi ja kutsumanimet Suomessa

Kysymys numero 11 kuului näin: ”Millä nimellä suomalaiset tuttavasi Sinua kutsuvat? Käyttävätkö ystävät tai työkaverit eri nimiä?” Kysymyksen tarkoituksena oli selvittää, käyttävätkö suomalaiset lempinimiä ja ovatko ne erilaisia kuin Venäjällä. Vastaukset olivat seuraavanlaisia:

- LN1: Minulla ei ole suomalaisia tuttaviani
- LN2: *Emilia* tai *Milja*
- LM3: *Slava*
- LM4:
- LN5:
- LN6: ei käyttöä
- LN7: *Tiia* (ei eri nimiä)
- LN8: Kaikki kutsuvat *Eveksi*.

Vastauksista voi päätellä, että paluumuuttajien suomalaiset tuttavat eivät käytä kovin paljon lempinimiä. LN2 vastasi, että häntä kutsutaan *Emiliaksi* tai *Miljaksi*. Vastajan nimi oli aikaisemmin ollut *Milja*. LM3 vastasi, että suomalaiset kutsuvat häntä *Slavaksi*, kuten hän vastasi venäläistenkin tekevän. LM3:n koko etunimi *Vyacheslav* on suomalaiselle vaikeampi ääntää ja kirjoittaa kuin lempinimi *Slava*, mikä selittäisi osaltaan lempinimen käytön. *Eveliinan* lempinimi Suomessa on *Eve*, kuten useiden Suomessakin syntyneiden *Eveliinojen*. Muista vastaajista ei käytetty lempinimiä. Syynä voisi olla se, että lähes kaikkien vastaajien nimet ovat suomalaisille tuttuja tai lyhyehköjä. Toinen syy vastausten vähyyteen voisi olla se, etteivät 2000-luvulla Suomeen tulleet paluumuuttajat ole vielä kotoutuneet niin hyvin, että heillä olisi paljon suomalaisia tuttaviani. Käsitykseni mukaan monet maahanmuuttajat eri maista viihtyvät aluksi hyvin omissa ryhmissään, joissa he voivat puhua äidinkieltään. LN1 vastasi tähän kysymykseen, ettei hänellä olekaan suomalaisia tuttaviani.

Seuraavassa kysymyksessä tiedustelin, mukauttavatko suomalaiset tuttavat vastaajan nimeä, esimerkiksi *Andrej* -> *Antti*. Kukaan ei vastannut sellaista tapahtu-

van. 13. kysymyksessä tiedustelin, minkä nimen vastaaja ilmoittaa Suomessa tuttavilleen. Kysymys on mielestäni helppo, mutta kaikki eivät vastanneet siihen. LN1 vastasi *Nelli*, LN2 *Emilia* tai *Milja*, LM3 *Slava*, LN7 *Tiia* ja LN8 *Eveliina* tai *Eve*. Muut eivät vastanneet mitään. Tutkimushenkilöni ilmoittavat tuttavilleen virallisen nimensä, paitsi *Emilia* käyttää myös nimeä *Milja*, *Eveliina* lempinimeä *Eve* ja *Vyacheslav* ilmoittaa tuttavilleen nimekseen *Slava*.

14. kysymyksessä kysyin, miten vastaaja haluaisi, että eri ihmiset häntä kutsuisivat. Nyt vastauksissa näkyy useita virallisesta nimestä poikkeavia muotoja. Tutkimushenkilöt vastasivat näin:

- LN1: *Nelja*
- LN2: *Milja* tai *Emilia*
- LM3: *Slava*
- LM4:
- LN5: *Tancha*
- LN6: ei miten
- LN7: ei miten
- LN8: *Eve* käy kaikissa tilanteissa.

Nelli haluaisi tulla kutsutuksi *Neljaksi*. LN2:n vastauksesta voi rohkeasti päätellä, että hän olisi mieluummin *Milja* kuin *Emilia*, koska on maininnut sen ensin. *Vyacheslav* haluaisi olla *Slava*. LN5 on vastannut, että hän haluaisi tulla kutsutuksi lempinimellä *Tancha*. Myös LN8 vastasi, että lempinimi *Eve* käy kaikissa tilanteissa. Muut tutkimushenkilöt eivät ole vastanneet mitään. Se voi johtua siitä, että nimiä *Inga*, *Anton* ja *Tiia* on uskoakseni Suomessa aivan vaivatonta käyttää ja kenties vastaamatta jättäneillä ei ole mitään tarvetta muuttaa nimeään. LN1 kertoi ilmoittavansa tuttavilleen eri nimen (*Nelli*), kuin millä hän haluaisi tulla kutsutuksi (*Nelja*). LN5 ei kertonut, minkä nimen ilmoittaa tuttavilleen, mutta haluaisi tulla kutsutuksi nimellä *Tancha*. Epävirallisissa yhteyksissä voi Suomessa kuten myös monissa muissa maissa kutsua ystäviään ja tuttaviaan muillakin kuin virallisilla nimillä. LN1 ja LN5 voisivat vapaasti ilmoittaa tuttavilleen sen nimen, jolla haluavat tulla kutsutuksi.

Kysyin seuraavaksi, ovatko vastaajat tyytyväisiä nimiinsä, vai haluaisivatko he muuttaa sitä jotenkin ja jos, niin miten. LN1 (*Nelli*) vastasi olevansa tyytyväinen, eikä halua muuttaa mitään. Kuitenkin edellisessä kysymyksessä hän ilmaisi, että haluaisi ihmisten kutsuvan häntä *Neljaksi*. Eräs vastaaja vastasi näin: ”Olen tyytyväinen, mutta sukunimi minä haluaisin muuttaa, koska suomeksi minun sukunimi kirjoittaa *Styf*.” Vastaajan sukunimi on asussa *Stüf*. Koska suomen aakkosissa ei ole ü-kirjainta,

voisi ajatella, että nimen muuttaminen *Styfiksi* yksinkertaistaisi eloa Suomessa. LM3, LN5 ja LN7 vastasivat, etteivät halua muuttaa mitään. LM4 ja LN6 eivät vastanneet mitään. LN8 vastasi olevansa tyytyväinen.

12.1.6. Puolison sukunimi

Kysymyksillä puolison sukunimestä oli tarkoitus selvittää, ovatko naimisissa olevien paluumuuttajien sukunimet eri muodossa (Popov – Popova) ja mitä he siitä ajattelevat. Koska kuusi kahdeksasta vastaajasta on naisia ja useimmat eivät ilmoittaneet omaa sukunimeään, vastauksista ei saa selville, ovatko sukunimet eri muodoissa. Puolison sukunimiksi mainittiin seuraavat: *Fjodorov*, *Tirkkonen*, *Sharko* ja *Atonen*. Yksi vastaaja vastasi: ”en tiedä”. Yksi vastaaja oli ilmoittanut myös omaksi sukunimekseen *Sharko*. Näin ollen hänellä ja hänen puolisolllaan on sama sukunimi. *Tirkkonen* ja *Atonen* ovat suomenkielisiä nimiä. Niissä ei ole *ä*- eikä *ö*-kirjaimia, jotka olisivat voineet aiheuttaa mielenkiintoisia muutoksia nimiin. Jos nimet ovat translitteroitaessa muuttuneet, ne on Suomessa saatettu merkitä väestökisteriin alkuperäisessä asussa, mikä on mahdollista. Mahdollista on myös se, että vastaajat ovat menneet naimisiin Suomessa. *Fjodorov* puolestaan on venäjänkielinen nimi, mutta vastaaja ei ilmoita, mikä hänen oma sukunimensä on. Mahdollisesti hän voisi olla *Fjodorova*. *Fjodorov* on kyrillisin kirjaimin *Фёдоров* (Neuvostoliittolaisten henkilönnimien opas 1984).

Kysymykseen, mitä mieltä vastaajat ovat, jos puolisoiden sukunimet ovat eri muodossa, useimmat vastasivat, ettei sillä ole väliä. Kolme vastaajaa jätti kohdan tyhjäksi, ilmeisesti he eivät ole naimisissa. LN6 selvitti, että ”se tarkoita Popov – miehen sukunimi, Popova – naisen sukunimi”. LN6 ei ole ehkä ymmärtänyt kysymystä kokonaan. Vastausten perusteella paluumuuttajat vaikuttavat olevan tyytyväisiä siihen, että Suomessa nimet merkitään väestökisteriin niin kuin ne passissa ovat, esimerkiksi siis *Fjodorov* ja *Fjodorova*.

12.1.7. Mielenpitoita

Ainoastaan kaksi tutkimushenkilöä vastasi myöntävästi kysymykseen, onko hänellä ollut nimeen liittyviä vaikeuksia Suomessa tai Venäjällä ja millaisia. LM3 kirjoitti, että hänellä on ollut ”fonetinen vaikeuksia”. LM3:n nimi on *Vyacheslav*. Kansallisen siir-

rekirjainnussjärjestelmän mukaan nimi olisi *Vjatseslav*, mikä olisi suomalaisittain lähempänä nimen äänneasua. Kumpikin muoto voi kuitenkin olla vaikea kirjoittaa korvakuulolta. Eräs vastaajista kirjoitti, ettei hänellä ole ollut vaikeuksia Suomessa. Sen sijaan Venäjällä joillakin on pieniä vaikeuksia lausua *Heino*-sukunimi. Vastaaja, joka haluaisi muuttaa sukunimensä *Stüf* muotoon *Styf*, kirjoitti, ettei hänellä ole ollut vaikeuksia. Muiden vastaajien ilmoittamat nimet ovat suomalaisille tutumpia nimiä, eikä niihin ehkä siksi liitykään vaikeuksia Suomessa.

Kaikki tutkimushenkilöt vastasivat, ettei nimestä ole ollut hyötyä Suomessa tai Venäjällä. Vastausten perusteella ei voi tehdä paljon päätelmiä, mutta ehkä sen, ettei nimen kielellä ole ollut vaikutusta Suomessa tai Venäjällä esimerkiksi ihmisten suhtautumiseen vastaajiin.

LN2 vastasi, että nimen eri muodot eivät vaikuta identiteettiin. LN5 vastasi, ettei tiedä. LN8 kertoi seuraavaa:

Minua sanottiin pienenä kun asuin Venäjällä Linaksi ja siitä tulee mieleen lämpöiset, kotoiset lapsuusmuistot. Identiteetti muuttuu vähän silloin riippuen mitä kieltä puhuu ja minkämaalaisten ihmisten kanssa. Olo on kyllä hieman erilainen riippuen puhutellaanko Eveksi tai Linaksi. Silloin kuin minua sanotaan Eveliinaksi Venäjällä E-etukirjain äännettään lähes i-ksi, joten virallinen nimenikin kuulostaa erilaiselta.

Loput tutkimushenkilöt vastasivat yksimielisesti, että ei. Nimellä ei myöskään katsottu olevan suurta vaikutusta suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumiseen. Yksi vastaajista kuitenkin totesi, että koska hänen nimensä on täysin suomalainen, se on auttanut sopeutumista. Suomalaisen ja venäläisen nimikäytännön erot eivät häirinneet vastaajia. Kukaan ei osannut sanoa, mitä asialle voisi tehdä. Nimikäytännöissä ei ollut mitään, mikä ilahduttaa. Neljä vastaajaa antoi luvan mainita heidän etu- ja sukunimensä yhdessä. Päädyin kuitenkin pitämään etu- ja sukunimet erillään, koska vastaajia oli niin vähän ja vain kolme oli kirjoittanut oman sukunimensä vastauksiin.

12.1.8. Lomakekyselyn vastausten arviointia

Lomakekyselyyn vastauksia tuli yllättävän vähän. Syyksi arvelen haluttomuutta vastata nimeä koskevaan kyselyyn, vaikka lomakkeesta käykin ilmi, että etu- ja sukunimiä käsitellään erikseen niin, ettei vastaajia voi tunnistaa. Yksi syy vastauksien vähyyteen voi olla huono suomen kielen taito -kysymyksethän olivat vain suomeksi.

Minulla ei ole tiedossa, millä tavalla inkeriläisjärjestöissä kyselylomakkeita jaettiin, sillä lähetin lomakkeet aina yhdelle henkilölle, joka oli luvannut auttaa vastausten keräämisessä. On selvää, että halukkaita vastaajia ei löytynyt paljon. En tiedä, olisiko vastauksia tullut enemmän, jos ne olisi lähettänyt inkerinsuomalaisille paluumuuttajille yksitellen. Vastauksien vähyyteen ja tulosten yleistettävyyteen vaikuttaa myös se, että vastauksia lomakekyselyyn tuli vain yhdestä inkeriläisjärjestöstä. Moni inkerinsuomalainen paluumuuttaja jäi tavoittamatta.

Kukaan vastanneista ei vastannut kaikkiin kysymyksiin, jotkut vastasivat vain muutamisiin tai vastasivat vain joko etu- tai sukunimensä osalta. Yksisanaisia vastauksia oli paljon. Saatekirjeeseen kirjoitin, että lomaketta saa täyttää yhteistyönä, mutta ehkä näin ei ole tapahtunut. Positiivinen yllätys oli se, että kyselyyn vastasi myös kaksi Virosta Suomeen muuttanutta inkerinsuomalaista. Tavoittelin Venäjältä tulleita paluumuuttajia, mutta myös virolaiset vastaajat sopivat tutkimukseen mielestäni hyvin.

Lif toteaa väitöskirjassaan (2004: 217), että hänen haastattelemistaan ihmisistä vanhimmilla inkerinsuomalaisilla oli parhain tieto perheen nimiperinteistä, venäläisistä nimimuodoista, perintönimistä, kutsumanimistä, siirtoväen nimien integroimisesta Suomessa ja nimenvaihdoista. Nuorimmat haastatellut tiesivät vähiten sellaisista asioista. He eivät olleet pohtineet asioita, joihin Lif halusi vastauksia. Kyselyyni vastanneista henkilöistä suurin osa oli syntynyt 1970-luvulla. Voi olla, ettei heillä, kuten Lifinkään nuorimmilla haastatetuilla, ole ollut kovin paljon tietoa joistakin asioista, joita tutkin.

Jos tutkimukseen olisi vastannut 1900-luvun alkupuolella syntyneitä henkilöitä, heidän nimissään olisi saattanut tapahtua enemmän muutoksia. Heidän suomen kielen taitonsakin olisi saattanut olla parempi kuin 1950-luvulla ja sen jälkeen syntyneillä vastaajilla ja he olisivat ehkä tienneet enemmän nimiensä historiasta. Puutteellinen suomenkielentaito on voinut vaikuttaa vastausten harvasanaisuuteen. Moniin kysymyksiin oli vastattu lyhyesti ei-sanalla. Myönteinen vastaus olisi edellyttänyt monisanaisempaa selvitystä. Jos ei ole ymmärtänyt kysymystäkään, kuten ainakin muutamassa tapauksessa oli käynyt, on voinut olla helpointa vastata kieltävästi.

Paluumuuttajien on joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta nykyisin osallistuttava kielikokeeseen oleskeluluvan saadakseen. Luvan hakijan suomen tai ruotsin kielen taidon tulisi olla sellainen, jolla pystyy selviämään jokapäiväisissä puhetilanteissa ja kirjoittamaan yksinkertaisia tekstejä. Jokapäiväisiä asioita käsittelevää puhetta tai

yksinkertaista kirjoitettua tekstiä tulee ymmärtää. (Ulkomaalaisvirasto 2005.) Luulin, että kyselylomakkeeseen olisi saanut enemmän vastauksia suomeksi. Kyselylomake olisi ehkä kannattanutkin kääntää venäjäksi.

Vastaukset olisivat myös saattaneet olla laajempia, jos olisin havainnollistanut useimpia kysymyksiä esimerkkitapauksilla. En tehnyt niin, koska ajattelin esimerkkien ohjaavan vastauksia liikaa haluamaani suuntaan. Nyt saamani vastaukset antavat aika ongelmattoman kuvan paluumuuttajien nimistä ja suomalaiseen nimikäytäntöön siirtymisestä. Toisaalta on muistettava, että vastauksia tuli vähän. Jos vastauksia olisi ollut enemmän, muutoksia, erilaisia kutsumanimiä ja käytännön vaikeuksia olisi todennäköisesti löytynyt enemmän. Tulokset olisivat olleet yleistettävämpiä.

Kyselylomakkeeseen vastanneet ovat itse kirjoittaneet nimensä papereihin ja ilmoittaneet nimimuotonsa itse. Suomenkielentaidon heikkous on voinut vaikuttaa siihen, ovatko vastaajat ymmärtäneet kysymykset oikein. Vastaukset ovat käsin kirjoitettuja, ne voidaan lukea helpommin väärin kuin koneella kirjoitetut tekstit. Toisaalta virheitä on tuskin tapahtunut sen enempää kuin missään muussakaan inhimillisessä toiminnassa, ja tuloksia voi pitää luotettavina tässä aineistossa.

Positiivinen yllätys oli se, että myös kaksi Virosta tullutta inkerin-suomalaistaustaista paluumuuttajaa vastasi lomakekyselyyn.

12.2. Keskustelupalsta

Suomessa asuvien venäläisten keskustelupalstalla (www.suomi.ru) olleeseen ilmoitukseeni sain kolme vastausta sähköpostiini. Vastaukset olivat venäjäksi. Yhtä vastausta ei voinut kääntää tietoteknisten ongelmien vuoksi. Ilmoituksessani pyysin kertomaan nimien muutoksista ja esimerkiksi passiin liittyvistä käytännön ongelmista. Ensimmäinen vastaaja kirjoitti näin:

Minulla on suomalainen sukunimi, passissani lukee venäjäksi Hämäläinen, mutta se on translitteroitu englanniksi Khyamyalyaynen, enkä edes minä itse pysty sitä lukemaan, eivät suomalaisetkaan. Suomalaisen rekisteröintisysteemin mukaan sukunimeni on kirjoitettu oikein Hämäläinen. Ulkomaanpassissani (zagranpassport) on vielä merkintä, jossa lukee, miten olen rekisteröity Suomessa. Tämä on sitä varten, että voisin matkustaa omalla autolla Venäjälle. Loppujen lopuksi minulla on yksi sukunimi, mutta se on kirjoitettu kolmella eri tavalla...

Toinen vastaaja kirjoitti näin:

Terve! Minulle tuli muuton jälkeen seuraavanlainen ongelma (nimeni ja sukunimeni minulla ovat venäläisiä). Ulkomaanpassissa ne oli kirjoitettu ranskaksi, ajokortissa englanniksi. Maistraatissa minun piti selitellä, jotta minun paperini olisivat suomalaisen transkription mukaan (se täsmää venäläisen kanssa). Siellä ne kieltäytyivät!!! Sen takia jouduimme tuomaan sen venäläisen sisäpassin näyttille, missä oli yksi sivu suomeksi. Totuin jo siihen, että suomalaiset eivät osaa ääntää tai kirjoittaa nimeäni oikein. Ymmärrän sen, että heillekin se on vaikeaa. Mutta pyydän, että he kutsuisivat minua juuri minun nimelläni ☺ Onnea gradun kirjoittamiseen! Michel

Vastaajilla on kummallakin ollut vaikeuksia eri nimimuotojen kanssa. Erilaisia muotoja voi olla kolme tai mahdollisesti enemmänkin. Nimi voi olla erilainen suomeksi, kyrillisin kirjaimin, englantilaisen tai ranskalaisen transkription mukaan. Nimi voi olla eri papereissa, kuten ajokortissa ja passissa, eri muodoissa. Näiden vastausten perusteella ongelmia voi olla, olipa nimi suomen- tai venäjänkielinen. Kirjoitusjärjestelmien ja translitterointikaavojen eroista aiheutuu muutoksia nimiin. Tuntuisi olevan tärkeää, että translitteroitu muoto olisi mahdollisimman lähellä nimen alkuperäistä äänneasua. *Michel* toivookin, että häntä kutsuttaisiin omalla, oikealla nimellä, vaikka sen ääntäminen tai kirjoittaminen voi olla suomalaisille vaikeaa.

13. PÄÄTÄNTÖ

Tutkimustehtävänä oli selvittää, muuttuvatko paluumuuttajien nimet jotenkin matkan varrella, millaisia erilaisia muotoja nimistä on käytössä, käytetäänkö mieluisinta nimeä ja vaikuttavatko nimen eri muodot jotenkin identiteettiin. Otaksuin, että Suomen ja Venäjän nimikäytäntöjen eroista aiheutuisi joitakin käytännön vaikeuksia, kuten se, että Suomessa paluumuuttajia kutsutaan totutun kutsumanimen sijaan virallisella etunimellä, mikä voi tuntua turhan muodolliselta arkisemmissä yhteyksissä.

Vähäisen tutkimusaineiston perusteella ei voi tehdä yleistettäviä päätelmiä. Sen verran selvisi, että nimien translitteroinnin seurauksena osa nimistä muuttuu, koska kirjoitusjärjestelmät ovat erilaisia. Lisäksi nimistä saadaan eri muotoja eri translitterointikaavoja käytettäessä. Aineiston nimistä suurin osa on translitteroitu englannin kielen siirrekirjainnускаavan mukaan. Suomen kansallisen järjestelmän käyttäminen antaisi suomalaisille paremman käsityksen nimien alkuperäisestä äänneasusta. Esimerkiksi *Vyacheslav* olisi muodossa *Vjatšeslav*, mutta nimeen liittyvät foneettiset vaikeudet sillä tuskin vähenisivät. Toisaalta englantilaisen tai kansainvälisen siirrekirjainnuskirjoitusjärjestelmän käyttö mahdollistaa suomalaista järjestelmää paremmin kansainvälisesti yhdenmukaiset nimimuodot.

Nimien erilaisista muodoista tuli yllättävän vähän tietoa. Tutkimuskirjallisuuden mukaan kutsumanimien käyttö on Venäjällä hyvin yleistä. Vastaja ilmoittivat heillä olleen Venäjällä vain muutamia lempinimiä. Osa ei ilmoittanut yhtään, yksi ilmoitti neljä. Vain kolmella oli lempinimi Suomessa. Nämä lempinimet olivat enimmäkseen samat kuin Venäjällä tai Virossa. Suomalaiset käyttävät tämän aineiston perusteella lempinimiä hieman vähemmän kuin venäläiset.

Tutkimushenkilöistä suurin osa haluaisi heitä kutsuttavan Suomessa muulla kuin virallisella nimellä. Vain kaksi kertoi ilmoittavansa halutun lempinimen itse tuttavilleen, mikä ratkaisee ongelman tuttuun kesken. Toinen vaihtoehto olisi muuttaa lempinimi viralliseksi nimeksi maistraatin kautta. Tutkimushenkilöistä vain yksi halusi muuttaa sukunimensä suomalaisempaan kirjoitusasuun. Vain yksi vastaaja kertoi nimen eri muotojen vaikuttavan identiteettiin.

Kokoavana johtopäätöksenä on, että nimikäytäntöjen eroista ja nimien translitteroinnista aiheutuu käytännön vaikeuksia. Suomessa on kuitenkin taas nykyisin paljon vieraskielisiä nimiä, eikä niiden käyttäminen ole siksi niin kovin hämmäntävää. Monella supisuomalaisellakin on suomalaisittain vaikea nimi. Erilaisten nimien

paljous voi vaikuttaa siihen, ettei nimien eri muotojen koeta vaikuttavan identiteettiin. Suomalaiset voivat kutsua toisiaan lempinimillä, varmasti myös paluumuuttajia ja muita maahanmuuttajia.

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut mielenkiintoista ja antoisaa. Olen selvittänyt melko laajasti taustatietoja ja historian kulkua kokonaiskäsityksen saamiseksi asioista ja oppinut samalla paljon uutta. Tutkimusaineistoa puolestaan sain hankittua aika vähän. Esimerkiksi paluumuuttajien haastatteleminen venäjäksi olisi saattanut olla tuottoisampaa, jos olisi tavoittanut riittävästi haastateltavia. Venäjän kielen taito olisi muutenkin ollut hyödyksi. Toisaalta tutkimushenkilöiden vähyys voi kieliä haluttomuudesta vastata nimeä koskeviin kysymyksiin, vaikka vastaajia ei voikaan tutkimuksesta tunnistaa.

Tutkimusta voisi laajentaa haalimalla enemmän tutkittavia ja tutkimalla nimien ääntämisongelmia, nimien kielellistä alkuperää ja nimenvaihtaperusteita: Valitaanko lapsille nimet suvun piiristä ja annetaanko suomalaisia vai venäläisiä nimiä?

LÄHTEET

- AHTI, Teuvo 1988: Venäjän kansainvälisestä siirrekirjoituksesta. Kielikello 1/1988, 24.
- BLOMQVIST, MARIANNE 1993: Personnamnsboken. Loimaa: Finn Lectura.
- CARROLL, JOHN M. 1985: What's in a Name? An Essay in the Psychology of Reference. New York: W. H. Freeman and Company.
- DAVYDOVA, OLGA 2002: Interaktiivista identiteettipeliä – havaintoja paluumuutosta Suomeen. Teoksessa Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva (toim.), Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti, 154–168. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- HEIKKINEN, HANNI 2000: Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien integroituminen suomalaisille työmarkkinoille. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- ISKANIUS, SANNA 2002. Kahden kielen ja kulttuurin labyrintissa – venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten kieli-identiteetti. Teoksessa Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva (toim.), Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti, 200–218. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- ITKONEN, TERHO 2000: Uusi kieliopas. Helsinki: Tammi.
- KAHLA, MARTTI & HARVIAINEN, TAPANI 2003: Jevgeni vai Yevgeniy? – Kyrillisen kirjaimiston siirrekirjainnukset suomessa. Kielikello 2/2003, 8.
- KANGAS, URPO 1998: Suomen nimioikeus. Lyhyt oppimäärä. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus.
- KIELIKELLO 10/1977: Venäläisten nimien kirjoitusasu suomenkielisessä tekstissä. Kielikello 10/1977, 8–10.
- 1/1988: Keskustelua. Kielikello 1/1988, 24–26.
- KIRKINEN, HEIKKI 1991: Inkerin keskiaika ja uuden ajan alku vuoteen 1617. Teoksessa Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo (toim.) Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri, 35–66. Helsinki: SKS 547.
- KIVINIEMI, EERO 1982: Rakkaan lapsen monet nimet. Suomalaisten etunimet ja nimervalinta. Espoo: Weilin+Göös.
- KIVINIEMI, EERO – PITKÄNEN, RITVA LIISA – ZILLIACUS, KURT 1974: Nimistö tutkimuksen terminologia. Terminologin inom namnforskningen. Castrenianumin tuotteita 8. Helsinki 1974.

- KOLEHMAINEN, ERKKI I. 2003: Siirrekirjainnusoongelmiin ei yhtä ratkaisua. Kielikello 4/2003, 41.
- LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA 2002: Venäjänkieliset Suomessa – piiloon jäänyt kulttuurivähemmistö. Teoksessa Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva (toim.), Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti, 133–153. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- LIF, VERA 2004: Ingermanländares namnskick under 1900-talet. Kontinuitet och förändring. Studia multiethnica Upsaliensia 17. Uppsala.
- MIETTINEN, HELENA 2004: Menetetyt kodit, elämät, unelmat. Suomalaisuus paluumuuttajastatukseen oikeutettujen venäjänsuomalaisten narratiivisessa itsemäärittelyssä. Helsingin yliopisto: Sosiaalipsykologian laitos.
- MIKKONEN, PIRJO 2002a: Maahanmuuttajien nimijärjestelmistä. Kielikello 4/2002, 13–18.
- 2002b: Vastaus Kysyttyä-palstalla. Kielikello 2/2002, 47.
- MONONEN-AALTONEN, MARJA & VESTERINEN, JOHANNA 1994: Пожалуйста 1. Požaluista. Venäjää, ole hyvä!, 2. Keuruu: Otava.
- NENONEN, SÄDE 2005: Nimen vaihtaminen on tunneasia. Helsingin Sanomat 13.1.2005 s. C6.
- NEUVOSTOLIITTOILAISTEN HENKILÖNNIMIEN OPAS: Oikeinkirjoitus- ja painotusohjeluettelo. 1984. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- NÄRHI, EEVA MARIA 1987: Nimien kansainväliset siirrekirjoitusjärjestelmät. Kielikello 4/1987, 24–27.
- 1996: Suomalaista sukunimikäytäntöä. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- PAIKKALA, SIRKKA 2004a: Identifioinnista identiteettiin. Virittäjä 108, 398–404.
- 2004b: Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921. Helsinki: SKS.
- 2004c: Se tavallinen Virtanen. Kielikello 4/2004, 18–21.
- PÄÄKKÖNEN, LAURI W. 1892: Kansatieteellisiä muistoonpanoja Pohjois- ja Itä-Inkeristä vuosilta 1889–91. SKS. Osa käsikirjoituksesta teoksessa Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo (toim.) Dokumentteja Inkerinmaalta, 45–58. Joensuun yliopisto. Studia Carelica Humanistica II.

- SIHVO, HANNES 1991: Inkeriläisten identiteetti muutosten paineissa. Teoksessa Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo (toim.) Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri, 343–355. Helsinki: SKS 547.
- SIHVO, JOUKO 2000: Inkerin kansan 60 kohtalon vuotta. Helsinki: Tammi.
- SIHVO, PIRKKO 1990: Elämää Pohjois-Inkerissä 1800-luvun lopulla. Teoksessa Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo (toim.) Dokumentteja Inkerinmaalta, 45 – 58. Joensuun yliopisto. Studia Carelica Humanistica II.
- TAKALO, PIRJO – JUOTE, MARI 1995: Inkerinsuomalaiset. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Pakolaistoimisto. Helsinki: Edita.
- VAHTOLA, JOUKO 2004: Rautakauden mies oli mieluummin Masku kuin Musto. TIEDE 8/2004.
- VILKUNA, KUSTAA 2001: Etunimet. Kolmas painos. Helsinki: Otava.
- VIRITTÄJÄ 1957. Kielemme käytäntö. Virittäjä 61, 346–352.
- 1958. Venäläisten nimien kirjoitusasu suomenkielisessä tekstissä. Virittäjä 62, 380–395.
- VOUTILAINEN, HILDA 2002: Inkeriläiset ja venäläiset nimet. Teoksessa Pirjo Mikkonen (toim.), Sukunimi? Etunimi? Maahanmuuttajien nimijärjestelmistä, 34–40. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

SUULLISET LÄHTEET

- JYVÄSKYLÄN maistraatin virkailija. Suullinen tiedonanto 12.3.2003.
- LISKI, EVELINA. Suullinen tiedonanto 12.3.2003.

ELEKTRONISET LÄHTEET

- Ulkomaalaisvirasto 2005.
Entisen Neuvostoliiton alueelta olevat paluumuuttajat.
<http://www.uvi.fi/netcomm/printarticle.asp?path=8,2475,2525&article=1993>
[luettu 5.4.2005].
- KORPELA, JUKKA 2005a.
Siirtokirjoitus (translitterointi ja transkriptio) ja sen suomalaiset käytännöt.
<http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/kielet/siirtokirjoitus.html>
[luettu 2.5.2005].

KORPELA, JUKKA 2005b.

Venäjän translitterointi.

<http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/iso9.html>

[luettu 2.5.2005].

ФИНЛЯНДИЯ ПО-РУССКИ

(Venäjänkielinen sivusto Suomessa asuville venäjänkielisille)

www.suomi.ru

LIITE 1. Saatekirje ja kyselylomake

Hei!

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa suomen kieltä ja teen pro gradua eli lopputyötäni varten tutkimusta Venäjältä Suomeen muuttaneiden inkerinsuomalaisien nimien mukautumisesta suomalaiseen nimikäytäntöön. Suomalaiset eivät välttämättä tunne venäläistä nimikäytäntöä ja saattavat siksi kutsua paluumuuttajia eri nimellä, kuin mihin he ovat tottuneet. Tutkimuksen tarkoituksena on saada selville, mitä paluumuuttajien nimille tapahtuu Suomessa, ovatko ne muuttuneet, käytetäänkö sitä nimeä, mitä halutaan ja pitäisikö tilanteelle tehdä jotain. Lisäksi kysyn mielipiteitä nimiin liittyvistä asioista. Toivoisin, että auttaisit minua tutkimuksessani vastaamalla oheiseen kyselyyn. Pyrin saamaan graduni valmiiksi kesään mennessä. Silloin graduani ja tutkimukseni tuloksia voi käydä lukemassa Internetissä Jyväskylän yliopiston sivuilla osoitteessa www.jyu.fi. Sivulta valitaan Tutkimus → Opinnäytetyöt. Opinnäytetyösivulla on hakulomake, johon valitaan oppiaineeksi suomen kieli ja vuodeksi 2005.

Nimikäytännöistä ja nimien muutoksista

Suomalaisessa ja venäläisessä nimikäytännössä on eroja ja nimet ovat voineet muuttua eri kirjoitusjärjestelmien vuoksi. Suomalaisia etunimiä on saatettu venäläistää: *Kaisu* → *Jekaterina*, *Paavo* → *Pavel*. Suomalaiset sukunimet on kirjoitettu usein venäläisempään asuun: *Siippainen* → *Stepainen*, *Haakana* → *Hakana*, *Kärki* → *Kjargi*. Naisilla sukunimen perään on saatettu lisätä *a*-kirjain venäläisen käytännön mukaan: *Piironen* → *Piironena*. Venäjällä on virallisissa yhteyksissä käytössä isännimi eli patronyymi: *Aleksandr Mihailovitš Popov*. Oppilaitoksissa ja perhepiirissä ihmisiä kutsutaan kuitenkin kutsumanimellä: *Tatjana* → *Tanja*, *Ivan* → *Vanja*. Monista nimistä on olemassa useita eri kutsumanimiä. Suomessa ihmisiä kutsutaan yleensä vain virallisella nimellä: *Anna*, *Galina*, *Aleksandr*. (Esimerkit on poimittu kirjasta Etunimi? Sukunimi? Maahanmuuttajien nimijärjestelmistä).

Lomakkeen täyttöohjeita

Lomaketta saa täyttää yhteistyönä. Vastauksia voi tarvittaessa jatkaa paperin toiselle puolelle. Jos tiedät lisää ihmisiä, jotka voisivat vastata kyselyyni, olisin iloinen jos saisit heidän osoitteensa.

Ystävällisin terveisin,

Pirita Korpivaara pkorpiva@cc.jyu.fi

Taustatietoja

1. Minä vuonna olet syntynyt? _____
2. Minä vuonna olet muuttanut Suomeen? _____

Virallinen nimi

3. Mikä on Sinun virallinen nimesi Venäjällä?

4. Miten nimesi on kirjoitettu Venäjän ulkomaalaispassiin?

5. Mikä on Sinun virallinen nimesi Suomessa?

Nimen historia

6. Onko nimesi joskus muuttunut? Miten?

7. Mistä nimesi osat ovat peräisin?

8. Tunnetko sukunimesi historiaa? Onko siinä tapahtunut muutoksia? Voit kertoa myös muista nimistä, mitä suvussasi on.

Kutsumanimet Venäjällä tai venäjää puhuvien ihmisten kanssa

9. Millaisia erilaisia lempinimiä Sinulla on Venäjällä tai venäjää puhuvien ihmisten kanssa? Käytetäänkö lempinimiä eri tavalla eri tilanteissa?

10. Käyttävätkö eri ihmiset eri lempinimeä Sinusta?

Virallinen nimi ja kutsumanimet Suomessa tai suomalaisten kanssa

11. Millä nimellä suomalaiset tuttavasi Sinua kutsuvat? Käyttävätkö ystävät tai työkaverit eri nimiä?

12. Mukauttavatko suomalaiset tuttavasi nimeäsi? (esim. Andrej -> Antti)

13. Minkä nimen ilmoitat Suomessa tuttavillesi?

14. Miten haluaisit, että eri ihmiset Sinua kutsuvat?

15. Oletko tyytyväinen nimeesi? Haluaisitko muuttaa sitä jotenkin? Miten?

Puolison sukunimi

16. Jos olet naimisissa, mikä on puolisosi sukunimi?

17. Jos sukunimenne ovat eri muodossa, mitä ajattelet siitä? (esim. Popov, Popova)?

Mielipiteitä

18. Onko Sinulla ollut nimeen liittyviä vaikeuksia Suomessa tai Venäjällä? Millaisia?

19. Onko nimestäsi ollut Sinulle jotain hyötyä Suomessa tai Venäjällä?

20. Vaikuttavatko nimesi eri muodot mielestäsi identiteettiisi, ja jos, niin miten?

21. Vaikuttaako nimi mielestäsi suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumiseen? Miten?

22. Häiritseekö Sinua se, että suomalainen nimikäytäntö on erilainen kuin venäläinen?

23. Mitä asialle voisi tehdä?

24. Onko nimikäytännöissä jotain, mikä ilahduttaa?

25. Voinko käyttää nimeäsi tutkimuksessani? kyllä _____ ei _____

26. Saako etunimesi ja sukunimesi mainita yhdessä _____ tai erikseen _____?

Kiitos vastaamisesta!

LIITE 2. Kyrilliset aakkoset

Кыриллiset aakkoset

Аа

Бб

Вв

Гг

Дд

Ее

Ёё

Жж

Зз

Ии

Кк

Лл

Мм

Нн

Оо

Пп

Рр

Сс

Тт

Уу

Фф

Хх

Цц

Чч

Шш

Щщ

Ъ

Ы

Ь

Ээ

Юю

Яя

(Mononen-Aaltonen & Vesterinen 1994.)

LIITE 3. Kyrillisten kirjainten kansallinen siirrekirjainnusmenetelmä

Kyrillisten kirjainten kansallinen siirrekirjainnusjärjestelmä

Useimmat kirjaimet voidaan vaihtaa vastaaviin latinalaisiin, mutta seuraavien kirjainten vastineet on erikseen huomattava:

е	= <i>e</i> konsonantin jäljessä, esim. <i>Turgenev</i> (Тургенев) <i>je</i> sanan alussa sekä vokaalin ja ъ:n ja ь:n jäljessä, esim. <i>Jelisejev</i> (Елисеев)
ж	= <i>š</i> , esim. <i>Brežnev</i> (Брежнев)
з	= <i>z</i> , esim. <i>Krasnaja Zvezda</i> (Красная Звезда)
и, й	= <i>i</i> , esim. <i>Ivanov</i> (Иванов)
ий	= <i>i</i> sanan lopussa, esim. <i>Vyšinski</i> (Вышинский) <i>ij</i> sanan sisässä, esim. <i>Molniji</i> (Молнийский)
х	= <i>h</i> , esim. <i>Šolohov</i> (Шолохов)
ц	= <i>ts</i> , esim. <i>Tsygankin</i> (Цыганкин)
ч	= <i>tš</i> , esim. <i>Tšaikovski</i> (Чайковский)
щ	= <i>štš</i> , esim. <i>Hrutštšev</i> (Хрущев)
ъ	= jää vaille merkkiä, esim. <i>Objedkin</i> (Объедин)
ы	= <i>y</i> , esim. <i>Kosygin</i> (Косыгин)
ь	= jää vaille merkkiä, esim. <i>Gogol</i> (Гоголь)
э	= <i>e</i> , esim. <i>Etapov</i> (Этапов)
ю	= <i>ju</i> , esim. <i>Tšeljuskin</i> (Челюскин)
я	= <i>ja</i> , esim. <i>Koljadenkov</i> (Колядеков)

(Itkonen 2000: 44, 45.)